

De Leidse zoeker

Een onderzoek naar de zoek- en twijfeltocht van de Leidse student
omtrent zingeving en de match met het aanbod van christelijke
studentenvereniging Navigators

Afstudeerscriptie

Mirte Werkhoven
Pelikaanhof 26a
2312EB Leiden

Opleiding:	Theology & Pastoral Care
Opleidingsinstituut:	Azusa/Windesheim
Begeleider:	Eduard Groen
Studentnummer:	1043367
Datum:	September 2014

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie voor de opleiding Theology & Pastoral Care. De zoekende en twijfelende student heeft mij sinds het begin van mijn eigen studententijd bijzonder geïntrigeerd. Dat ik mijn eindschrijft hierover wilde schrijven was voor mij meteen duidelijk. Ik hoop dat dit onderzoek inzicht zal geven in de gedachten en wensen van deze student en van daaruit een bijdrage levert aan de vormgeving van het aanbod van NSL voor hem of haar. Dit onderzoek is een begin, ik hoop dat het lezen hiervan anderen aanspoort om verder onderzoek te gaan doen om zo een prachtig passend aanbod en een passende plek te kunnen bieden aan de Leidse student.

Ik wil NSL bedanken voor de mogelijkheid om dit onderzoek uit te voeren. Door het enthousiasme van het bestuur over dit onderzoek en een open en eerlijk interview met de Assessor Extern heb ik gemerkt dat NSL een grote bewogenheid heeft voor de medestudent en open staat voor advies en verbetering. Ook wil ik de studenten die ik heb mogen interviewen bedanken voor hun open verhalen. Zonder hen was dit onderzoek er niet geweest. Ik hoop dat jullie je weg zullen vinden en dat NSL daar een positieve bijdrage aan mag leveren.

Uiteraard wil ik ook Azusa Theological Seminary en Christelijke Hogeschool Windesheim bedanken: alle docenten die hebben bijgedragen aan de kennis en kunde die nodig was voor dit uiteindelijke onderzoek, en in het speciaal mijn scriptiebegeleider Eduard Groen. Ik had nooit durven hopen op zo'n betrokken en gedreven begeleider. Ik wil hem bedanken voor de betrokkenheid, zijn kennis van het onderwerp en deskundige begeleiding tijdens dit proces.

Mirte Werkhoven
September 2014

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Inhoudsopgave.....	4
Samenvatting	6
Hoofdstuk 1 – Inleiding	8
1.1 Aanleiding en probleemstelling	8
1.1.1 Persoonlijk.....	8
1.2 Doelstelling van en in het onderzoek.....	8
1.3 Vraagstelling onderzoek.....	9
1.4 Methodiek.....	9
1.4.4 Moeilijkheden.....	10
1.5 Opzet onderzoek.....	11
1.6 Afstand tot het onderzoek	11
1.6.1 Persoonlijke visie.....	11
1.6.2 Wie ik ken.....	12
1.6.3 Neutralisatie voorkennis.....	13
Hoofdstuk 2 – Literatuur	14
2.1 De kenmerken van de (Leidse) twijfelende en zoekende student	14
2.1.1 Secularisatie?	14
2.1.2 Doodgebloed?	15
2.1.3 De student.....	15
2.1.4 De waarden en ideeën	18
2.2 Het zoekproces van de (Leidse) zoekende en twijfelende student.....	19
2.2.1 Wat wordt er gezocht en wanneer?	19
2.2.2 Hoe ziet het proces van zoeken eruit?	20
2.2.3 Waar? Reorganisatie: de religieuze praxis.....	26
2.3 Het aanbod van NSL	29
2.3.1 Meerjarenbeleid versus jaarbeleid (Den Boer et al., 2012).....	29
2.3.2 Visie en beleid voor niet-leden	29
2.3.3 Visie en beleid voor leden	30
2.3.4 Interview met Annemarieke Voorsluys, Assessor Extern.....	30
2.4 Samenvatting literatuur.....	35
2.5 Conclusie	38
Hoofdstuk 3 – Interviews	39
3.1 Methodologische verantwoording	39

3.1.1 Dataverzameling.....	39
3.1.2 Semi-structured interview & topic interviews	39
3.1.3 Dataverwerking.....	39
3.1.4 Gegevens studenten.....	40
3.2 Vragen en algemene bevindingen	40
3.3 Conclusie	45
Hoofdstuk 4 – Conclusie en aanbeveling.....	46
Aanbevelingen voor NSL.....	46
4.1 Mentoring	46
4.2 Evaluatie.....	47
4.3 Aanspreken van groepen	47
4.4 Aansluiting en communicatie van inhoud.....	47
4.5 Informatieverschaffing.....	48
4.6 Faciliteren	48
4.7 Inhoud	48
4.8 Leerprocessen.....	49
Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	49
Hoofdstuk 5 – Reflecties.....	50
5.1 Persoonlijke reflectie en reflectie op het onderzoek.....	50
5.2 Theologische reflectie.....	52
Identificatie.....	53
Eigen wereldbeeld.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Literatuurlijst.....	55
Bijlages.....	58
Bijlage 1: het aanbod van NSL voor de zoekende en/of twijfelende student.....	58
Intern (leden)	58
Extern (niet-leden) en intern (leden)	58
Bijlage 2: interview met één van de respondenten	61
Bijlage 3: vragen en topics interviews	70
Topics interviews zoekende en twijfelende studenten	70
Vragen interview Assessor Extern	70
Bijlage 4: voorbeeldanalyse vraag	0

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is NSL vertellen wie de zoekende en twijfelende student is, wat deze student nodig heeft en hoe zij zelf goede begeleiding kunnen bieden.

De literatuurstudie bracht de volgende informatie naar voren. In Nederland heeft zich een kwalitatieve verandering van de vorm van religie voorgedaan. Institutionaliteit stoot mensen af, zij zoeken het liever in open en vloeibare bewegingen. Zo ook de student in Leiden. Een studentenvereniging is een prachtig voorbeeld van zo'n nieuwe, vloeibare vorm. Studenten willen individueel, vrij en authentiek kunnen zijn. Hun religie is een zelf uitgevonden en op maat gemaakt construct dat buiten religieuze instituten wordt gemaakt. Er is sprake van bricolage, een 'mix and match' religie wat allerlei elementen van verschillende levensovertuigingen samenvoegt. Hierdoor wordt subjectivisme als moreel goed gezien en zijn stelligheid en exclusiviteit verkeerd.

Het zoekproces is ook wel een leerproces: een proces waar betekenisgeving plaatsvindt. Dit begint bij het referentiekader, al het eerder geleerde. Dat bepaalt of en hoe nieuwe informatie wordt toegevoegd aan het oude. In de vier leermanieren theorie, reflectie, sociale interactie en ervaring voert bij studenten de theorie de boventoon.

Voor het zoekproces maakt het een verschil wat de aanleiding is. Is er sprake van leren uit eigen beweging, transformatief leren of leren in een botsing van culturen? De inhoud, heftigheid en het verloop verschilt hierdoor, en hiermee ook de nodige benadering van deze studenten.

Waar de kerk bijna uitsluitend aanbod heeft voor de groep studenten die zich verbonden voelt met het instituut en de normen en waarden van de kerk heeft geïnternaliseerd, heeft NSL ruimte voor alle soorten groepen. Ze staat open voor alle groepen en probeert door bekendheid en het gebruiken van haar leden ook alle groepen naar zich toe te trekken. Veel activiteiten zijn gericht op een eerste contactmoment en hebben een open en laagdrempelig karakter.

De steekwoorden van wat studenten aantrekt komen redelijk overeen met de steekwoorden van het aanbod van NSL. Beiden zijn studierend (nadenkend, kritisch, nuchter, open voor anderen, ruimte voor vragen), er is ruimte voor vragen, gesprek en discussie, ruimte voor verschillende ideeën en visies en het samenstellen wat je zelf wil, er wordt weinig commitment gevraagd en er is aandacht voor persoonlijke ontwikkeling. Iets waar NSL in verschilt van de gemiddelde student is haar stelligheid in sommige zaken, iets wat een student zou kunnen afstoten. Ook tussen christenen bij NSL is er veel verschil in beleving, het omgaan met en het interpreteren van het christelijk geloof, maar over basale zaken is er wel overeenstemming. Anderen krijgen wel de ruimte om te geloven wat ze willen, maar om lid te worden bij NSL of om christen te worden wordt wel verwacht dat de student aan deze basale zaken voldoet.

Het aanbod wordt 'gedaan', het loopt, en veel onderdelen matchen bij de zoekende en twijfelende student. Wat compleet leeg gelaten wordt is het hele onderdeel 'evaluatie en afstemming', of dat nou is bij NSL: terugkoppeling krijgen van commissies of participanten en hier iets mee doen, het toepassen van verschillende leermanieren of andere strategieën of dat het is bij de participerende student: het bewust bezig gaan met het referentiekader, het leer- en veranderproces en het doel van de zoektocht.

De interviews bevestigen veelal de literatuur, maar geeft soms ook bijsturing of verdieping. Opvallend is dat alle respondenten in hun kinder- en tiener tijd het christelijke geloof of God gemakkelijk hebben aangenomen of juist verworpen, en dat bij allemaal de zoek- of twijfeltocht in de

studententijd op gang is gekomen of opmerkelijk is gegroeid in heftigheid en diepgang. Dit proces is voor een ieder van hen een intensief proces, voor sommigen heeft dit ook effect op hun gesteldheid. De drie aanleidingen voor de zoek- of twijfeltocht die werden genoemd zijn studie, persoonlijke gesprekken met mensen en NSL zelf. De meesten hebben vragen over de realiteit van God en het effect daarvan op zijn of haar persoonlijke leven. Een groot deel heeft ook vragen over de betrouwbaarheid en inhoud van de bijbel. Wat iedereen wil, is zekerheid over God en hem kunnen vertrouwen. Wat de studenten zouden willen is voornamelijk relationeel, dingen zoals veiligheid, troost, gehoord worden, vervuld worden en antwoord krijgen.

Het grootste deel van de respondenten heeft momenteel geen bevredigende antwoorden, heeft de zaken niet op een rijtje en blijft steken op het punt waar ze nu is. Opvallend is dat de twee die wél groei zien in hun proces allebei gebruik maken van een mentor. Hoe nu verder weten de meesten niet. Wat wel duidelijk is, is dat de studenten het proces zélf in de hand willen houden. Wat zij nodig hebben van anderen is het aangespoord worden en mogelijkheden gefaciliteerd krijgen. Alle vier de manieren van leren zijn belangrijk voor hun leerproces, hoewel theorie vaak eerstgenoemde is en hetgeen wat het belangrijkste gevonden wordt. In gesprek met anderen willen ze kunnen vragen (naar ervaring, informatie en advies) en bevraagd kunnen worden. Belangrijk is dat ze de ruimte krijgen en niet gepushed worden.

Over het algemeen wordt de Alpha-cursus als intensief en positief ervaren. Aandachtspuntjes zijn de informatieverschaffing en de doorstroom naar 'iets anders'. Verschillende andere initiatieven vanuit de vereniging worden als positief ervaren, zoals open dispuutsavonden, de durftevragenweek en de 40-Days challenge. Een opvallend aandachtspuntje is de zomer. Er wordt nog weinig ondernomen in de zomer, terwijl dat vaak een punt is voor studenten om weer bewuste, goede stappen te nemen in hun proces. Er zijn veel losse ideeën, zoals het heroppakken van twijfelavonden, een boekenlijst en vaker open dispuut. Regelmaat wordt ook ervaren als prettig. Na de Alpha-cursus zouden de studenten wel een vervolg willen zoals een Bèta-cursus (die nu niet altijd van de grond komt) of iets dergelijks. Wat studenten aantrekt is openheid en vrijheid van doen en denken, de ruimte voor ieders persoonlijke proces of manier (inclusiviteit), en het horen van persoonlijke verhalen over Gods realiteit in iemands leven. Wat afstoot zijn vaagheid, abstractheid, gepushed worden, zweverigheid, stelligheid en strikte regels.

Aanbevelingen op basis van literatuuronderzoek en de interviews zijn:

- Het goed benutten van mentoring
- Het evalueren van het persoonlijke proces van de studenten en het aanbod
- Het nadenken over de verdeling van aandacht aan verschillende groepen
- Het verbeteren van de informatie omtrent het aanbod, zowel op de website als fysiek
- Het faciliteren van mogelijkheden en het ondersteunen van studenten, maar een ieder zelf laten zoeken en ieder zijn eigen tempo laten aangeven
- Uitvoerders toerusten in het herkennen van verschillende leerprocessen
- Vervolgonderzoek

Hoofdstuk 1 – Inleiding

1.1 Aanleiding en probleemstelling

1.1.1 Persoonlijk

In mijn vijf jaar meelopen in het studentencircuit heb ik ervaren dat veel studenten in Leiden zoekende zijn naar of twijfelende over zingeving, over God. De Navigators Studentenvereniging Leiden (NSL) wil iets betekenen voor deze studenten. Haar motto is “Christus kennen en Hem bekendmaken”, wat aangeeft hoe belangrijk het voor haar is om studenten goed te begeleiden in hun zoektocht.

NSL biedt van alles aan voor leden en niet-leden (“externen”), ook in samenwerking met andere organisaties en kerken. Wat ik ervoer wat NSL niet heeft, is een duidelijk proces voor aansluiting van het ene aangeboden naar het andere. Er is overlap en er zijn gaten tussen de verscheidene activiteiten. Bepaalde activiteiten bieden hetzelfde of bijna hetzelfde aan de studenten aan, zoals de Alpha-cursus en de Connectkring. Er is geen duidelijke volgende stap na het volgen van zo’n cursus of kring, studenten vertellen dat de stap naar een kerk of een ‘gewone’ kring te groot voor hen is. Het wiel wordt door verschillende commissies en besturen telkens opnieuw uitgevonden. De student ziet door de bomen het bos niet meer, of ziet door de onduidelijkheid van de inhoud van activiteiten soms niets meer. Hierdoor verwatert vaak na een cursus het contact en is de student weer verloren gegaan in de massa van het studentenleven. Kort hieronder geef ik een aantal voorbeelden van deze problemen.

Ik ben lid bij NSL en heb meegedraaid als groepsleider en als overkoepelend geestelijk leider van de Alpha-cursus, een cursus waarbij kennis gemaakt wordt met het christelijke geloof. Hier heb ik gezien, gehoord en ervaren waar participanten en wij als Alpha-bestuur tegenaan liepen. Voor de duidelijkheid zal ik een aantal voorbeelden geven. Het Alpha-bestuur en de kringleiders kregen geen handleiding, training of uitgebreide overdracht waardoor we voor ons gevoel maar wat deden. De screening van kringleiders en bestuur gaat willekeurig; elke Assessor Extern (bestuursfunctie bij NSL) bedenkt zelf hoe hij/zij dit wil doen. De Alpha-deelnemers waren soms ontevreden over de inhoud en het niveau van de kringen en sprekers. De Alpha-deelnemers wisten na de cursus niet duidelijk wat voor vervolgopties er waren en werden aan hun lot overgelaten.

Momenteel bekleed ik die functie niet meer, maar deze en meerdere zaken bleven in mijn hoofd rondspoken. Dit onderzoek is een mooie kans om studenten in de diepte te vragen naar hun ervaringen, zoek/twijfeltocht en hun verlangens, en dit te onderwerpen aan een objectieve analyse.

Ik besef dat ik het mezelf lastig maak om objectief onderzoek te doen door mijn lidmaatschap bij NSL en mijn persoonlijke betrokkenheid bij het aanbod voor de zoekende student. Ik zal mijn uiterste best doen om de zuiverheid van het onderzoek te waarborgen. Onder het kopje *Moeilijkheden* zal ik dit verder toelichten.

1.2 Doelstelling van en in het onderzoek

Mijn onderzoeksdoel is NSL vertellen wie de doelgroep is, wat deze studenten nodig hebben en hoe zij zelf goede begeleiding kunnen bieden.

Persoonlijk zou ik graag willen uitvinden hoe NSL organisatorisch kan verbeteren in haar plan voor zoekende en twijfelende studenten omdat ik het belangrijk vind dat er een goed aanbod staat voor deze studenten.

Aan het einde van mijn onderzoek zal ik een aanbeveling doen aan NSL wat betreft het aanbod voor zoekende en twijfelende studenten.

1.3 Vraagstelling onderzoek

Hoofdvraag: *Wat zijn kenmerken van het zoekproces van de twijfelende en zoekende student (lid en niet-lid) en hoe kan NSL passende begeleiding bieden?*

Deelvragen:

- Wat zijn de kenmerken van de twijfelende en zoekende student in Leiden en hoe verloopt zijn/haar zoekproces?
- Wat is het momentele aanbod qua begeleiding binnen NSL en wat is daarop haar visie?
- Past dit aanbod bij de vraag van de twijfelende en zoekende student?
- Hoe kan het aanbod worden verbeterd?

1.4 Methodiek

1.4.1 Interviews

Ik ga individuele diepte-interviews afnemen. Dit zullen voornamelijk interviews zijn met de doelgroep: zoekende en twijfelende studenten. Om te weten wat zij nodig hebben wil ik graag weten wat zijzelf aangeven nodig te hebben. De interviews zal ik afnemen onder NSL-leden en niet-leden. Studenten die hebben geparticipeerd in het aanbod van NSL wil ik bevragen naar hun ervaringen en studenten die niet hebben geparticipeerd naar wat zij denken nodig te hebben. Ik wil minimaal één student interviewen die niet heeft geparticipeerd in het aanbod van NSL.

Verder vind ik het ook belangrijk te weten wat NSL zelf denkt van het aanbod; waarom het is hoe het is en wat zij denkt wat de doelgroep nodig heeft. Vragen over de didactische aanpak en de visie van NSL zullen hier aan bod komen. Ik wil een interview afnemen bij iemand vanuit de organisatie van NSL die hier nauw bij betrokken is. Dit zal waarschijnlijk de Assessor Extern zijn, of één van de stafleden. De Assessor Extern gaat over alles omtrent het aanbod maar bekleedt enkel een jaar deze functie, de stafleden gaan over geestelijke zaken bij NSL en bekleden deze functie voor langere termijn.

Een groepsinterview is een optie, bijvoorbeeld met een aantal studenten die een Alpha-cursus (cursus waarbij kennis gemaakt wordt met het christelijk geloof) hebben gevolgd.

Hoe ik precies de interviewees ga selecteren is nader te bepalen. Het zullen in totaal tussen de 5 en 8 personen zijn, gezien de omvang van het onderzoek.

1.4.2 Aanbod

Ik zal gaan kijken naar hoe het aanbod van NSL voor de zoekende en twijfelende student er momenteel uitziet. Ik zal de inhoud en doelen beschrijven van de cursussen, persoonlijke begeleiding en programma's die er zijn. Belangrijk hierin is ook wat de visie op dit aanbod is en welke didactische aanpak hieruit voortvloeit of bewust is gekozen. Deze informatie ga ik vinden bij de Assessor Extern en relevante documenten van NSL.

1.4.3 Literatuurstudie

Ik zal literatuur gaan verzamelen tijdens mijn onderzoek. Ik wil beginnen met het veldonderzoek en de resultaten daarvan afwachten voor mijn keuze van literatuur. Welke literatuur ik ga gebruiken hangt af van welke iets zegt over wat ik heb gevonden. Ik moet bijvoorbeeld eerst weten hoe de studenten zoeken. Wel heb ik al een aantal opties, van schrijvers als Monique van Dijk-Groeneboer ("Handboek Jongeren en Religie"), Ton Zondervan ("Bricolage en Bezieling") en Joep de Hart ("Zwevende Gelovigen"). Ook hebben NSL en NSV (overkoepelende organisatie) veel documenten die ik zeker zal gaan gebruiken. Hieronder vallen onder andere Alpha-evaluaties, visiedocumenten en onderzoeken die zijn gedaan.

Samen zullen de interviews en de literatuurstudie leiden tot een duidelijk inzicht; hoe de situatie bij NSL er momenteel uit ziet en hoe het aanbod verbeterd kan worden. De resultaten zullen samengebundeld en uitgewerkt worden in een aanbeveling.

Dit is een evaluerend en verkennend onderzoek, en duidelijk afgekaderd. Ik stel ook niet dat dit onderzoek afdoende is voor een sluitende praktische invulling van het NSL-motto. Ik begrijp dat mijn onderzoeksvraag deel is van grotere vragen en dat meer en groter onderzoek gedaan kan worden naar deze kwestie. Ik hoop dat mijn onderzoek betrokkenen enthousiasmeert om hiermee verder te gaan.

1.4.4 Moeilijkheden

Er is een aantal moeilijkheden die ik verwacht. Ten eerste de waarborging van de objectiviteit die ik al noemde. Ik ben lid bij NSL en betrokken op het gebied van de onderzoeksvraag. Ik wil hierop letten door te focussen op goede interviewvragen; door hierover te lezen ben ik in staat niet-insinuerende en kwalitatief goede vragen op te stellen. Ook wil ik hierover feedback vragen van mijn begeleider en van een familielid wie ook HBO-studenten begeleid bij het doen van onderzoek.

Een andere moeilijkheid die ik verwacht is de planning. Tijdens het doen van mijn onderzoek ben ik ook op zoek naar een stage die ik tegelijkertijd wil uitvoeren. Het is nu lastig in te schatten wat ik wanneer kan gaan doen wat betreft de scriptie. Ik heb mijn planning nu erg ruim genomen; dit is haalbaar wanneer ik snel een stage vind. Wanneer dit lang duurt kan ik meer tijd steken in de scriptie en eerder klaar zijn. Een probleem is wel dat ik met mensen te maken heb, en mensen zijn dynamisch. Dus in respons en het maken van afspraken ben ik afhankelijk van anderen waardoor dingen langer kunnen duren dan ik graag zou willen.

Een derde en laatste moeilijkheid die ik verwacht is de complexiteit van het onderwerp. Ik heb een duidelijk afgebakende hoofdvraag, maar het is een gevaar om in de interviews, in de literatuurstudie en in het schrijven af te dwalen naar andere of grotere zaken. Ook hier wil ik de focus op leggen. Bij alles wat ik doe omtrent de scriptie wil ik mijzelf afvragen: "draagt dit bij aan het beantwoorden van mijn hoofdvraag?". Wat ook bij deze complexiteit hoort, is het maken van keuzes. Wie kies ik voor de interviews? Wat voor vragen stel ik? Hoe ga ik deze analyseren? Welke literatuur ga ik gebruiken? Waar focus ik op bij het schrijven van een aanbeveling? Hoe ga ik om met betrokkenen die zelf afdwalen naar de grotere vragen? Ik zou graag hierin sturing krijgen van mijn begeleider en wederom mezelf afvragen wat bijdraagt aan het beantwoorden van de hoofdvraag. Verder zullen er zeker zaken zijn waarin ik een keuze kan maken, die wil ik dan duidelijk benoemen in mijn scriptie zodat de lezer op de hoogte is van deze keuzes en waarom ik die heb gemaakt.

1.5 Opzet onderzoek

<i>Januari + februari</i>	Literatuurstudie
<i>Maart</i>	Literatuurstudie
<i>April</i>	Interviews afnemen, documenten vanuit NSL en NSV doornemen.
<i>Mei</i>	Uitloop interviews + uitwerking, analyse van veldonderzoek
<i>Juni</i>	Terugkoppeling literatuur naar veldonderzoek
<i>Juli</i>	Aanbeveling

1.6 Afstand tot het onderzoek

Ik heb een grote persoonlijke betrokkenheid bij mijn onderzoek. Dit is lastig voor de waarborging van de objectiviteit. Nu, aan het begin van deze scriptie, wil ik uiteenzetten hoe ik afstand tot mijn onderzoek wil bewaren. Ik zet hier op een rijtje: wat mijn visie is op de organisatie en op het probleem, wie ik ken en hoe ik daarmee zal omgaan, en hoe ik mijn voorkennis ga neutraliseren zodat ik een objectievere onderzoeker kan zijn.

1.6.1 Persoonlijke visie

Om mijn eigen stem in dit onderzoek te minimaliseren is het belangrijk om mijn eigen visie helder te krijgen. Wanneer deze helder op papier staat kan ik ervoor waken dit mee te nemen het onderzoek in. Hiermee hoop ik de objectiviteit te kunnen waarborgen.

Leiden kent zoekende en twijfelende studenten, en door haar motto (“Christus kennen en hem bekendmaken”) vind ik dat NSL gehoor moet geven aan deze vraag en haar uiterste best moet doen om een passende begeleiding te bieden. Passend is wat de praktijk en onderzoek hierin laat zien, wat deze groep studenten zelf aangeeft nodig te hebben, en hoe de visie en identiteit van NSL daarbij kan aansluiten. Hiernaast is ‘passend’ ook realistisch kijken; dat er draagkracht moet zijn vanuit de vereniging op verschillende gebieden zoals mankracht, financiën, tijd, en kennis en kunde.

Op basis van hoe ik ‘passend’ heb gedefinieerd vind ik niet dat NSL momenteel passende begeleiding biedt. Dit is begrijpelijk, gezien mijn tweede toevoeging op de definitie. De afgelopen jaren is er draagkracht geweest voor wat er is gedaan, veel meer was mijns inziens niet mogelijk. NSL is een relatief kleine vereniging en had tot voor kort geen vaste stafleden, niet de capaciteit om onderzoek te (laten) doen, en geen tijd om alle aanbod-evaluaties uit te werken en tot een stevige visie of gedegen plan uit te werken.

De begeleiding die er nu staat ‘werkt’, maar naar mijn idee is het niet houdbaar op de lange termijn. Met ‘werkt’ bedoel ik dat er aanbod *is*, dat er studenten zijn die daarin participeren en dat zij positief daarop terugkijken. NSL groeit jaarlijks, dus ik denk dat de draagkracht vanuit de vereniging steeds groter wordt en een onderzoek als deze noodzakelijk is voor gezonde doorgroei van het aanbod.

Wat ik zie is een aantal cursussen waarvan voornamelijk één (de Alpha-cursus) een goede opbouw lijkt te hebben. De onderwerpen sluiten over het algemeen volgens mij goed aan bij de doelgroep, en de opbouw van de avond (maaltijd, spreker, discussiekring en borrel) lijkt goed te passen. Helaas zie ik ook scheuren en barsten in dit schip: geen of een zeer korte training/overdracht van bestuur en kringleiders. Geen screening of verantwoording van bestuur en kringleiders. Geen duidelijke overwegingen voor kringindelingen. Geen handboek of richtlijnen voor het verloop van de cursus. Een kerkenrondje waar verschillende kerken zich introduceren terwijl een aansluiting bij een kerk vaak een stap te ver is, vertelden deelnemers mij.

Het kan zijn dat dit veranderd is, ik ben sinds een jaar niet meer actief bij de Alpha-cursus. Ik weet van plannen van de Assessor Extern, een staflid en een stagiair om de cursus op de schop te nemen. Ik weet nog niet wat hier uit is gekomen.

Een andere observatie is de overlap tussen de bèta-cursus en de Connectkring. De bèta-cursus is een cursus die soms spontaan na de Alpha-cursus wordt opgezet, omdat deelnemers en kringleiders enthousiast zijn geworden en verder willen gaan op waar ze waren gebleven. Deze cursus heeft een informeel karakter en bestaat uit een aantal avonden waarin in kleine groepjes wordt doorgepraat over zelf te bepalen onderwerpen die betrekking hebben op geloven. De Connectkring heeft hetzelfde concept. Deze kring wordt georganiseerd door samenwerkende studentenverenigingen. Het grote verschil tussen deze twee is dat bij de bèta-cursus de deelnemers al een specifiek zelfde traject hebben doorlopen en elkaar en de kringleiders al kennen. De Connectkring heeft dit niet. Ik denk dat er langs elkaar heen gewerkt wordt in dit geval. Ik vind dat er overleg moet komen in hoe krachten gebundeld kunnen worden en de twee samen één publiek kunnen gaan trekken.

Deze spontane bèta-cursus geeft al aan dat er geen duidelijke volgende stap is na het volgen van de Alpha-cursus. Studenten vertellen dat de stap naar een kerk of een 'gewone' kring bij NSL te groot voor hen is. Door een slechte doorstroom verwatert vaak na een cursus het contact en is de student weer verloren gegaan in de massa van het studentenleven.

Hiernaast is er het in dit jaar opgerichte Netwerk. Wat het doel is hiervan en wat er daadwerkelijk gebeurt ben ik nog niet van op de hoogte.

Voor een goede begeleiding tijdens en na deze cursussen ben ik erg voorstander van mentoring. Ik denk dat het goed is als elke zoekende/twijfelende student regelmatig één op één met een christen-student zou moeten afspreken om op persoonlijk en intellectueel niveau gementord te worden. Op deze manier heeft iemand een houvast, iemand die benaderbaar is en betrokken blijft. Eén op één kun je meer bespreken en doorleven dan in een groep of een korte cursus. Ook voor de christen is dit goed; het houdt hem scherp in wat hij gelooft en het houdt hem persoonlijk betrokken.

Al het bovenstaande mijn observatie. Ik wil ik gaan uitzoeken of dit beeld klopt. Ik weet dat ik geen compleet beeld heb van de situatie. Ik heb een aantal stukjes van het grote geheel gezien en vanuit mijn ogen geïnterpreteerd. Ik sta open voor andere inzichten. Ik zal de interviews zo veel mogelijk open houden, en naderhand kan ik aan de hand van bovenbeschreven visie checken of ik inderdaad niet mijn eigen visie op het probleem heb ingebracht.

1.6.2 Wie ik ken

Ik ben zelf actief vijfdejaars lid bij NSL. Door mijn deelname aan verenigingsactiviteiten ken ik (een deel van) de doelgroep van mijn onderzoek en het bestuur van NSL (het Ad Fundum; AF). Ik ben

kringleider geweest bij de Alpha-cursus en heb hier tevens gefunctioneerd als nestor (geestelijk leider). De stafleden heb ik ook wel eens gesproken.

Ik wil afstand houden door:

- Geen voorkennis te gebruiken van de persoon of de vereniging die ik niet door middel van het onderzoek heb verkregen. In de interviews wil ik alles vragen, ook dingen die ik al denk te weten. Hierdoor kan ik aantonen dat mijn informatie is verkregen op een voor onderzoek zuivere manier en hierdoor krijg ik waarschijnlijk een bredere en misschien andere blik op zaken aangereikt.
- Alleen in officiële gesprekken mijn kennis te vergaren. Dus wanneer we op een rustige plek om de tafel zitten en mijn voicerecorder op 'opnemen' staat.
- De personen van tevoren te informeren dat ik ze op bovenstaande manier ga benaderen en hen vragen hierin mee te werken. Ik zal ze vertellen dat ik zal doen alsof de persoon en de situatie nieuw is voor mij, en hen vragen mij ook op die manier te benaderen. Op deze manier wil ik duidelijk scheiding brengen in Mirte het NSL-lid en Mirte de onderzoeker.

1.6.3 Neutralisatie voorkennis

Ik heb al beschreven hoe ik mijn voorkennis ga neutraliseren in de interviews. Hiernaast wil ik mijn voorkennis neutraliseren door alle informatie die ik ga gebruiken te gaan halen uit officiële bronnen: literatuur en interviews. Ook wil ik nadrukkelijk starten vanuit de literatuur.

Hoofdstuk 2 – Literatuur

In deze literatuurstudie zal gekeken worden naar de zoekende en twijfelende student en naar het aanbod van NSL. Bij het eerste deel worden kenmerken van de student (zoals de religieuze praktijk en waarden en ideeën) en kenmerken van het zoekproces (zoals wat er gezocht wordt, hoe en waar) onder de loep genomen. In het tweede deel wordt uiteengezet wat de visie is van NSL op de zoekende en twijfelende student en hoe het aanbod eruit ziet.

2.1 De kenmerken van de (Leidse) twijfelende en zoekende student

2.1.1 Secularisatie?

Om van een zoekende student te spreken moet wel eerst onderbouwd worden dat deze er is. Om context te geven wordt eerst uitgezoomd naar het grotere plaatje, de Nederlandse maatschappij. Hierna zal verder ingegaan worden op de student.

De media en het hele algemene beeld houdt ons voor dat Nederland een geseculariseerde samenleving is. Maar klopt dit wel? Wanneer hier wat dieper in gedoken wordt, vinden we dat het idee dat religie aan het inkrimpen is in onze moderne samenleving terecht ter discussie wordt gesteld. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) spreekt in het WRR-rapport van 2006 zelfs van een ‘terugkeer van religie’ (Van de Donk, Jonkers, Kronjee & Plum, 2006). Deze Nederlandse secularisatie is niet zo simpel als dat het misschien kan lijken. De verwarring komt doordat er geen breed geaccepteerde definities bestaan van secularisatie en van religie. Er is wel een algemene constante betreft secularisatie: een afnemende invloed of verlies aan betekenis van religie als gevolg van de modernisering van samenleving en cultuur (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 32). Ik ga wat dieper op deze kwestie in aan de hand van de ideeën van godsdienstsocioloog Gerard Dekker. Dekker heeft het over drie processen van secularisatie: afname van de religie door de vermindering van godsdienstigheid van mensen, het terugdringen van de religie uit de samenleving naar het privédomein, en inhoudelijke aanpassing van de religie (1993). Kwantitatief onderzoek gaat vooral over het eerste, de vermindering van godsdienstigheid van mensen, en men denkt dan vaak als eerste aan ontkerkelijkheid. De hele geïnstitutionaliseerde verzuilde christelijke religiositeit zien we slinken. Dit zien we in de afname van kerklidmaatschap en betrokkenheid bij de kerk, vermindering van christelijke geloofsovertuigingen en de slinkende invloed van christelijke organisaties. De conclusie lijkt de ondergang van religieus Nederland, maar dit blijkt niet te kloppen.

Nederlanders leven (religieus gezien) veelal niet meer op de traditionele georganiseerde wijze, maar integreren wel elementen van verscheidene religies in hun leven. Te denken valt aan iemand die wel een kaarsje opsteekt, op een stilte retriëte gaat of regelmatig bidt, maar niet naar een kerk gaat. Hierdoor kan de godsdienstigheid van mensen niet meer kwantitatief gemeten worden op de manier waarop dat altijd werd gedaan (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 15). *Terugdringing* van religie uit de samenleving naar het privédomein is hierdoor een niet helemaal passende bewoording. Een betere bewoording zou zijn: *verspreiding* van religie over de samenleving en in het privédomein. Bernts, Dekker en De Hart (2007) noemen dit een “*nieuwe onoverzichtelijkheid van het religieuze landschap*” (zoals beschreven in Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 29). Dus ontkerkelijkheid; ja¹, maar dit hoeft niet per se iets te zeggen over de religiositeit van mensen. Hierover zal later meer gezegd worden onder

¹ Met uitzondering van de orthodox gereformeerde, bevindelijk gereformeerde en evangelische kerken (Van den Berg & De Hart, 2008)

het volgende kopje *Doodgebloed?* Het geïnstitutionaliseerde type religie boet in aan betekenis, maar het nieuwe religieuze landschap zit bomvol nieuwe vormen. Modernisering speelt een grote rol in de manier waarop religie zich profileert en ontwikkelt; de vorm ervan verandert hierdoor. Daardoor is er niet zozeer secularisatie aan de gang, maar kwalitatieve verandering van de vorm van religie. Van Dijk-Groeneboer (2010, p. 34, 72) spreekt over re-organisatie van de religieuze betrokkenheid.

2.1.2 *Doodgebloed?*

Lange tijd was er sprake van een institutionele afname, met name in kerken. De kerk heeft flink aan betekenis ingeboet. Maar is religie in Nederland nu doodgebloed? Het blijkt van niet. Interessant is dat sinds ongeveer de eeuwwisseling de ontkerkelijking is gestagneerd en er een stabiele groep kerkbetrokkenen blijkt te zijn. Van Dijk-Groeneboer (2010) berekent dat ongeveer 45% van de Nederlandse jongeren tussen de 15-25 jaar zich verwant voelt met het christendom, wat dat ook moge betekenen. Ongeveer 15-20% van de jongeren jaar gaat minimaal één keer per maand naar de kerk of een andere godsdienstige bijeenkomst, een stabiel percentage sinds de laatste tien jaar. Rond de 17% van de kerkelijke jongeren heeft een functie of taak in de geloofsgemeenschap, en 41% van de kerkelijke jongeren neemt deel aan kerkelijke activiteiten zoals een koor of jeugdvereniging. Tussen de jaren 2000 en 2005 zijn deze aantallen enorm gestegen (pp. 39-43).

Wat ook interessant is, is dat ruim driekwart (!) van de jongeren vindt dat geloof en kerk niet samen hoeven te gaan. Van deze groep bidt zo'n 40-50% waarvan 20-25% dagelijks. Als we het psychologisch bidden (vooral in nood) en meditatief bidden (nadruk op reflectie en concentratie) meetellen, bidt ongeveer 80% van de jongeren. Er is wel een verschil tussen kerkelijke en niet-kerkelijke jongeren. Van de niet-leden bidt 20-30%, maar niet frequent, in tegenstelling tot de kerkelijke 80-90%, waarvan 50-60% dagelijks. Het type verschilt ook: het blijkt dat religieuze (kerkelijke) betrokkenheid leidt tot een gecompliceerdere en rijkere definitie van bidden.

Ook interessant is dat ongeveer driekwart van alle Nederlandse jongeren bij belangrijke gebeurtenissen als trouwen of sterven een ritueel wil houden, of dat nou kerkelijk is of daarbuiten (Van Dijk-Groeneboer, 2010, pp. 43-45).

Ondanks de enorme daling van de betrokkenheid bij de kerk, blijft het doodbloeden van 'het geloof' dus uit en zijn jongeren toch nog religieus geïnteresseerd. Dit zijn de cijfers, maar hoe kan dit verklaard worden? Wie is de student en wat zijn z'n ideeën en waarden?

2.1.3 *De student*

Het is lastig om 'de student' te beschrijven. De één woont in zijn² studententijd nog jaren thuis en vindt studentenverenigingen onzin, de ander rent al puberend op z'n zeventiende het huis uit om op kamers te gaan, zich in te schrijven bij een vereniging en erop los te feesten, en weer een ander wil zo snel mogelijk volwassen zijn en zoekt op allerlei manieren diepgang en ontwikkeling. We zien grote verschillen in ontwikkeling, zo ook in religieuze vorming (Griffioen & Van der Plas, 2012, pp. 41-42).

Van Dijk-Groeneboer (2010, pp. 212-214) verdeelt jongeren van 15 tot 25 jaar over vier groepen op basis van hun religieuze activiteit en betrokkenheid. Studenten zijn vaak tussen de 17 en 24 jaar en

² Voor het leesgemak refereer ik in dit onderzoek naar de student als een man. Dit had evengoed een vrouw kunnen zijn. Dat de vrouwelijke student meer vertegenwoordigd is in Leiden heeft voor deze keuze geen invloed gehad.

vallen hiermee in deze categorie. Daarom gebruik ik voor het gemak vanaf nu de term 'student' in plaats van 'jongere'. Voor de verdeling in de vier groepen is gekozen op grond van analyse van de meerderheid van het recentelijke onderzoek naar jongeren en religie. Men moet altijd voorzichtig zijn met het categoriseren van mensen om niet in simplistische stereotypes te gaan denken. In dit geval is het handig voor de beeldvorming van de religieuze student.

Groep 1: Fortissimo. Dit is de groep die het geloof vanuit huis heeft meegekregen. Het is de harde kern; ze hebben bewust gekozen voor hun individuele religieuze identiteit en zijn trouw aan het instituut. Deze studenten hebben het hele pakket van ideeën over en manieren van leven van hun kerk overgenomen en er hun identiteit aan ontleend. Dit zijn de meest richtinggevende jongeren in de religie.

Groep 2: Legato. Deze groep is niet bijzonder met het instituut verbonden, maar betreft haar wel op scharniermomenten in het leven zoals de trouwdag, doop of begrafenis. De rituelen worden ook overgenomen. Deze studenten zijn weinig praktiserend: ze nemen niet het totaalpakket van praktijk en ideeën over en ook de identiteit wordt niet ontleend aan de religie. Delen van de religie zijn geïntegreerd, maar antwoorden op belangrijke vragen of momenten worden niet in verband gebracht met of beantwoord door de religie.

Groep 3: Spirituoso. Dit zijn de studenten die religieus actief zijn, maar niet binnen een instituut. Bij deze groep is er sprake van bricolage; mix and match. Het is te vergelijken met een supermarkt: uit verschillende schappen pak je wat je leuk en positief vindt, wat past bij jouw leven, en hiermee fabriceer je zelf een persoonlijk totaalpakket. Hierdoor is dit type moeilijk aanwijsbaar en dus onderzoekbaar. Ze zijn niet tegen religie, maar ze accepteren de 'objectieve' voorschriften van de religies niet en leven ze daarom ook niet na. Van Dijk-Groeneboer noemt ze ook wel 'shoppers'.

Groep 4: Tranquillo. Deze groep heeft niets met religie. Niet vanuit huis, en niet vanuit zichzelf. Er zijn tranquillo studenten die antireligieus zijn, maar dit hoeft niet zo te zijn. Ze zijn er vaak simpelweg gewoon niet mee vertrouwd. Door een vaak negatief imago van religieuze instituten zullen ze ook niet snel daarheen gaan voor hun levensvragen. Via de media komen ze aan informatie over zingeving en religie en deze wordt naar eigen inzicht aangepast.

In de kerk is er vaak een groot aanbod voor de fortissimo's (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 215). De kloof tussen dit aanbod en de belevingswereld van de andere drie groepen lijkt onoverbrugbaar. Voor de kerken ligt hier een taak, maar misschien des te meer voor de studentenvereniging die qua vorm, levensfase en manier van denken een stuk dichterbij de verschillende groepen staat en hier als een geweldige brug kan functioneren. Meer onderzoek naar deze doelgroepen zou waardevol zijn, zodat het aanbod zinvoller op hen kan worden afgestemd.

Bovenstaande categorisering slaat op jongeren in het algemeen, een zeer brede groep. Nu zal specifiek ingegaan worden op de specifieke groep 'studenten'. Met een student bedoel ik iemand die studeert aan het HBO of aan de universiteit, met een maximale leeftijd van 25 jaar³.

In de academische wereld wordt de zoektocht naar God nauwelijks tot niet gevoed. Ongeveer 44% van de hoogleraren noemt zichzelf atheïst, tegenover 17% theïsten. Van al deze mensen stelt maar 4% onzeker te zijn over zijn of haar overtuiging, een sterke stellingname dus. In de wereld van de wetenschap is er nauwelijks ruimte voor God, vaak wordt alles verklaard aan de hand van materie. Als er onzekerheid bestaat, wordt gezegd dat de bepaalde zaak wel (materialistisch) verklaard kan worden, maar dat de kennis er gewoonweg nog niet is. God wordt naar het hokje 'afgeschreven' verwezen. De academische wereld heeft grote invloed op het denken van de student. Vanuit deze denkwijze wordt de zoektocht naar religie niet gestimuleerd, tenzij de kilheid en rationaliteit van deze ideeën leidt tot disgenoegen (De Roos & De Boer, 2010).

³ Deze keuze heb ik gemaakt omdat het oudste lid van NSL momenteel 25 jaar oud is. Uiteraard zijn er ook studenten die ouder zijn dan deze leeftijd.

Met deze achterliggende informatie geeft het onderzoek *Student en zingeving* van Bureau Mooizo voor project RAP2010 vanuit de Leidse Studenten Ekklesia (De Roos & De Boer, 2010, p. 2) een verrassend tegengeluid. Dit is een kwantitatief onderzoek met een respons van 719 Leidse studenten. Het rapport geeft aan dat Leidse studenten een grote levensbeschouwelijke interesse hebben. Een percentage van 80%(!) houdt zich bezig met levensbeschouwelijke activiteiten. Ongeveer 70% heeft belangstelling voor een organisatie die zich met levensbeschouwing bezighoudt, maar een fors lagere 20% is betrokken bij zo'n organisatie. Misschien heeft dat te maken met het ideaal van zo'n organisatie, wat ik later zal beschrijven onder het kopje *Waar? Reorganisatie: de religieuze praxis*. De forse verschillen in de cijfers tussen onderzoek naar jongeren in het algemeen en dit onderzoek in Leiden kan op verschillende manieren verklaard worden. Het kan bijvoorbeeld verklaard worden door een verschil in levensfase, een verschil in stimulans om zich bezig te houden met levensbeschouwelijke zaken, een verschil in denkniveau, een verschil in aanbod of een verschil in leefgebied.

De kenmerken van het ideaal van een organisatie die zich met levensbeschouwing bezighoudt komen overeen met het patroon van de eigen levensbeschouwing. Het rapport van *Student en zingeving* noemt in de voorlopige resultaten een vijftal kenmerken van de levensbeschouwing(en) van de Leidse student. Zoals eerder gezegd, zo'n opsomming doet geen recht aan de aanwezige diversiteit, maar globale kenmerken kunnen wel onderscheiden worden. Na het toelichten van het onderzoek en het vergelijken met de resultaten van Bolhuis (2010) neem ik deze kenmerken onverkort over (Vos, Wisse, Woertman & Van der Perk, 2009, p.2).

Bij het analyseren van de onderzoeksgegevens konden drie globale subgroepen worden onderscheiden. Deze kwamen in grote lijnen overeen met het grootschalige onderzoeken als *God in Nederland* en het WRR-rapport waar ik eerder over sprak. De eerste subgroep is de groep mensen zonder religieuze overtuiging en atheïsten ($\pm 44\%$). Hier kunnen tranquillo's onder vallen. Het verschil is de passieve houding van tranquillo's, terwijl atheïsten erg actief kunnen zijn in hun atheïst-zijn. De tweede subgroep is de groep geïnstitutionaliseerde religieuzen, waaronder christenen, moslims, joden en hindoes ($\pm 35\%$). Hier vallen de fortissimo's en legato's onder. De derde subgroep is de groep mensen met nieuwe religieuze, spirituele of levensbeschouwelijke stromingen, zoals agnosten, ietsisten, humanisten, boeddhisten, algemeen religieuzen en antroposofen ($\pm 20\%$). Dit zijn de spirituosos's. Binnen deze groepen zijn verschillen te zien.

Dit zijn de kenmerken van de levensbeschouwing(en) van de Leidse student:

- Studerend: nadenkend, kritisch, open voor anderen, open voor verandering, ruimte voor vragen en voor onzekerheid, liever geen stelligheid
- Beleving: focus op eigen beleving, gevoel, inspiratie, meer dan op tradities; aandacht voor persoonlijke ontwikkeling
- Weinig traditioneel: lage scores op 'rituelen doen', 'overgave aan het hogere', 'gericht op het hiernamaals', 'heilige boeken lezen'
- Ethiek: nadruk op goed en zinvol leven
- Genuanceerd: traditionele tegenstellingen worden gecombineerd, zoals gevoel – nadenken, vragen – antwoorden, sociaal – individueel. Met andere woorden: 'en – en' in plaats van 'of – of'.

In de definitieve resultaten wordt dit uitgebreid en toegelicht in zes kenmerken (De Roos & De Boer, 2010, p. 11). Samen geven deze twee lijsten een goed beeld van de meerderheid van de respondenten. In deze lijst van kenmerken zijn de zaken gebundeld die minstens de helft van alle respondenten aangeeft. De volgende kenmerkenlijst is bijna volledig onverkort overgenomen.

- Een open benadering van religie waarbij ruimte is voor vragen, andere overtuigingen overwegen en veranderingen
- Een kritische down-to-earth benadering van religie: nadenken, kritisch, aards en nuchter
- Openheid voor een andere werkelijkheid
- Waar studenten juist negatief tegenover staan is het navolgen van tradities, richtlijnen en leerstellingen. Dit geldt minder voor de christelijke of islamitische respondenten.
- Ethiek: zich 'aangeraakt' voelen door de ander, zich bezig houden met relationele vraagstukken
- Zingeving en steun in leven

In ditzelfde onderzoek bleek dat student-mannen negatiever zijn in hun oordeel over religie dan student-vrouwen. Universitaire studenten vinden religie belangrijker voor de samenleving en meer richtinggevend dan HBO-studenten (De Roos & De Boer, 2010, p. 14).

2.1.4 De waarden en ideeën

Each one of us has his/her own way of realizing our humanity, and it is important to find and live out one's own, as against surrendering to conformity with a model imposed on us from outside, by society, or the previous generation, or religious or political authority. (Taylor, 2007)

Institutionaliteit stoot studenten af; het voelt alsof het hen wil vastleggen op een bepaalde religieuze manier van leven en komt met verplichtingen waar ze niet op zitten te wachten (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 8). Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2005) zegt dat de afgenomen belangstelling voor kerken niet komt vanuit desinteresse voor de inhoud, maar eerder door de organisatiestructuur en omdat er buiten de kerk allemaal alternatieve mogelijkheden zijn gekomen om iets te doen met die religieuze interesse. Die alternatieve mogelijkheden lijken dus beter te *matchen* bij de student. Maar waarom?

De alternatieven zijn *"vloeibaar" in plaats van solide, licht in plaats van zwaar, beweeglijk in plaats van statisch, en veeleer tijdelijk dan langdurig*". (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 49.) Nieuwe verbanden zijn hierdoor meer gericht op de persoon die een groep/verband opzoekt maar niet zijn individualiteit wil verliezen. Dat is het ethos sinds de jaren '60: jezelf kunnen zijn en jezelf kunnen ontplooien. Individueel, vrij en authentiek zijn, je persoonlijk geluk na kunnen streven (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 49). Dit geluk zeggen studenten te vinden in duurzame relaties met familie en vrienden, en in de mogelijkheid om zichzelf te ontplooien in relaties, werk en nevenactiviteiten (Griffioen & Van der Plas, 2012, p. 37). De mix waar we van kunnen spreken is die van hedonisme en altruïsme; het eigen geluk of plezier nastreven (80-100%), maar ook maatschappelijk betrokken zijn of zich bezig houden met gerechtigheid voor elk mens (90%) (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 50).

Dit zwaartepunt van individualiteit, authenticiteit en vrijheid heeft (natuurlijk) grote invloed op hoe mensen hun geloof vorm geven en beleven. De volgende uitspraak is wat de grootste en meest overkoepelende bevinding is van wat recent onderzoek uitwijst over hoe jonge mensen denken over religie:

"Religie is een persoonlijk, individueel⁴ uitgevonden en op maat gemaakt construct, dat buiten de traditionele religieuze instituten tot stand komt, en dat gekenmerkt wordt door experiment, pragmatisme, bricolage en eclecticisme." (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 52)

⁴ Die individualiteit betekent niet: alles individueel doen en elkaar niet nodig hebben⁴. Maatjes zijn belangrijk, hier kom ik later op terug onder het kopje *Transformatief leren*.

Jongeren experimenteren en kijken ‘wat werkt’, wat klopt, en blijven daar vervolgens in hangen. Dit zorgt ervoor dat hun geloof een veranderlijk proces is. Dit wordt bevestigd door het onderzoek van Kregting en Sanders (2003, p. 12) naar religieuze vindplaatsen van jongeren. Op de stelling ‘mijn ideeën over God en de zin van het leven veranderen steeds’ antwoordde 37% positief, en op de stelling ‘ik vraag me vaak af wat ik nu eigenlijk geloof en waarom’ 28%. Bricolage en eclecticisme wil zeggen dat er gekeken wordt naar verschillende repertoires van ideeën en praktijken, die samen hun eigen gevormde subjectieve ‘geloof’ worden. Hierdoor is de jongerenreligiositeit heterogeen (geen homogeen geheel maar divers), diffuus (verspreid/verstrooid, zonder grenzen) en veranderlijk (Van Dijk-Groeneboer, 2010, pp. 52-53). Die diffusiteit hangt samen met vervaging van geloof. God is niet boven in de hemel, maar hij is in mensen zelf. God wordt steeds anoniemer, wat sommigen ook wel het ietsisme noemen: *“de expressie van een vaag religieus besef van mensen die weigeren hun geloof op meer gearticuleerde wijze te vertolken en daarom volstaan met te verwijzen naar ‘iets’ dat ten grondslag ligt aan ons alles bestaan.”* (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 52).

Door dit zwaartepunt van individualiteit, authenticiteit en vrijheid wordt subjectivisme als moreel goed gezien. Wanneer men bepleit objectief te zijn over een religieuze of geestelijke zaken, gaan vaak de nekharen overeind staan. Er wordt inclusivistisch gedacht over verschillende godsdiensten en er is een grote tolerantie. Het kan allemaal samen gaan, is de mening. Religie is persoonlijk en moet zelf ontdekt of zelfs gecreëerd worden (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 53). Het grootschalige onderzoek *God in Nederland* door de KRO (2007, p. 33-34) laat zien dat bijna 74% van de jongeren tussen 17 en 24 jaar vindt dat religie een persoonlijk en niet zozeer een groepsgebeuren is. Dat je religie zelf bijeen moet zoeken ‘in de wijsheid van allerlei tradities en ideeën’ vindt 63%. Ditzelfde onderzoek geeft ook aan dat ongeveer 70% van de jongeren vindt dat kerken zich niet uit moeten spreken over maatschappelijke onderwerpen als homoseksualiteit, abortus, echtscheiding, euthanasie en de doodstraf. In deze uitkomsten komt dit subjectivisme duidelijk naar voren.

Deze subjectieve religiositeit heerst voornamelijk onder buitenkerkelijke jongeren en jongeren die minimaal kerkelijk betrokken zijn, oftewel de legato’s, spiritoso’s en de tranquillo’s. Deze overtuigingen botsen met bij een kerk actief betrokken jongeren, de fortissimo’s. Zij hebben een grote toewijding aan een gedeelde religieuze werkelijkheid van wie God is en wat moreel goed is. De religieuze praxis in de kerk en onder deze actieve betrokkenen is gericht op overdracht en socialisatie, zoals je duidelijk ziet in een didactische preek (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 54).

Leidse studenten vinden de eigen levensbeschouwing belangrijk. Hoe duidelijker de levensbeschouwelijke identiteit, hoe belangrijker de religie voor hen is. Velen vinden aandacht voor religie terecht; het is nuttig en geeft richting. Maar hiernaast wordt religie ook gezien als machtsmiddel. Ook wordt het eerder gezien als iets dat niet emanciperend is, onvrijheid kan geven en tweedracht zaait, in plaats van dat het emanciperend is, vrijheid geeft en verbinding maakt (De Roos & De Boer, 2010, p. 13).

2.2 Het zoekproces van de (Leidse) zoekende en twijfelende student

2.2.1 Wat wordt er gezocht en wanneer?

Vastgesteld is nu dat studenten nog steeds religieus geïnteresseerd zijn, wat hun waarden en ideeën zijn en dat dat verklaart waarom ze dat wat ze zoeken vaak niet bij kerken zoeken. We weten dat ze naar religie zoeken waarin ze authentiek kunnen zijn en waar hen geen dingen opgelegd wordt maar ze dingen zelf kunnen ontdekken of creëren. Maar wat er inhoudelijk wordt gezocht in de levensbeschouwing is nog onduidelijk.

Er gebeurt veel in het leven van de student. Hij gaat meer nadenken over en keuzes maken voor de toekomst. Belangrijke zaken hierin zijn het zoeken naar een vaste relatie, het kiezen van een studie, en aan het einde van de studie; het vinden van werk. Met de OV-studentenkaart is hij niet meer gebonden aan één geografische plek en voor nevenbezigheden gaat hij van hot naar her. Hij verlaat meestal de woonplaats van de ouders, en hierdoor raakt het religieuze territorium op de achtergrond of zelfs uit beeld. De student is nu de fulltime manager van zijn eigen leven en dat wordt goed beseft en gevierd. Wanneer hij een studie, werk en eventueel een vaste relatie aan de haak heeft geslagen komt er meer rust in zijn leven en lijken de levensvragen er weer toe te doen. Dit zie je ook terug in de steeds latere leeftijd waarop studenten belijdenis doen (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 210-211). Veel studenten zijn ook gelukkig met het leven zoals het is. Ze ervaren geluk in duurzame relaties met familie en vrienden en wanneer ze zich kunnen ontplooiën. 'Het leven heeft betekenis als je gelukkig bent', is het idee. Dit idee slaat soms om wanneer iemand te maken krijgt met verlieservaringen als geldtekort of het ontbreken/verdwijnen van een betekenisvolle relatie (Griffioen & Van der Plas, 2009, p. 37). Dus wanneer de rust terugkeert (of zich voor het eerst zich voordoet) in het leven van de student of wanneer hij met een verlieservaring te kampen krijgt, komen de levensvragen op de voorgrond en begint (of vervolgt zich) de zoektocht naar zingeving.

2.2.2 Hoe ziet het proces van zoeken eruit?

Zoeken is leren

Het proces van zoeken is een proces van leren en veranderen. Sanneke Bolhuis (2009) beschrijft het concept leren als *het tot stand komen van betekenis of van verandering in betekenis* (p. 11). Een zoekende student is op zoek naar betekenis, en in het leerproces kennen we betekenis toe. Deze betekenis komt tot stand in een sociaal-culturele setting, en komt tot uitdrukking in gedrag en handelen. Leren is ook per definitie veranderen. De vorm, richting, diepgang en gevolgen van die verandering verschillen. Wanneer iemand leert, wordt er kennis/betekenis toegevoegd aan wat hij al weet. Deze kennis of betekenis heeft invloed op het eerder geleerde, of het nou simpelweg een toevoeging is, geïntegreerd wordt of eerdere betekenis onbruikbaar maakt. Wanneer er geleerd wordt, verandert er dus iets in het denken. Denk aan scheikunde: wanneer er aan een bepaalde substantie iets wordt toegevoegd, verandert het automatisch. Sowieso in hoeveelheid, vaak ook in de vorm. Dus nogmaals: leren (toegevoegde betekenis) is per definitie veranderen. De vorm, richting, diepgang en gevolgen van die verandering verschillen. De vraag 'hoe zoekt een student?' hangt dus sterk samen met 'hoe leert een student?'.

Het referentiekader

Wat aan de basis ligt in dit zoek-, leer- of veranderproces is het referentiekader: al het eerder geleerde. Dit maakt het proces gecompliceerd. Een 20-jarige is geen *tabula rasa*, maar een gevormd persoon. Het referentiekader is het filter en raamwerk voor al het 'nieuwe' dat erbij komt. Het is een filter in de zin van dat iets nieuws dat geleerd wordt selectief wordt opgenomen, aangepast, verdraaid en soms zelfs genegeerd om te passen bij het oude. Hierdoor is het lastig iets te leren wat niet past bij of zelfs in strijd is met het referentiekader. Ondanks dat is het mogelijk om oude denkbeelden en patronen af te leren en plaats te maken voor nieuwe betekenissen.

Je referentiekader heeft ook te maken met je leerstijl; hoe je geleerd hebt te leren. Sommige personen leren door te doen, omdat dat ze altijd geleerd is. De ander is zelfstandig opgevoed en leert het beste door individueel een boek te lezen. (Naast deze twee voorbeelden zijn er meer mogelijkheden.) Dus ook in deze zin vormt het referentiekader wat je leert (Bolhuis, 2009, p. 13).

Belangrijke vragen in dit onderzoek zijn of en hoe 'oud' en 'nieuw' op elkaar aansluiten. Het bestaande referentiekader ('oud') is als een bril waardoor we de wereld zien. Het zijn "*stilzwijgende afspraken die als basis dienen voor het dagelijks leven*" (Bolhuis, 2009, p. 43). Het is de basis voor volgende leerprocessen en de veroorzaakte selectieve waarneming. Iets bijleren is het makkelijkst. Wanneer iets (grotendeels) aansluit op het referentiekader wordt het makkelijk bij het 'oude' opgenomen. Een voorbeeld is het fietsen. Wanneer iemand een mountainbike heeft en overstapt op een reguliere damesfiets wordt er makkelijk geschakeld en bijgeleerd. Iets compleet nieuws leren is moeilijk, en al helemaal wanneer dat ingaat tegen het eerder geleerde. Opvattingen en gewoontes zijn vaak onbewust en moeten geëxpliciteerd worden om te kunnen worden veranderd. Het is een moeizaam proces van tegelijkertijd af- en aanleren waarvan restanten van het oude achterblijven of het oude toch weer terugkomt. Neem het typen: wanneer je al jaren op een computer hebt getypt op je eigen manier en je besluit een typcursus te volgen om op de 'officiële' manier te gaan typen gaat dat niet makkelijk en val je mogelijk toch weer terug in je eigen oude patronen.

Er kunnen verschillende dingen gebeuren met niet passende informatie. Zoals al eerder genoemd wordt het (onbewust) ingekleurd, verdraaid of zelfs deels selectief genegeerd zodat het toch past. Ook kan het gescheiden opgeslagen worden omdat het verband niet wordt gelegd (systeemscheiding). Een andere optie is dat de nieuwe info naast de oude informatie komt te staan. De oude kennis komt als eerste op, en pas na bewust erover na te denken komt de nieuwe informatie ernaast te staan. De laatste optie is dat de nieuwe info aanleiding is om het oude te vervangen. Dit is een moeilijk proces, door ingesleten (denk)patronen en doordat iemand maar deels bewust is van zijn referentiekader. Uiteraard kunnen deze opties door elkaar heen lopen (Bolhuis, 2009, pp. 43-45).

Leermanieren

Bolhuis (2009, pp. 28-37) noemt vier globale categorieën van manieren om te leren:

- *Leren door sociale interactie*

Dit gebeurt in zaken als een alledaags gesprek, in discussies, dialogen, brainstormen. Dit komt allemaal tot stand door te participeren in sociaal gedrag (in relatie met anderen). Wat hier ook onder valt is het model-leren. Dit is het observeren van iemand die als model dient voor het eigen handelen. De persoon wordt niet willekeurig gekozen, maar is vaak iemand die bewonderd of gerespecteerd wordt. Om te kunnen leren moet je je open stellen voor wat anders is. Openstellen, identificeren en vergelijken is de basis voor kritische reflectie (Bolhuis, 2009, p. 206).

- *Leren door directe ervaring*

Dit leren komt tot stand door te handelen, te experimenteren. Dit is het welbekende 'trial and error' idee. Ook valt leren door onderdompeling hieronder; bijvoorbeeld wanneer iemand in een nieuwe omgeving terechtkomt en moet leren en aanpassen om te integreren of zelfs om te overleven.

- *Leren door het verwerken van theorie*

Theorie is in dit geval abstracte, gegeneraliseerde en gesystematiseerde informatie. Hier wordt in het Nederlandse onderwijssysteem veel gebruik van gemaakt. Het is een moeilijke manier van leren door de grote afstand tussen de taal en waarnaar het verwezen wordt. De systematiek van het gepresenteerde past niet bij de systematiek van de concrete praktijk. Door de abstractheid en de verkorte vorm van het onderwerp of de situatie die geleerd wordt kunnen zich snel misconcepties voordoen. Ook niet onbelangrijk: de hoeveelheid informatie in theorie kan zorgen voor blokkering, in opname van de stof en in het in verband brengen met de concrete praktijk. Als laatst kan het ook zorgen voor een statisch kennisconcept van een bepaalde zaak. 'Zo is het, punt'.

Ik wijd hier wat meer over uit dan over de andere manieren. Dit doe ik omdat de Nederlandse jeugd (noodgedwongen) heeft geleerd veel te verwerken door middel van theorie. Studenten zijn sterk in het opnemen van theoretische informatie en het reproduceren daarvan. Hierdoor moet een ieder die werkt met studenten, dus ook NSL, dit in acht nemen. Het is goed om gebruik te maken van de kracht hiervan maar ook om zorgvuldig om te gaan met deze gevaren of zwaktes.

- *Leren door nadenken (reflectie)*

Leren door directe ervaring, sociale interactie en theorie verwerken kunnen gepaard gaan met nadenken. Dat kan tijdens de actie (reflection-in-action) of ná de actie (reflection-on-action) (Schön, 1987). Het is meestal geen automatisme, het moet vaak bewust gedaan worden. Hierdoor krijgt de theorie een reële betekenis. Hierdoor kan iemand denken: “Er staat hier wel dat... maar mijn ervaring is... Wat vind ik daarvan?”. Kritisch nadenken wordt vanuit de academische wereld aangemoedigd en aangeleerd. Wat zijn kloppende en wat zijn valse beweringen? Dat kritisch nadenken gaat vaak over handelen in de beroepspraktijk als academicus of (vaak bij HBO) als het meer praktijkgericht is. De gerichtheid is vaak op informatie van buitenaf, niet op het interne. Dat is weer een vak apart; het onderzoeken van eigen houdingen, opvattingen en gewoonten, of ook wel het hele referentiekader.

Elke Nederlandse jongere krijgt te maken met deze vormen van zoeken, leren en veranderen. Op dit punt in zijn leven ligt het zwaartepunt (naar eigen inzicht) voornamelijk op het leren door verwerken van theorie. In het (individuele) studieleven zit de student uren per dag in college naar theorie te luisteren en mee te schrijven of zit hij in de bibliotheek zelf een boek of informatiesheets door te nemen of te stampen. Onderzoeksrapporten van het ministerie van OCW geven aan dat studenten tussen de 15 en 40 uur per week studeren (Hamel, 2013). De student is expert in het theorie verwerken. In een coachingsgesprek met een psychologie-studente vroeg ik haar een bepaalde theorie over eenzaamheid in haar eigen woorden te beschrijven. Vloeiend kwamen er prachtige geformuleerde abstracte zinnen uit haar mond. Toen ik haar vroeg hoe zij dit praktisch kon toepassen in haar eigen leven kwamen er alleen zuchten en kreunen en een uiteindelijk “dat vind ik te moeilijk” uit. In het zoekproces van de student moet aandacht worden besteed aan de persoonlijke reflectie naast de verworven informatie, wil hij tot een gedegen overtuiging komen die hij ook weet uit te leven.

Betekenisgeving en de sociale omgeving

Het zoek-, leer-, of veranderproces wordt ook gevormd door de betekenisgeving van de sociale omgeving. De zaak kan algemeen geaccepteerd zijn (consensus) zoals de stelling van Pythagoras: $ab^2 + bc^2 = ac^2$. Waarschijnlijk zal niemand dit betwisten, het is geaccepteerd. Dit kan makkelijk overgenomen of overgedragen worden. Ook kan het zijn dat er minder algemeen geaccepteerde betekenisgeving is over een zaak, zoals de visie op asielzoekers. Als er meningsverschillen zijn moet iemand zelf en met anderen betekenis construeren door middel van argumenten en afwegingen. De laatste optie is een slecht gedefinieerd of onopgemerkt probleem. In dat geval is er geen duidelijke betekenisgeving en dus ook geen consensus.

De manier van leren verandert door de betekenisgeving. Een vanzelfsprekende waarheid wordt impliciet of expliciet overgedragen. Als er discussie over is, komt kritische reflectie naar voren. Meestal grijpt men dan naar wetenschappelijke en technologische kennis. Deze harde kennis ligt hangt vaak samen met zachte, sociale kennis (Bolhuis, 2009, pp. 46-47). Geloofsvragen zijn vragen waar geen consensus over is, vandaar dat kritische reflectie en wetenschappelijke kennis een grote rol spelen in de zoektocht, helemaal bij theoretisch en kritisch ingestelde studenten.

Leerprocessen

Onder het kopje *Wat wordt er gezocht en waarom?* heb ik al één en ander toegelicht over de aanleiding voor de zoektocht. Hier ga ik wat dieper op de stof in en breid ik het uit. Bolhuis (2009) noemt drie vormen van leerprocessen waar de zoekende student in gevonden kan worden. Voor elke vorm neem ik het samenvattende schema onverkort over.

1. Leren uit eigen beweging

Dit is wanneer de student *“zich actief inzet om veranderingen in zijn kennis en inzicht, vaardigheden en houdingen te bewerkstelligen”* (Bolhuis, 2009, p. 55). Dit kan bijvoorbeeld komen door een interesse,

ergebnis of probleem. Het is een bewuste inspanning om iets te leren, met een weloverwogen doel. Dit geldt voor de 'gesettelde' student: in zijn leven is de rust (terug)gekomen, en nu is het tijd voor levensbeschouwelijke ontplooiing of de grote vragen van het leven. De student heeft zelf bewust de stap genomen om zich ergens bewust eens lekker in te storten. Meestal gebeurt dit in een *community of practice*: een groep die zich verbonden voelt door gemeenschappelijke kennis en/of praktijk, waar ze over praten, kennis en ervaringen uitwisselen en vaak ook samen activiteiten ondernemen. Studenten die oprecht op zoek zijn naar verandering in de eigen levensbeschouwing kunnen in dit leerproces stappen, maar ook studenten die de nieuwe informatie van zich af houden en zich puur willen verbreden in kennis en meningen. Laatstgenoemde is een perfect voorbeeld van niet passende informatie. Dat kan de systeemscheiding veroorzaken die ik eerder noemde: de informatie wordt gescheiden opgeslagen omdat het verband tussen de persoon zelf en de nieuwe info niet wordt gelegd. Wat ook kan, is dat de nieuwe info (onbewust) wordt ingekleurd, verdraaid of selectief genegeerd om het passend te maken in het referentiekader. De nieuwe info kan ook naast de oude info komen te staan.

<i>Invalshoek</i>	<i>Leren uit eigen beweging</i>
Bewustzijn	Bewust proces, primair gericht op interesse of probleemoplossing: vooral bewustzijn van het bereiken van het doel; mogelijk ook bewustzijn van leerproces en –resultaat, maar niet per se.
Sociale omgeving	Accent bij initiatief van het individu, genomen op grond van interesse of probleem. Omgeving biedt aanleiding en leermogelijkheden.
Referentiekader	Vooraf actief voortbouwen en uitbouwen, met gebruikmaking van bestaande vaardigheden, houdingen en kennis.
Consensus	Meestal geaccepteerde betekenisgeving, maar mogelijk ook controversiële of slecht gedefinieerde problemen.

Figuur 1 - *Leren uit eigen beweging* (Bolhuis, 2009, p. 58)

2. Transformatief leren (Bolhuis, 2009, p. 58-64)

Bij transformatief leren wordt een deel van het eerder geleerde afgeleerd zodat iets nieuws kan binnenkomen. De oorzaak voor transformatief leren is dat het 'oude' ontoereikend, onbevredigend, onjuist of onderdrukkend is. Dit is een pijnlijk proces; het gaat in tegen het eigen oude vertrouwde, en meestal ook tegen waar consensus over is. Hierdoor is het een enorme worsteling. Niet alleen in opvattingen, maar ook in houdingen, emoties en gedrag. Het referentiekader ontstaat door socialisatie, in een context van een sterke emotionele binding (met ouders, docenten, mensen waar naar opgekeken wordt). Het heeft te maken met vertrouwen. Deze emotionele verankering, de herhalingen en het onbewust zijn hiervan maakt het referentiekader moeilijk te bereiken voor verandering. Het is dus een interne worsteling, maar ook een externe omdat de omgeving aanmoedigt terug te gaan naar het oude. Door de heftigheid is terugval veelvoorkomend. Wanneer men transformatief leert gaat dit het beste met meerdere mensen die elkaar helpen in de worsteling en samen dezelfde kant op kijken. Een simpel voorbeeld hiervan is de vorm van de aarde; de eersten die erachter kwamen of bedachten dat deze rond was en niet plat zijn door transformatief leren heengegaan. Ook religieus zoeken en veranderen is transformatief. Het is een heftig proces dat aan de basis ligt van iemands identiteit, denken en doen.

Kritische reflectie is een groot onderdeel van dit proces. "Waarom wordt dit gezegd en gedaan?" "Klopt dat wel?" "Wat is het effect daarvan?" Het lastige is dat het handelen en de redenering van 'het oude' misschien wel klopt vanuit het referentiekader van een groep, maar dat het niet klopt wanneer het van een andere kant wordt bekeken. Freire noemt dit een 'vals bewustzijn'.

Transformatief leren kan in gang worden gezet door steun van buitenaf, een desoriënterend dilemma ("een ernstig verwarrende situatie door een gebeurtenis die het verwachtingspatroon doorbreekt")

(Bolhuis, 2009, p. 61)), of een onbehagen dat al een tijdje zit te broeden en door een (kleine) gebeurtenis duidelijk naar voren komt.

Hoe dit proces kan verlopen, vertelt Bolhuis (2009, p. 61) aan de hand van de theorie van Mezirow. Hij noemt 10 fasen in het proces:

- Een ernstig verwarrende situatie, een desoriënterend dilemma
- Zelfonderzoek
- Kritische analyse van de geïnternaliseerde eigen rol(aanname) en onbehagen over de sociale verwachtingen
- Zien dat anderen dezelfde problemen hebben
- Onderzoek van nieuwe handelingsmogelijkheden
- Opbouw van competentie en zelfvertrouwen in nieuwe rollen
- Het maken van nieuwe plannen
- Kennis en vaardigheden verwerven om de plannen uit te voeren
- Eerste ervaringen met de nieuwe rollen
- Verwerking: de nieuwe rol wordt in de samenleving aangenomen.

Dit is een positief geschetst beeld. In realiteit gaat het vaak grilliger; er is terugval in oude patronen, sommige fases worden overgeslagen en de 'eindstreep' van Mezirow wordt niet altijd gehaald. Ook heeft Mezirow het specifiek over rolverandering, maar transformatief leren kan op allerlei gebieden, niet alleen met betrekking tot iemands rol. Globaal gezien is deze vorm van leren een mix tussen af- en aanleren. Het afleren krijgt vaak weinig aandacht terwijl –zoals al uitgebreid besproken– het referentiekader een cruciale rol speelt in het zoeken, leren en veranderen.

Het resultaat van transformatief leren is een drastische verandering. Freire noemt dit ook wel 'bevrijdend leren'. De nieuw verworven kennis is compleet anders dan het eerder geleerde. Maar hier blijft het niet bij; het geeft nieuwe gedragsmogelijkheden en inzichten. Hoewel het een lastig en grillig proces is wordt het vaak (richting het 'einde' voornamelijk) ervaren als een bevrijdend proces. Het kan leiden tot verandering in eigen karakter en identiteit en in karakter en identiteit van de relaties met mensen om zich heen (Bolhuis, 2009, p. 63). Ik zeg bewust 'kan', hoewel Freire zegt dan bevrijdend leren en de veranderde praktijk per definitie samengaan. Het klinkt inderdaad logischer, maar in de praktijk blijkt dat inzicht en handelen niet altijd samengaan. Het is een langdurig proces van vallen en opstaan. Het vertalen van inzicht naar handeling is moeilijk. Ook kan iemand om verschillende redenen ervoor kiezen om een verandering niet te laten zien.

<i>Invalshoek</i>	<i>Transformatief leren</i>
Bewustzijn	Leerproces start met zich bewust zijn/worden van onvrede met vertrouwde patronen (oude leerresultaten). Onbewuste karakter van oude patronen vergt bewustmaking (expliciteren) daarvan. Sterk bewustzijn van leerprocessen en leerresultaten, inclusief nieuw handelen.
Sociale omgeving	Sterk eigen initiatief, waarbij oude omgeving tegenwerkt. Verloopt beter, is vaak zelfs alleen mogelijk, als een nieuwe (sub)omgeving het leerproces steunt (door bewustwording uit te lokken, alternatieven te bieden en leerproces te steunen).
Referentiekader	Moelijk om eigen vertrouwde patronen kritisch te onderzoeken en zich nieuwe werkelijk eigen te maken. Vraagt steeds opnieuw expliciteren van oude en alternatieve modellen.
Consensus	Betekenisgeving wordt getransformeerd: eerder en in 'oude' omgeving als vaststaand en vanzelfsprekend beschouwd wordt kritisch onderzocht en drastisch gewijzigd. In bredere omgeving is er discussie en conflict en/of onduidelijkheid, geen consensus.

Figuur 2 - *Transformatief leren* (Bolhuis, 2009, p. 64)

3. Leren in een botsing van culturen (Bolhuis, 2009, pp. 69-70, 72-73, 76-78)

De meeste studenten zullen in hun studententijd een botsing van culturen ervaren. Dit kan op etnisch niveau zijn, maar ook levensovertuigelijk niveau. Een student die uit de gereformeerde gemeente komt en bij een christelijke studentenvereniging vrienden krijgt uit charismatische gemeentes loopt ongetwijfeld aan tegen verschillen in opvattingen en leefwijze. Een Islamitische en atheïstische student die bij elkaar in de werkgroep zitten of in huis wonen. Een zoekende student die in college zijn atheïstische hoogleraar harde statements hoort maken over religie. Op levensbeschouwelijk niveau komen sommige studenten voor het eerst in botsing met andere culturen. Vanuit de oude, vertrouwde omgeving gekomen waar mensen hetzelfde denken en leven kan dit een hele shock zijn. Het is een confrontatie tussen de eigen vanzelfsprekende opvattingen en leefwijze, geaccepteerd door de omgeving, en de opvattingen en leefwijze van een ander, die het op zijn beurt weer als vanzelfsprekend ziet. De confrontatie kan drie gevolgen hebben:

1. Het 'nieuwe' dat niet past in het referentiekader wordt afgewend en afgeweerd. Het hoort bij iemand anders, "leuk voor jou". Informatie wordt selectief waargenomen en geïnterpreteerd. De student die zich afwendt en afkeert heeft zijn 'keuze' gemaakt en is dus niet zoekend. De zoekende student kan gevonden worden in één van de volgende twee opties.

2. Het nieuwe wordt gedeeltelijk, strategisch aangepast. Om eigen doelen te bereiken of omdat het niet anders kan leert iemand op een bepaalde manier met de nieuwe info om te gaan. Het kan een verrijking zijn (voor beide partijen), maar het kan ook voor verwarring zorgen. Je hoort erbij, maar bent toch anders.

3. Iemand kan zich aanpassen uit overtuiging, dat heet integratieve verandering. De aanpassing is niet alleen oppervlakkig, het gaat ook om denkbeelden en gebruiken. Dit lijkt op transformatief leren, maar dit integratief leren combineert het positieve van beide kanten en wijst de negatieve dingen af. Er ontstaat dus een soort gecombineerde identiteit. Die identiteit past in eerder genoemde concepten: de spirituoos's, bricolage, een authentiek geloof hebben, los zijn van instituties (kan ook wel geïntegreerd worden) en je eigen ding maken.

In praktijk kunnen deze drie opties door elkaar heen lopen of elkaar afwisselen. Bij leren in een botsing van culturen draagt het bij als de onderlinge posities niet al te ongelijk zijn en niet in termen van goed of fout worden benoemd. Pas dan is er een veilige sfeer om eigen ideeën, denkbeelden en vanzelfsprekendheden kritisch te bekijken en eventueel los te laten. Als iemand in de verdediging moet schieten is dat misschien een aanwijzing dat de ander zich hoog verheven opstelt. Het is een gevoelig proces, want bij deze botsing is de eigen identiteit in het geding.

<i>Invalshoek</i>	<i>Leren in een botsing van culturen: gedeeltelijke, strategische aanpassing</i>
Bewustzijn	Bewustzijn van verschillen, waarbij bewuste leerproces in bijzonder wordt gericht op datgene wat eigen belang raakt; ook leerresultaat is (aanvankelijk) grotendeels bewust (later minder).
Sociale omgeving	De nieuwe omgeving dwingt tot reactie. Eigen initiatief om zo goed mogelijk in nieuwe omgeving eigen belang te realiseren. Als er steun is vanuit eigen omgeving bevordert dat het leren om zich gedeeltelijk aan te passen. Steun uit nieuwe omgeving kan belangrijk bijdragen.
Referentiekader	Moeilijk om eigen vertrouwde patronen, al is het maar gedeeltelijk, opzij te zetten voor het aanleren van andere gewoonten en denkbeelden.
Consensus	Betekenisgeving waarover tussen de betreffende culturen geen consensus is. Nieuwe elementen die de lerende als eigen belang kan zien. Strijd tussen verschillen in betekenisgeving blijft rol spelen.

Figuur 3 – Leren in een botsing van culturen (Bolhuis, 2009, p. 78)

<i>Invalshoek</i>	<i>Leren in een botsing van culturen: integratieve verandering</i>
-------------------	--

Bewustzijn	Bewustzijn van leerprocessen en leerresultaten; kritische evaluatie vergt voortdurend afwegingen.
Sociale omgeving	De nieuwe omgeving dwingt tot reactie. Meeste kans als de confrontatie relatief veilig is (voor beide partijen). Eigen initiatief is gericht op beter begrip, opschorten van eigen zekerheden om nieuwe te onderzoeken. Ook hier geldt dat steun uit zowel de eigen als de nieuwe omgeving veel kan bijdragen.
Referentiekader	Moeilijk om eigen vertrouwde patronen kritisch te onderzoeken en te transformeren om combinatie met nieuwe patronen mogelijk te maken; blijft moeilijk om zich nieuwe eigen te maken.
Consensus	Inhouden waarover tussen de betreffende culturen geen consensus is: daaruit niet alleen relatief oppervlakkige zaken, maar ook dieperliggende. Strijd tussen verschillen in betekenisgeving blijft rol spelen. Combineren van betekenisgeving uit eigen en uit nieuwe omgeving.

Figuur 4 – *Leren in een botsing van culturen II (Bolhuis, 2009, p. 78)*

2.2.3 Waar? Reorganisatie: de religieuze praxis

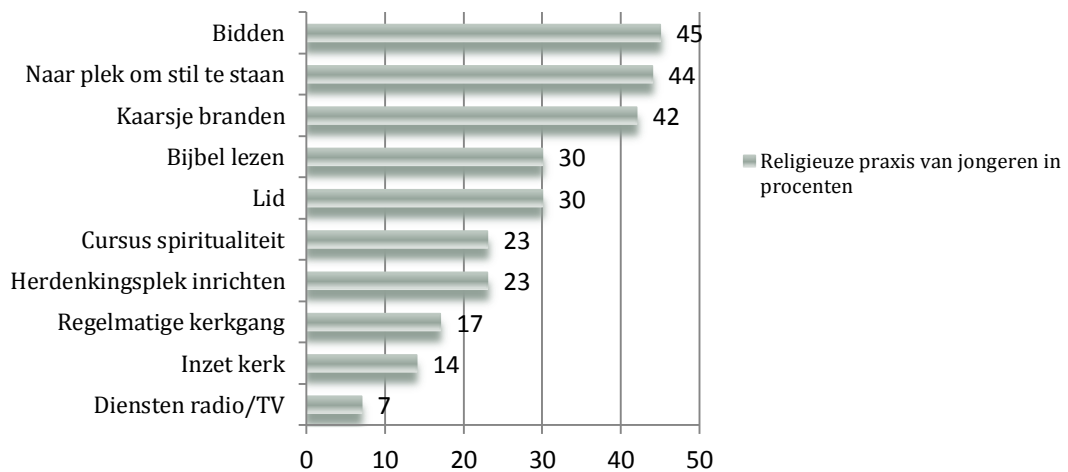
We hebben het inmiddels gehad over het wanneer, wat en hoe van de zoektocht van studenten. Wat overblijft is het waar: op welke plek en in welke vorm moet een aanbod gepresenteerd worden willen studenten erop afkomen?

Hoewel ongeveer tweederde van de studenten zegt niet bij een kerk of andere godsdienstige institutie te horen zien we toch een grote religieuze praxis. De functies die de kerk vervulde zijn door andere instanties overgenomen: het bieden van een religieus aanbod, het geven van een religieuze gemeenschap waarin iemand gevoed wordt en waar ervaringen gedeeld worden en het creëren van religieuze plekken of ruimtes waarin de praxis ontplooid kan worden (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 47). Dit kan bijvoorbeeld een film zijn of het internet, een cursuscentrum, festival of een studentenvereniging. Tot op bepaalde hoogte vindt er wel individualisering plaats, maar toch beleeft men graag dingen samen en zoekt men naar verbanden, hoewel dit geen kerk hoeft te zijn.

Op verschillende momenten, beginnend in de tienertijd, verdwijnt het religieuze instituut uit beeld. Het verlaten van de woonplaats van de ouders is een voorbeeld hiervan, maar ook het ontiegelijke aantal keuzemogelijkheden op geloofsgebied. Die keuze is de afgelopen jaren vergroot door het internet, de globalisering en de multiculturaliteit in Nederland. Hierdoor ontstaat verspreiding en vervaging van de groep zoekenden. Jongeren organiseren zich dus op een nieuwe manier. De-institutionalisering verklaart de ontkerkelijking, en in plaats daarvan zijn de 'lichte' gemeenschappen en netwerken in opkomst. Dit geldt ook voor studenten: ze organiseren zich minder in institutionele verbanden maar meer in beweeglijke, vloeiende en persoonlijke verbanden die minder toewijding vragen (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 35).

Een duidelijk voorbeeld hiervan is de populariteit van christelijke festivals of events als de EO-jongerendag, Opwekking en Soul Survivor. Events werken goed. De beleving wordt gedeeld, maar je kunt het ook prima zonder commitment bezoeken. Dat past bij de vloeibare, tijdelijke houding van jonge mensen. Ook de nieuwe media speelt een grote rol. Dit zijn zelfgemaakte netwerken die belangrijk zijn voor de plausibiliteit en legitimiteit van het geloof van jongeren (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 48). Deze nieuwe media en festivals geven een onafhankelijk, alternatief repertoire van overtuigingen, praktijk en vormen die je niet altijd in de kerk kunt vinden.

Van Dijk-Groeneboer (2010, p. 45) geeft wat inzicht in de religieuze praxis van jongeren. Hieronder een tabel met voorbeelden die zij heeft onderzocht.

Grafiek 1 – (Individuele) religieuze praxis van jongeren (Van Dijk-Groeneboer, 2010, p. 45)

Naast deze dingen is er ook de ‘alternatieve’ religieuze praktijk, waar het occultisme ook bij hoort. Hieronder vallen zaken als handlezen, meditatie en tarot kaarten leggen.

Uit het onderzoek van RAP2010 onder studenten komen andere resultaten gerold. In dit onderzoek doet meer dan 80% (!) van de respondenten iets aan levensbeschouwelijke activiteiten. Iets minder dan 60% praat erover met anderen, en meer dan 40% bidt, doet aan bezinning, bezoekt een gebouw van religieuze waarde of leest een levensbeschouwelijk boek (De Roos & De Boer, 2010, p. 14).

In ditzelfde onderzoek geven Leidse studenten specifieke activiteiten aan die hen aantrekken in hun zoektocht naar zingeving. Ze hebben het over lezingen, culturele bezoeken met gesprek, gezamenlijk eten en ontmoeting tussen verschillende levensbeschouwingen. Activiteiten die laag scoren zijn de traditionele vormen van studentenpastoraat; de liturgische bijeenkomst, meditatie of een gesprek met een begeleider of coach. De twee dingen die belangrijk zijn in de activiteiten zijn ontmoeting en kennis verwerven. De student die (bijna helemaal) niet geïnteresseerd is in levensbeschouwelijke activiteiten is de atheïst (Vos et al., 2009, p. 2).

Ook qua inhoud en onderwerpen die ze interessant vinden zijn de studenten duidelijk. Dit zijn filosofie, persoonlijke ontwikkeling, (geloof en) wetenschap, boeddhisme, islam, kunst, ethiek, en overeenkomsten tussen verschillende levensbeschouwingen (Vos et al., 2009, p. 2). Deze onderwerpen sluiten naadloos aan bij het idee van bricolage en de daarbij horende tolerantie.

Het RAP2010 rapport geeft een beschrijving van de ideale organisatie voor de student om bij terecht te kunnen tijdens de zoektocht. Minder dan 20% van de respondenten geeft aan lid te zijn van een organisatie die zich bezighoudt met levensbeschouwing. Dit is vreemd, aangezien bijna 60% aangeeft misschien (bijna 30%) of zeker (30%) behoefte te hebben aan zo’n organisatie. De overige 40% geeft aan hier geen behoefte aan hebben, dit zijn voornamelijk de atheïsten en degenen zonder religieuze levensbeschouwing. Wat belangrijk is voor een dergelijke organisatie, vertellen de studenten, is een open en kritische benadering. Dit betekent vragen toelaten/hebben over geloof en het leven en hier kritisch over nadenken, en open zijn voor andere overtuigingen. Ook is ethiek belangrijk; zich bezighouden met relationele onderwerpen zoals maatschappelijke betrokkenheid en ‘samen met anderen’. Typische kenmerken van hun eigen levensbeschouwing (eerder besproken onder het kopje *De student*) vinden zij belangrijk in de organisatie; de ideale organisatie zou zich hierop moeten richten. Dus bijvoorbeeld iemand uit de subgroep “geïnstitutionaliseerde religieuzen” ziet graag aandacht voor tradities, richtlijnen en het doen van rituelen (De Roos & De Boer, 2010, pp. 15-16). Zaken die de student afstoten zijn een te grote gevraagde commitment (het onderzoek spreekt zelfs van een allergie voor binding en sociale verplichtingen), financieel of qua participatie (lidmaatschap),

of als hij denkt dat er grote stelligheid is en weinig ruimte voor discussie of twijfel. Laagdrempeligheid wordt gewaardeerd, evenals een open sfeer en als 'er leuke mensen komen' (Vos et al., 2009, p. 2)

2.3 Het aanbod van NSL

De informatie die ik heb gebruikt voor dit onderdeel zijn afkomstig uit het meerjarenbeleid van NSL, jaarbeleid van de afgelopen twee jaren en gesprek met de Assessor Extern.

2.3.1 Meerjarenbeleid versus jaarbeleid (Den Boer et al., 2012)

NSL is een actieve en dynamische vereniging. Er is een grote doorstroom van leden: elk jaar wordt een groot deel lid-af (een vierde tot een vijfde) en elk jaar komen er veel nieuwe leden bij (een vierde). Ook is er een snelle doorstroom in bestuurlijke functies: elk jaar geeft het huidige Ad Fundum (AF, het dagelijks bestuur van NSL) het stokje over aan het volgende AF. Het AF schrijft verenigingsbeleid voor het jaar dat zij de vereniging bestuurt. Een jaarbeleid bestaat uit speerpunten en beleid op meerdere gebieden.

Veel beleidszaken beslaan meerdere jaren, en daarom is er naast dit jaarlijkse beleid ook het meerjarenplan. NSL wil groeien en professionaliseren, het meerjarenbeleid is daar een stap in. In dit document staat de richting voor de komende jaren bepaald, zodat de continuïteit gewaarborgd kan worden. Het geeft Ad Funda, staf, dispuutsbesturen⁵ en commissies een kader waarvanuit zij jaarbeleid en verenigingsactiviteiten kunnen vormgeven. Daarnaast is het doel van het document het motto van NSL (Christus kennen en hem bekendmaken) levend houden en helderheid bieden over de koers van de vereniging. In 2012 is het nieuwste meerjarenbeleid opgesteld, deze loopt door tot 2015. Het beleid bestaat uit speerpunten die verwerkt zitten in thema's en daarop gebaseerde concrete doelen.

Elk AF is vrij om een eigen jaarbeleid te schrijven, maar moet hierbij wel aangeven hoe dit past in het meerjarenbeleid. In de eindevaluatie van het AF wordt hierop teruggekeken. Een jaarbeleid kan erg verschillen van het voorgaande, maar als het goed is, is de richting hetzelfde.

Vanuit NSL is er aanbod voor zoekende en twijfelende leden, evenals voor niet-leden. Er is een veelvoud aan activiteiten. Hier wordt de algemene lijn beschreven, in de bijlage vindt u een meer gedetailleerd geheel waaronder beschrijvingen en doelen.

2.3.2 Visie en beleid voor niet-leden

NSL wil *“leden stimuleren zich bewust te zijn van hun leefwereld en daarin vanuit een eigen unieke positie te getuigen”* van hun levensovertuiging (Den Boer et al., 2012. p. 2). Het belang van dit punt voor NSL wordt duidelijk doordat het terugkomt in de speerpunten, thema's en doelen van het meerjarenbeleid. NSL biedt handvatten hierbij door (1) **de sociëteit als middel beschikbaar te stellen**, (2) **leden inhoudelijk toe te rusten** en door (3) **het organiseren van activiteiten** zoals Happenings, MisCie-activiteiten en Alpha-cursussen. In ideale zin wordt het NSL-lid zich dus bewust van de eigen leefwereld, hij wordt inhoudelijk toegerust en krijgt tools om te getuigen.

Om het NSL-lid te helpen zet de vereniging ook in op bekendheid. De heldere identiteit van NSL als christelijke studentenvereniging is één van de doelen uit het meerjarenbeleid (2012).

Het afgelopen jaar had het AF (AF XXIII) in haar jaarbeleid als één van haar speerpunten *“Geloof toegankelijker maken”* (Valstar et al., 2013, p. 4). Het beleid zegt in actie te willen komen vanuit Gods liefde die bewogen maakt voor medestudenten. Vooroordelen kunnen worden weggenomen door in gesprek te zijn met medestudenten. Zo kan een reëel beeld gegeven worden van christenen en het christelijk geloof. Toegankelijkheid maakt dat deze dialoog mogelijk wordt. NSL wil toegankelijk zijn

⁵ Een dispuut is een vaste groep mensen van NSL van ongeveer 24 personen

en externen welkom heten bij verschillende activiteiten. Voorbeelden hiervan zijn huizen- en studiegenotenborrels, een open dispuutsavond en de Alpha-cursus (Valstar et al., 2013, pp. 4-5).

2.3.3 Visie en beleid voor leden

Eén van de speerpunten in het meerjarenbeleid is *“ruimte en mogelijkheden creëren voor een gedegen ontwikkeling van alle leden op geestelijk, praktisch, maatschappelijk en academisch gebied”* (Den Boer et al., 2012, p. 2). NSL wil dus ook ruimte en mogelijkheden bieden voor een gedegen ontwikkeling voor zoekende en twijfelende studenten. De geestelijke vorming van elk lid is belangrijk, voor iedereen wil NSL een plaats bieden om te groeien. Het meerjarenbeleid zegt dat elk jaarbeleid rekening moet houden *“met verschillende niveaus van leden, zodat iedereen input krijgt”* (Den Boer et al., 2012, p. 3). Het jaarbeleid van het huidige AF wil geestelijke toerusting voor alle leden, het idee is dat *“leden beginnen als ontvanger en uiteindelijk groeien tot geveer”* (Valstar et al., 2013, p. 4).

NSL wil focussen op een brede (geestelijke) ontwikkeling van leden: persoonlijke overgave aan Jezus Christus, verdieping van geloof en groei in discipelschap. Hierdoor kan iedereen blijven groeien in geloof. Deze geestelijke ontplooiing wil zij bereiken door geloofsopbouwende activiteiten en het bevorderen van contacten. Die contacten kunnen zijn in vriendschappen, dispuutsgenoten, bidgroepjes, triades, mentorrelaties en kringen (Den Boer et al., 2012). Door een goede ondersteuning van nestoren (geestelijk leider van het dispuut) en kringleiders hoopt het AF die geloofsontplooiing of -opbouw extra sterk te maken (Valstar et al., 2013, p. 4). Speciaal voor twijfelende studenten is er de fundamentenkring. Een nestor kan –kijkend naar wat zijn dispuut nodig heeft- ervoor kiezen om een fundamentenkring op te zetten waarbij de basis van het geloof behandeld wordt en waar meer ruimte is voor vragen en twijfels dan bij een gewone kring.

2.3.4 Interview met Annemarieke Voorsluys, Assessor Extern

Door de dynamiek van een studentenvereniging, de veranderlijkheid van visie en beleid, de onvolledigheid van beleidsdocumenten op het gebied van dit scriptieonderwerp en gedateerde documenten achtte ik het wenselijk verduidelijking te krijgen in een interview met de Assessor Extern, Annemarieke Voorsluys. Hier en in de reeds genoemde bijlage vindt u aanvullingen en accentverschuivingen op en bevestigingen van het literatuuronderzoek. Onderstaande informatie is volledig afkomstig uit het onderzoek met Annemarieke.

De visie op de zoekende en twijfelende student

Er staat geen duidelijke visie op papier wat betreft zoekende en twijfelende studenten. Wat er is, is veranderlijk. De vastigheid die er wel in zit is dat NSL vanuit NSV primair een missionaire vereniging is, wat betekent dat NSL haar leden wil uitdagen en helpen een getuigende levensstijl aan te nemen. Dit doet zij door het bieden van onderwijs en toerusting. Er wordt van alle leden verwacht hier ook actief mee bezig te zijn. Ze wil een plek bieden voor elke twijfelende en zoekende student en deze ook opzoeken. De naam van de sociëteit is ‘Sociëtas Luminis’, wat aanduidt dat zij een licht in de stad wil zijn. NSL wil een plek bieden waar mensen weten dat als ze God zoeken of als ze meer willen weten, ze daar terecht kunnen. Daarom zet NSL ook zo in op bekendheid en een open karakter van activiteiten.

Leden worden gebruikt om te getuigen van Gods glorie en om andere studenten te bereiken. Wanneer zo’n student bereikt is, is niet heel duidelijk. Dingen die werden genoemd waren als gemerkt wordt dat het een volgeling van Jezus wordt: dat hij het evangelie leert kennen en begrijpen en een kind van God wordt. Dan is het doel bereikt. Later werd ook genoemd dat gesprek voeren over

het geloof, het beantwoorden van vragen of het bieden van een vervolgstap al een doel op zich is. Een keuze maken voor God is daarbij het einddoel.

De kracht van NSL is de gedeelde belevingswereld met andere studenten. Dat is de visie: zoekende en twijfelende studenten bereiken in hun eigen belevingswereld. Studenten voor studenten. Zo blijf je dicht bij mensen en dat is belangrijk. Annemarieke vraagt zich af of NSL wel echt gericht is op de zoekende en twijfelende student. NSL is gericht op de hele studentenmarkt, geïnteresseerd in het geloof of niet. Ze zoekt gewoon een oor onder studenten om Gods woord te vertellen. De hoop is dat er bij ongeïnteresseerden toch iets van binnen gaat branden. Hierdoor zijn er ook veel activiteiten gericht op het leggen van contact en een zeer laagdrempelig karakter.

De invloed van NSV

De visie van NSL komt door NSV, de overkoepelende organisatie. Haar motto is 'Christus kennen en hem bekendmaken', en hierdoor is het ook het motto van NSL. Om dit motto zit een goed uitgewerkte visie vanuit NSV. Dit overgenomen motto zit duidelijk in de vereniging verweven: visie, beleid en activiteiten zijn om dit motto heen gebouwd. De functie van Assessor Extern is daar zelfs aan gewijd. De visie is opgelegd, maar er wordt wel naar geleefd. In een contactmoment tussen een bestuurslid en een potentiële eerstejaars wordt gevraagd of laatstgenoemde de visie kan onderschrijven wanneer hij lid willen worden. Er wordt een bewuste keuze bij een (aanstaande) student neergelegd. Wanneer hij ervoor kiest om lid te worden, kan er vanuit gegaan worden dat hij zich wel committen aan een vereniging waar God centraal staat. Met aankomende leiders als kringleiders, nestoren en bestuur worden medewerkersprofielgesprekken gehouden waarin de visie van NSV wordt besproken. Iemand kan pas medewerker worden wanneer wordt ingestemd met het hele profiel.

De visie is dus wel overgenomen, maar de invulling is wel per stad verschillend (er zijn meerdere Navigator-verenigingen in Nederland). Leiden heeft een eigen karakter. Kenmerkend in Leiden is bijvoorbeeld de verenigingscultuur. Het verenigingsleven is groot in Leiden. Door studentikoziteit en samenwerking met verenigingen, christelijk of niet-christelijk, hoopt NSL makkelijk naast de student te kunnen staan.

Zwaartepunten in het aanbod

De drie onderdelen waar de nadruk op ligt voor zoekende en twijfelende studenten zijn de Alpha-cursus, mentoraat en de fundamentenkring.

De Alpha-cursus (Student Alpha) is een nationaal bekend concept wat blijkt goed te werken, vertelt Annemarieke. Wat goed is is niet duidelijk. Ook is er veel ownership door de vele NSL'ers die erbij betrokken kunnen zijn. Het is bekend, ligt dicht bij de NSL'ers en daardoor is er meer betrokkenheid en wordt er meer verantwoordelijkheid gevoeld. Een Connectkring bijvoorbeeld is vanuit samenwerkende christelijke verenigingen georganiseerd. Er is minder ownership en er zijn minder mensen bij betrokken. Hierdoor leeft het ook niet in de vereniging. Annemarieke vertelt dat de Connectkring er ook is om de banden tussen de christelijke verenigingen goed te houden in plaats van dat er nog een bepaalde intrinsieke visie is. Maar ook dit verschilt weer per bestuur.

Mentoraat is een één op één relatie in een vertrouwde setting. Een kenmerk van mentoraat is dat het persoonlijk is en meestal erg diepgaand is. Er wordt gemakkelijk een vertrouwensband opgebouwd door de één op één setting. Mentoraat is breed. Iemand kan een mentor vragen om te groeien in geloof, maar het kan ook ingezet worden voor persoonlijke of alledaagse zaken. Het doel kan dus per mentorrelatie verschillen. Studenten die worstelen met geloofstwijfel wordt aangeraden een mentor te nemen.

De fundamentenkring is voor studenten die de fundamenten van het geloof willen leren kennen. Het doel is geloofsopbouw op een laagdrempelige manier. Twijfelaars worden bij elkaar gezet en samen

wordt er gekeken naar de basis van het geloof. Een 'normale' kring kan soms een grote drempel vormen voor deze studenten. In een fundamentenkring is er meer ruimte om vragen te stellen. Er wordt een plek gefaciliteerd waar twijfels geuit kunnen worden. Er wordt verwacht dat elk dispuut wel een fundamentenkring heeft, maar uiteindelijk kijkt de nestor naar de behoeftes van zijn dispuutsgenoten.

Samenhang van het aanbod

Een aantal onderdelen van het aanbod is op elkaar afgestemd. Bijvoorbeeld in februari vindt de Connectweek plaats, en korte tijd daarna start er een Alpha-cursus. In de Connectweek wordt bij studenten door verschillende activiteiten interesse gewekt voor het christendom. In die week wordt er veel gepromoot voor de Alpha-cursus, en ook voor de Connectkring, een ander onderdeel. In de Alpha-cursus kan die student meer leren over de basisideeën van het christendom.

Het is niet duidelijk wat er na de Connectkring gebeurt. Na de Alpha-cursus is er de mogelijkheid dat er spontaan een Bèta-cursus wordt opgezet door kringleiders en deelnemers. Dit krijgt ongeveer dezelfde vorm als de Connectkring. De invulling is vrij, er is geen concept voor. Deelnemers van de Alpha-cursus kunnen ook naar de Connectkring-coördinator doorverwezen worden of naar Netwerk, een ander onderdeel van Navigators dat los staat van NSL. Het is een op zichzelf staande vereniging voor studenten of net-afgestudeerden, maar dan zonder studentikoos karakter.

De visie op het momentele aanbod

De visie op het momentele aanbod is dat de Alpha nog verder moet groeien. NSL wil meer studenten bereiken om naar de Alpha-cursus te gaan, dus er wordt ingezet op meer bekendheid voor de cursus. Enerzijds is dat door promotie via de pers of andere verenigingen, anderzijds is dat door NSL'ers die mensen om zich heen gaan uitnodigen. Dat is ook het tweede punt van de visie: dat NSL'ers meer en meer een getuigende levensstijl ontwikkelen. Annemarieke noemt dat NSL daar momenteel al goed mee bezig is. Annemarieke is afgelopen jaar veel bezig geweest met de vraag hoe NSL'ers uitgedaagd kunnen worden om de noodzaak te voelen om mensen uit te nodigen, en zij verwacht dat haar opvolgster Femke hier ook mee bezig zal gaan. Dit verwacht ze door het gedeelde enthousiasme voor de Alpha-cursus. Maar ook dit kan weer per bestuur verschillen. Wat dus eigenlijk blijkt is dat het bestuur een sterke visie kan hebben, maar dit kan elk jaar anders zijn, afhankelijk van de gedachten, verlangens en prioriteiten van de opvolger.

De aansluiting van visie en beleid met de praktijk

Zoals al eerder genoemd, de focus, strategie en de uitvoering van het aanbod kan per jaar verschillen. Dit heeft ten eerste te maken met wisselend bestuur. Beleid wordt geschreven wanneer het aanstaande bestuurslid nog geen bestuur is. Van tevoren wordt bedacht wat er gaat veranderen en waar de focus op wordt gelegd. De visie sluit meestal goed aan op de vorige, maar de strategieën verschillen. Door het jaar heen kan het bestuurslid toch bedenken dat het op een andere manier of dat een andere focus beter zou zijn geweest. Door de compleet nieuwe situatie wordt er gegist naar hoe dingen zullen gaan. Er is te weinig kennis wanneer het beleid wordt geschreven.

Het is aan het bestuurslid in hoeverre zijn of haar doelen of strategieën worden uitgevoerd, hoe sterk er naar de gemaakte plannen gekeken wordt gedurende het jaar. Het is zijn of haar taak om het beleid te vertalen naar de uitvoerders toe. Hij of zij is degene die de activiteiten leven inblaast, ervoor zorgt dat ze er komen. Als op een bepaald punt minder motivatie is gebeurt het ook minder. Een aantal jaren geleden lag de focus bijvoorbeeld veel minder op de Alpha-cursus. Door de hectiek van het jaar kan de focus een beetje uit beeld raken of is er niet genoeg tijd en aandacht om de voorzitters

of uitvoerders op de hoogte te stellen van de plannen en om ze te enthousiasmeren. Hierdoor kan er een gat zitten tussen beleid en de praktijk. Stafleden en het meerjarenbeleid zorgen voor continuïteit in dit soort zaken. Het meerjarenbeleid is een kader waarbinnen het beleid altijd geschreven wordt. In het meerjarenbeleid zit ook het motto verweven. Het motto is welbekend bij alle leden en bestuursleden, wat helpt als focuspunt. Stafleden denken mee met besturen over de invulling van beleid en de uitvoering daarvan. Ook coachen zij het bestuur door het jaar heen. Hierdoor is de staf voor een bestuur erg waardevol.

Ten tweede zijn er wisselende 'uitvoerders', zoals een Alpha-bestuur en Alpha-kringleiders. De taak van de Assessor Extern is het beleid vertalen naar hen toe. Hiervan is het verloop van de praktijk afhankelijk. Zelf kijken commissievoorzitters of commissieleden niet naar het beleid. Wat er gebeurt ligt aan de Assessor Extern, aan de overdracht door de voorgangers van voorzitters en aan hun eigen ideeën. Redelijk wat factoren dus. Bijvoorbeeld het contact dat na de cursus wordt onderhouden via Facebook of op andere manieren, of het starten van een Bèta-cursus, ligt puur aan het initiatief van de uitvoerders of deelnemers. Informeel kan er van alles gebeuren, maar formeel is er technisch gezien niets.

Het horen van de zoekende en twijfelende student

Er is geen vaste, formele vorm waarin de zoekende of twijfelende student wordt gehoord binnen NSL. Annemarieke dacht dat er vanuit de Connectweek enquêtes worden gehouden, maar ze weet niet wat er met die enquêtes gebeurt. Dit is ook niet per se uit initiatief van NSL. Soms schrijven deelnemers en kringleiders bij de Alpha-cursus een evaluatie, maar daar is geen vaste vorm voor en deze zijn nooit bewust ergens in verwerkt. Er zit geen continuïteit of formaliteit in het horen van deze studenten. Door activiteiten van de evangelisatiecommissie en alle open activiteiten is er wel contact en worden de studenten wel gehoord, maar dit wordt niet meegenomen in het aanbod.

Veel twijfelende NSL'ers hebben geloofsvragen op het gebied van wetenschap versus geloof. Met de Alpha wordt geprobeerd daarop in te spelen door mensen bij de cursus in te zetten die daar kennis over bezitten of die hun standpunten goed kunnen verdedigen. De discussie is ook mogelijk in de kringen. In lezingen wordt ook geprobeerd om NSL'ers academische toerusting te geven om ook deze wetenschappelijke gesprekken te kunnen voeren. Maar die academische vorming was ook weer een speerpunt van afgelopen jaar.

Kenmerken van het aanbod

Steekwoorden die Annemarieke noemde wat betreft het aanbod voor zoekende en twijfelende studenten zijn ervaring (het christenleven zelf ervaren), toegankelijkheid, herkenning, studentencultuur, onderwijs, discussie, laagdrempeligheid en vrijblijvend. Kritische reflectie en wetenschappelijke kennis hebben een grote rol in het aanbod. NSL'ers worden daarmee geconfronteerd en zij leiden de activiteiten of zijn er aanwezig. Dus door hun aanwezigheid leggen zij kritische reflectie en wetenschappelijke kennis in het aanbod.

Van het NSL-lid wordt gevraagd of hij zich in wil zetten om Christus te kennen en hem bekend te maken. Ook wordt er gevraagd om op dispuutsavonden altijd present te zijn. Er wordt verwacht dat hij zich openstelt in de dispuutskring en dat hij actief deelneemt daaraan, dus acceptatie van een bepaalde wijze van omgaan met God en met christenen. Voor alle andere activiteiten geldt dat de deelnemer –lid of extern - elk moment vrij is om te stoppen. De activiteiten zijn zo laagdrempelig dat er geen commitment wordt gevraagd.

De student die ideaal in het aanbod zou passen heeft een open en tolerante houding, een bepaalde voorkennis, een actieve zoektocht (door de beperkte reikwijdte van NSL) en commitment om wel naar alle bijeenkomsten van een onderdeel te komen.

Er is veel ruimte voor de student. Er is ruimte voor experimenteren met geloof (hoewel de vraag is of andere NSL'ers zich dan wel serieus genomen voelen), nieuwe initiatieven of activiteiten met christelijk karakter zien als cultureel uitje. Er is een verschil tussen de verplichte activiteiten en nevenactiviteiten, evenals tussen leiders als het bestuur en de leden. NSL is geen thuishaven voor leden die hun eigen religie samenstellen vanuit verschillende levensovertuigingen. Wel is er veel ruimte voor verschillende manieren van het omgaan met en het interpreteren van het christelijke geloof. Maar als iemand Jezus ontkent of een andere God aanbidt zal hij geen lid kunnen worden bij NSL. Bij de nevenactiviteiten is de samensteller of andersdenkende zeker welkom. NSL is uitgesproken op het gebied van ethische zaken als homoseksualiteit en seks voor het huwelijk. Wanneer ernaar gevraagd wordt zullen verschillende bestuursleden dezelfde opvatting benoemen, terwijl een 'normaal' lid dat zou kunnen tegenspreken. Er is wel ruimte voor verschillen.

NSL denkt dat het goed is om deel te zijn van een gemeenschap van gelovigen, omdat je geloven niet alleen doet. Je motiveert elkaar en leert van elkaar. NSL raadt iemand die een keuze heeft gemaakt om verder te gaan met zijn geloof aan om deel te nemen aan een kerkelijke gemeente, maar puur voor het welzijn van de student zelf. Wil hij dat niet, dan is daar ook de ruimte voor.

Het leerproces

NSL wil dat studenten verder komen in hun persoonlijke proces. De activiteiten voor studenten en bijvoorbeeld de kring waar zij in geplaatst worden zijn daar wel op afgesteld. In bepaalde mate is er bewustzijn van een proces, sowieso bij activiteiten die meer dan één avond beslaan. Met dit bewustzijn wordt niet veel gedaan. Er wordt niet nagedacht over doelen van een activiteit of van een participerende persoon, en er wordt ook niet structureel gereflecteerd op het leerproces. Soms worden er wel evaluaties gehouden, maar de vorm en de inhoud hiervan wisselt door wisselende organisatoren, commissies en leiders. (Bege)leiders worden hier niet in toegerust. Het initiatief moet uit de personen zelf komen, er zit geen continuïteit in.

2.4 Samenvatting literatuur

Categorieën studenten

Door modernisering en de nieuwe onoverzichtelijkheid van het religieuze landschap is er niet zozeer secularisatie aan de gang, maar kwalitatieve verandering van de vorm van religie. Ook studenten verschillen in religieuze vorming. Bolhuis (2010) spreekt over vier categorieën jongeren:

1. Fortissimo – de harde religieuze kern, de meest richtinggevende jongeren in de religie.
2. Legato – de groep die zich verbonden voelt met het religieuze instituut maar weinig praktiserend is. Het is de groep waar delen van de religie zijn geïntegreerd.
3. Spirituoso – de groep die spiritueel actief is buiten een religieus instituut. Ze fabriceren hun eigen religie en accepteren de regels van anderen niet.
4. Tranquillo – de groep die niets met religie heeft, doordat ze er simpelweg niet mee vertrouwd zijn.

Vanuit de kerk is er een groot aanbod voor de fortissimo's, maar er is een kloof tussen haar en de andere drie groepen.

Religiositeit van Leidse studenten

Leidse studenten hebben een grote levensbeschouwelijke interesse. Kenmerken van hun levensbeschouwing zijn onder andere: studerend (nadenkend, kritisch, nuchter, open voor anderen en voor verandering, ruimte voor vragen, geen stelligheid), focus op eigen beleving en negatief tegenover tradities en leerstellingen, aandacht voor persoonlijke ontwikkeling, nadruk op goed en zinvol leven, genuanceerd, zingeving en steun in leven.

Institutionaliteit stoot studenten af omdat het voelt alsof het hen wil vastleggen op een bepaalde religieuze manier van leven en komt met verplichtingen die ze niet willen. Dit heeft niets met de inhoud te maken. Studenten verbinden zich eerder aan nieuwe verbanden waarin de individualiteit niet verloren gaat. Men wil individueel, vrij en authentiek kunnen zijn en zich kunnen ontplooiën. Hierdoor is de hedendaagse religie van veel studenten een zelf uitgevonden en op maat gemaakt construct dat buiten religieuze instituten wordt gemaakt. Het wordt gekenmerkt door experiment, pragmatisme en bricolage. Jongerenreligiositeit is hierdoor heterogeen, diffuus en veranderlijk (ideeën over God en zingeving veranderen vaak). Door deze kenmerken wordt subjectivisme als moreel goed gezien. Stelligheid en exclusiviteit doet studenten huiveren.

De zoektocht van de student

De zoektocht naar zingeving kan beginnen wanneer de rust terugkeert in het leven van de student of wanneer hij een verlieservaring krijgt. De zoekende student is op zoek naar betekenis, en in het leerproces kennen we betekenis toe. Aan de basis hiervan ligt het referentiekader. Het is het filter voor al het 'nieuwe' dat erbij komt. Het nieuwe wordt opgenomen, aangepast, verdraaid of zelfs genegeerd om te passen bij het oude. Hierdoor is het belangrijk bij het leren iets nieuws om rekening te houden met dit referentiekader. Vier globale categorieën van leermanieren zijn leren door sociale interactie, door directe ervaring, door het verwerken van theorie en door nadenken (reflectie). De Nederlandse student is getraind in het leren door verwerken van theorie. Dit komt met krachten en zwaktes. De consensus is ook van belang voor het leer-/zoekproces. Over geloofsvragen is vaak geen consensus, vandaar dat kritische reflectie en wetenschappelijke kennis een grote rol spelen in de zoektocht, helemaal bij theoretisch en kritisch ingesteld studenten.

Voor het zoekproces maakt het verschil wat voor leerproces het is. Verschillende vormen zijn:

- Leren uit eigen beweging: een bewuste inspanning om iets te leren, met een weloverwogen doel. Studenten die oprecht op zoek zijn naar verandering in de eigen levensbeschouwing kunnen in dit leerproces stappen, maar ook studenten die de nieuwe informatie van zich af houden en zich puur willen verbreden in kennis en meningen.
- Transformatief leren: het 'oude' is ontoereikend, onbevredigend, onjuist of onderdrukkend. Dit is een pijnlijk proces; het gaat in tegen het eigen oude vertrouwde, en meestal ook tegen waar consensus over is. Hierdoor is het een enorme worsteling. Niet alleen in opvattingen, maar ook in houdingen, emoties en gedrag.
- Leren in een botsing van culturen: op levensbeschouwelijk niveau komen sommige studenten voor het eerst in botsing met andere culturen (christenen, moslims, atheïsten, agnosten, etc.). Hier moet wel op gereageerd worden, want bij deze botsing is de eigen identiteit in het geding. Hierdoor is het is een gevoelig proces.

Het is van belang om het leerproces per student te herkennen, omdat elk van deze processen een andere vorm, inhoud en benadering nodig heeft.

De religieuze zoekplaats

Onder jongeren is er een grote religieuze praxis. De functies van de kerk zijn overgenomen door andere instanties: het bieden van een religieus aanbod, het geven van een religieuze gemeenschap waarin iemand gevoed wordt en waar ervaringen gedeeld worden en het creëren van religieuze plekken of ruimtes waarin de praxis ontplooid kan worden. Een studentenvereniging is voor de student een goede optie door de herkenning in levensfase en de vloeibaarheid van het studentenleven (er wordt een lage commitment gevraagd). Wat studenten aantrekt is lezingen, culturele bezoeken met gesprek, gezamenlijk eten en ontmoeting tussen verschillende levensbeschouwingen. Interessante onderwerpen hierin zijn filosofie, persoonlijke ontwikkeling, geloof en wetenschap, boeddhisme, islam, ethiek en overeenkomsten tussen verschillende levensbeschouwingen.

De visie van NSL

Het motto van NSL is *Christus kennen en hem bekendmaken*. Voor dit tweede deel heeft NSL als visie *"leden stimuleren zich bewust te zijn van hun leefwereld en daarin vanuit een eigen unieke positie te getuigen"* van hun levensovertuiging naar niet-leden. De kracht van NSL is de gedeelde belevingswereld met andere studenten. Hen bereiken in hun eigen belevingswereld is ook de visie: studenten voor studenten. NSL biedt handvatten door de sociëteit als middel beschikbaar te stellen, leden inhoudelijk toe te rusten en door het organiseren van activiteiten. Hierdoor wordt de vereniging toegankelijker en dat maakt de dialoog mogelijk. Voorbeelden van die open activiteiten zijn lezingen, huisgenotenborrels, open dispuutsavonden en de Alpha-cursus.

NSL wil een plek bieden voor elke twijfelende en zoekende student en deze ook opzoeken. Zij wil een plek bieden waar mensen weten dat als ze God zoeken of als ze meer willen weten, ze daar terecht kunnen. Daarom zet NSL ook zo in op bekendheid en een open karakter van activiteiten. Een student is bereikt wanneer hij een volgeling van Jezus wordt. Gesprek voeren over het christendom, het beantwoorden van vragen of het bieden van een vervolgstap is al een klein doel op zich.

NSL is niet per se gericht op de zoekende en twijfelende student, maar op de hele studentenmarkt. De interesse is niet eens nodig. Ze zoekt naar een oor in de hoop dat er vragen of verlangens opkomen. Daardoor zijn veel activiteiten gericht op het leggen van contact en een zeer laagdrempelig karakter.

Ook wil NSL ruimte en mogelijkheden bieden voor haar eigen zoekende en twijfelende leden om geestelijk te groeien. Die groei wil zij bereiken door geloofsopbouwende activiteiten als de

fundamentenkring en door het bevorderen van contacten. Dat kan zijn in vriendschappen, dispuutsgenoten, bidgroepjes, mentorrelaties en kring. Door een goede ondersteuning van nestoren en kringleiders hoopt het bestuur die geloofsopbouw extra sterk te maken.

De visie van NSL komt vanuit NSV, de landelijke organisatie waar NSL bij is aangesloten. De visie is dus overgenomen, maar er wordt wel naar geleefd. NSL is wel vrij in de invulling, en door het grote verenigingsleven in Leiden hoopt NSL door studentikoositeit en samenwerking met verenigingen, christelijk of niet-christelijk, makkelijk naast de student te kunnen staan.

Nadruk

De drie onderdelen waar de nadruk op ligt voor zoekende en twijfelende studenten zijn de Alpha-cursus, mentoraat en de fundamentenkring. De Alpha-cursus is een nationaal bekend concept en blijkt goed te werken. Er is veel ownership vanuit de vereniging en vandaar dat dit een belangrijk onderdeel is in het aanbod. Mentoraat kan gebruikt worden om in een vertrouwde één op één relatie samen na te denken over het proces en samen verder te worstelen. De fundamentenkring is specifiek voor leden die samen naar de basis van het geloof gaan kijken. Er is ruimte voor twijfel en vragen. Niet elk dispuut heeft zo'n kring ieder jaar.

Afstemming en continuïteit

Er zit geen continuïteit of formaliteit in het horen van deze studenten. Door activiteiten van de evangelisatiecommissie en alle open activiteiten is er wel contact en worden de studenten wel gehoord, maar dit wordt niet meegenomen in het aanbod.

Kenmerken van het aanbod

Steekwoorden die het aanbod kenmerken zijn toegankelijkheid, zelf ervaren, herkenning, studentencultuur, onderwijs, discussie, laagdrempeligheid en vrijblijvendheid. Kritische reflectie en wetenschappelijke kennis spelen een grote rol in het aanbod. De commitment die wordt gevraagd is gering. Voor een niet-lid is dat geen, hoewel wordt uitgenodigd om elke avond aanwezig te zijn als een activiteit meerdere avonden beslaat. Voor een lid is dat de normale lidmaatschapscommitment. Er is veel ruimte voor verschillende manieren van het omgaan met en het interpreteren van het christelijke geloof. Van een lid wordt verwacht wel de christelijke God te erkennen en te aanbidden. Bij de nevenactiviteiten is de samensteller of andersdenkende zeker welkom. Met een leerproces wordt niet echt rekening gehouden.

2.5 Conclusie

Waar de kerk bijna uitsluitend aanbod heeft voor de fortissimo's, heeft NSL ruimte voor alle vier de groepen. Ze staat open voor alle groepen en probeert door bekendheid en het gebruiken van haar leden ook alle groepen naar zich toe te trekken. Veel activiteiten zijn gericht op een eerste contactmoment en hebben een open en laagdrempelig karakter. Door het vloeibare karakter van een studentenvereniging heeft NSL ook een streepje voor op de christelijk kerk. Resultaat is dat ook al deze vier groepen wel worden aangetrokken, blijkt later ook uit de interviews.

De steekwoorden van wat studenten aantrekt komen redelijk overeen met de steekwoorden van het aanbod van NSL. Beiden zijn studierend (nadenkend, kritisch, nuchter, open voor anderen, ruimte voor vragen), er is ruimte voor vragen, gesprek en discussie, ruimte voor verschillende ideeën en visies en het samenstellen wat je zelf wil, er wordt weinig commitment gevraagd en er is aandacht voor persoonlijke ontwikkeling.

NSL is officieel stellig in zaken als (homo)seksualiteit en exclusivisme, maar het gemiddelde lid is hier wel genuanceerder in. De duidelijke christelijkheid is iets wat de zoekende en twijfelende student zou kunnen afstoten, doordat het komt met bepaalde overtuigingen en levenswijzen. Ook tussen christenen bij NSL is er veel verschil in beleving, het omgaan met en het interpreteren van het christelijk geloof, maar over basale zaken is er wel overeenstemming. Anderen krijgen wel de ruimte om te geloven wat ze willen, maar om lid te worden bij NSL of om christen te worden wordt wel verwacht dat de student aan deze basale zaken voldoet.

NSL heeft er goed aan gedaan de lezingen te openen voor externen aangezien dat studenten aantrekt. Ook hebben ze een goede weg ingeslagen door gesprek op te zoeken, bij sommige activiteiten gezamenlijk te eten en in het aanbod ruimte te geven aan ethiek, geloof en wetenschap.

Het aanbod van NSL is niet ontstaan en wordt niet gescherpt door de terugkoppeling van participerende studenten. In de activiteiten zelf wordt de student wel gehoord, maar in het aanbod wordt hier niets mee gedaan. Er zijn geen evaluatiemiddelen beschikbaar, elk nieuwe bestuur of elke nieuwe commissie bedenkt zelf of en wat er wordt gedaan met het aanbod. Hierdoor is het aan de ene kant een veranderlijk aanbod en aan de andere kant kan het op bepaalde punten juist blijven steken hoewel het misschien niet een helemaal juiste match is.

Met een leerproces wordt niet echt rekening gehouden. Hoewel met bijvoorbeeld kringindeling wel rekening wordt gehouden met verschillende 'soorten' studenten, wordt er niets gedaan met het persoonlijke leer- en veranderproces van elke student. Het referentiekader wordt ook niets mee gedaan.

Het aanbod wordt dus 'gedaan', het loopt, en veel onderdelen matchen bij de zoekende en twijfelende student. Wat compleet leeg gelaten wordt is het hele onderdeel 'evaluatie en afstemming', of dat nou is bij NSL: terugkoppeling krijgen van commissies of participanten en hier iets mee doen, het toepassen van verschillende leermanieren of andere strategieën of dat het is bij de participerende student: het bewust bezig gaan met het referentiekader, het leer- en veranderproces en het doel van de zoektocht.

Hoofdstuk 3 – Interviews

3.1 Methodologische verantwoording

In dit hoofdstuk volgt het praktijkonderzoek. Hier licht ik toe over de totstandkoming van de dataverzameling, over het plaatsvinden van de interviews en hoe de interviews verwerkt zijn. Vervolgens vindt u een overzicht van de resultaten van de analyse.

3.1.1 Dataverzameling

Via de Alpha-nestor heb ik de e-mailadressen van alle Alpha-deelnemers van afgelopen jaar verkregen. Met een e-mail is gevraagd of studenten deel wilde nemen aan het onderzoek. Ook is er op de Facebook-pagina van NSL een bericht geplaatst met dezelfde vraag. De interviewees hebben allen gereageerd op de oproep waarin ik studenten met de volgende beschrijving zocht. Studenten met (op levensbeschouwelijk niveau):

- Een ernstig verwarrende situatie/desoriënterend dilemma
- Een onbehagen dat al een tijdje zit te broeden en steeds duidelijker naar voren komt
- Onvrede met vertrouwde patronen. Deze onvrede was er al maar is geëxpliciteerd
- Bewustwording van verschillen die de eigen overtuiging raken waardoor ernstige twijfel optreedt
- Een bewust zoekproces naar een eigen levensovertuiging en praktische inrichting daarvan.

Deze voorwaarden heb ik volledig ontnomen aan de literatuurstudie van dit onderzoek, voornamelijk uit paragraaf 2.2 waar definities en categorisering van de ideeën van Sanneke Bolhuis (2010) staan. Ik heb in totaal zeven interviews gehouden. Eén met de Assessor Extern, drie met NSL'ers en drie met externen. Eerstgenoemde interview is reeds behandeld in het voorgaande hoofdstuk. De andere zes interviews licht ik hier toe.

3.1.2 Semi-structured interview & topic interviews

De Assessor Extern is geïnterviewd door middel van een semi-structured interview. Er waren specifieke onderwerpen en vragen die zo gestructureerd bij langsgedaan konden worden. De methode die gebruikt is bij de zes interviews met zoekende en twijfelende student is een topic-interview. Hierdoor kon gemakkelijk de diepte in gegaan worden en kregen de interviewees de volledige vrijheid om te zeggen wat ze wilden. Ook kon zo eerlijk een patroon ontdekt worden tussen wat de respondenten vertelden. De interviews zijn individueel opgenomen op een afgesloten kamer in mijn huis, in de sociëteit van NSL (op eigen vraag van de respondent) en op de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Leiden. In alle rust en privacy kon ieders verhaal verteld worden. De interviewtopics en -vragen zijn tot stand gekomen door bestudering van de literatuur. De topics en vragen zijn ook gekeurd door Eduard Groen, de begeleider van dit onderzoek. De verantwoordelijkheid voor deze vragen ligt geheel bij mij. De vragen, topics, en voorbeeldanalyse van een interviewvraag zijn te vinden in bijlage 2 en 3.

3.1.3 Dataverwerking

De interviews met de studenten hebben tussen de 20 en 90 minuten geduurd, het interview met de Assessor Extern heeft 90 minuten geduurd. De interviews zijn opgenomen met een voice-recorder, vooraf is daar toestemming voor gevraagd. De interviews zijn letterlijk getranscribeerd en opgestuurd naar de geïnterviewden ter controle. Vervolgens zijn de interviews opgestuurd naar Eduard Groen, met het oog op betrouwbaarheid en de mogelijkheid tot controle. Na het transcriberen en controleren zijn de interviews volgens het analysemodel 'horizontaal vergelijken' geanalyseerd. De interviews zijn hierbij in 14 vragen verdeeld waarbij de antwoorden vergeleken konden worden. De delen van het antwoord die van belang zijn voor de beantwoording van de onderzoeksvraag zijn onderstreept. In de laatste kolom staan de algemene bevindingen. Deze vragen en bevindingen vindt u hieronder.

De bruikbare informatie uit het interview met de Assessor Extern is direct verwerkt in paragraaf 2.3.4.

3.1.4 Gegevens studenten

Voor dit onderzoek zijn drie NSL-leden geïnterviewd en drie niet-leden. Van de NSL'ers hebben twee de Alpha-cursus bij NSL gevolgd, waarvan één persoon als kringleider en één persoon als deelnemer. Van de niet-leden hebben twee personen de Alpha-cursus afgerond en één is na de eerste avond gestopt.

3.2 Algemene bevindingen

Waar de kerk voornamelijk ruimte heeft voor de fortissimo's, heeft NSL inderdaad ruimte voor alle vier de groepen. In de interviews kwamen studenten uit alle vier de groepen terug: 2 fortissimo's, 1 tranquillo, 1 spiritoso en 2 legato's. Alle zes hebben ze op een bepaalde manier contact gehad met het aanbod van NSL.

De zoektocht

Van deze 6 hebben 5 interviewees in hun kinder/tienertijd het christelijke geloof óf makkelijk aangenomen, óf makkelijk verworpen (of er gewoon nooit wat mee gedaan). Dit zegt niets over hoe serieus het werd genomen, er werd gewoon weinig nagedacht. Eén van de respondenten zegt:

"Ik ben wel christelijk opgevoed. [...] We namen het wel echt serieus. [...] het was dus echt wel een groot deel van m'n leven. [...] Maar het is gewoon dat ik alles aannam, en niet zelf nadacht."

Bij allemaal kwam het echte nadenken in hun studententijd. Bijna iedereen is in zijn studententijd pas gaan twijfelen of zoeken (5/6), bij de zesde interviewee kwam het toppunt van de twijfels tijdens haar studententijd. De 3 grote aanleidingen voor de zoektocht of heftigheid van twijfels zijn NSL (2/3 NSL'ers), studie (2/3 NSL'ers) en persoonlijke gesprekken met mensen, niet eens per se geloofsgerelateerd (3/3 niet-NSL'ers). Een NSL'er zei dit:

"Naar mate ik ouder werd miste ik toch wel een beetje de echte ervaring van God of het realiteitsbesef van: God bestaat echt, zeg maar. En, ja... Ja, dat was reden voor me om lid te worden. Dus ik hoopte wel echt een goeie boost te krijgen ofzo. En, ja, het is misschien een beetje de andere kant op gegaan.

Mensen praatten over bijvoorbeeld [...] God ervaren of een relatie hebben met God en dat soort dingen. [...] dat zijn termen die voor mij niet heel veel betekenden ofzo. [...] Dan probeer ik het echt te volgen maar als allemaal dit soort termen op tafel komen, ja, blokkeert er iets. Dat begrijp ik niet, dat kan ik

niet meer goed volgen. [...] ik denk dat ik daardoor wel heel erg ben gaan nadenken. [...] Ik kon het niet echt realiteit maken ofzo. Ik denk dat [...] ik daardoor vooral heel erg ben gaan twijfelen."

Een andere reactie:

"Het was meer dat ik altijd een beetje christendom had afgeschreven ofzo. Van nou, dat is maar achterlijk en het slaat nergens op. En ja, de mensen die dat aannamen die zijn alleen maar een beetje dom. Maar toen ontmoette ik haar, toen dacht ik: oh, jij bent duidelijk niet zo. [...] heel anders dan mijn eerdere ervaringen en zo. Dus toen dacht ik: oh, dan kan het dus blijkbaar ook anders. [...] Dus dan klopt misschien mijn beeld ook niet. [...] We hadden niet echt gesprekken over het geloof ofzo. Maar het was meer dat ik dacht van nou, ik wil het christendom gewoon eens heroverwegen want ik heb het afgeschreven en dat is misschien toch een beetje een te hard oordeel geweest."

Van de 6 interviewees hebben er 5 vragen of twijfels over of zoeken naar persoonlijke omgang met God. Het komt neer op de vraag: 'wat is de realiteit van God, en wat betekent dat voor mij persoonlijk?'. Van de 6 hebben er 4 ook vragen over de bijbel. Vragen met betrekking tot betrouwbaarheid en überhaupt wat erin staat. Reacties:

"[...] dat die andere feiten (buitenbijbelse bronnen) zo op feiten gebaseerd lijken te zijn en zo met elkaar lijken te kloppen qua hypothese dat je je afvraagt, ehm, is het dan nog wel waar? [...] Wat is er dan zo waardevol aan het geloofen waarom zou je wél gaan geloven? [...] Ik wist niet eens meer waarom ik überhaupt in een God zou gaan geloven."

"Wat betekent het nou om God te ervaren? Om een relatie te hebben met God? [...] Ik kon het niet echt realiteit maken ofzo. [...] Het moet toch bereikbaar zijn? Ik moet er toch ook bij kunnen?"

Maar wat zoeken de studenten nou uiteindelijk? Hier kwamen overwegend dezelfde soort antwoorden uit. Zekerheid hebben over/vertrouwen kunnen hebben op God, geven 6 van de 6 interviewees aan. Vijf van de 6 noemen relationele eigenschappen, zoals: realiteit, veiligheid, iemand waarop je kunt bouwen, gehoord worden, vervuld worden, antwoord krijgen, troost, genezing, vergeving ontvangen, iemand die je innerlijk verandert. Over deze realiteit geeft iemand een treffend antwoord:

"En dat zou ik best wel graag willen, dat als ik bid het gevoel heb dat ik gehoord word, of dat God me aanwijzingen geeft en zo. [...] Je hoort altijd van die verhalen van die mensen die christen worden en dan krijgen ze de Heilige Geest en dan voelen ze dat helemaal en dan zijn ze daar allemaal mee vervuld ofzo. En ik weet niet of dat bij iedereen zo is maar als dat zo is zou ik dat ook best wel graag willen."

Wat opvallend is, is dat bij 5 van de 6 interviewees naar voren komt dat de zoek- of twijfeltocht een heftige en intensieve is. Er ligt een grote druk op. Dit kwam naar voren door verschillende dingen: 1 respondent brak meerdere malen in huilen uit tijdens het interview en vertelde dat ze maar niet verder kwam in haar zoektocht. Iemand anders vertelde dat zijn relatie uit zou gaan als hij uiteindelijk zou kiezen om niet te geloven. Weer een ander gaf aan dat de twijfels er al jaren zaten en elke keer weer terug kwamen. Ook geven meerdere studenten aan dat ze het wel fijn vonden om na de Alpha-cursus even niets te hebben, omdat ze het als een intensieve periode hebben ervaren. Wat de studenten zelf al voor stappen hebben ondernomen, verschilt. Veel genoemde antwoorden zijn gesprekken (5/6), boeken en/of de bijbel lezen (3/6), en de meest genoemde is het volgen van de Alpha-cursus. Hiervan heeft 1 deelgenomen als kringleider, en 1 is door de heftigheid van het proces na de eerste avond afgehaakt.

Iemand vertelt over kring:

"Ik wil niet altijd degene zijn die dat soort vragen gaat stellen [...] maar ik merk toch dat er, ja, merk ik toch een soort van afstand ofzo. Als ik een vraag over God stel, dan krijg ik een onbevredigend antwoord. [...] Ik heb nog nooit echt gehad dat ik dacht van: oh! Zit dat zó! Ja... Het is, ja, het verschilt een beetje. Soms hou ik me heel erg afzijdig en soms probeer ik het wel een beetje, wel wat meer over te vragen."

Waar nu en hoe nu verder

Veel studenten geven aan niet tevreden te zijn met het punt waar ze nu staan. Vier van de 6 hebben 'het niet op een rijtje', hebben geen bevredigende antwoorden en blijft hangen op hetzelfde punt. Dit vastlopen gaat gepaard met heftigheid. Maar 1 persoon geeft aan tevreden te zijn met het proces hoe het nu loopt: met een mentor en een prettige kring. Een reactie:

"Je loopt een beetje vast?" "Ja. [...] Ik zit op m'n kamer en ik heb medelijden met mezelf. [...] Waarschijnlijk dat ik er gewoon niet over praat op dit moment omdat ik niet echt weet hoe ofzo. Het is gewoon dat ik geen zin in heb van herhaling van de week na Alpha. [Ingestort vanwege heftigheid.] Ik ben gewoon, weet je, al best wel lang op zoek. En ik kan het echt niet vinden. En ik mis het echt. [...] ik had een beetje het hele fundament weg, ik wist niet meer wie ik echt was. En ja, ik had gewoon, God doe! gezegd, en dat was niet zo prettig."

Hoe nu verder weten 4 van de 6 interviewees in eerste instantie niet. Zaken die bij de meesten naar voren kwamen zijn het lezen van boeken over bepaalde onderwerpen (4), gesprekken voeren met anderen (4). Wat ook veel naar voren komt is het zelf in de hand willen hebben van het proces, zelf stappen nemen, maar wel het aangespoord willen worden en mogelijkheden gefaciliteerd willen krijgen. Een reactie:

"Ik denk dat ik er gewoon goed over moet nadenken en bij het begin moet beginnen. Ja, wat het nou echt is waar ik tegenaan loop? Ik denk als ik er echt goed over nadenk dat ik dan met een paar echt diepe vragen kan komen, ofzo, waar ik echt mee zit. Maar ja, misschien neem ik niet genoeg tijd voor, ofzo. Om dat soort vragen te formuleren en dat, ja. Eigenlijk moet ik dat eens doen, haha. [...] zelf kijken hoe ver ik kom."

Over verschillende manieren van leren waren de studenten duidelijk. Alle interviewees noemen het leren door theorie. Het zelf lezen of bestuderen van boeken, het zich er helemaal in storten is wat allen aangeven. Ook allen noemen sociale interactie. Dat is vooral belangrijk om jezelf te kunnen plaatsen: wat vind ik nou? Waar sta ik? Van de 6 noemen er 5 ervaren ook als een belangrijke. Eerst willen ze een boek of verschillende boeken met verschillende visies lezen en het vervolgens zelf ervaren. Kritische reflectie wordt door 2 studenten genoemd, zij zeggen dat het een natuurlijke houding is, verweven door wat ze doen. Een reactie:

"Ervaring sowieso en theorie denk ik. [...] Ik hou heel erg van als dingen op papier staan en zo, dus ik vind het heel leuk om een boek te lezen en dan neem ik het ook sneller op en dan accepteer ik het ook sneller dan als iemand het gewoon maar zegt. En ervaring, ja, als ik gewoon iets gemerkt heb van: oh! Maar dit werkt dus echt en het helpt echt. Dan zie je een soort van bewijs. [...] En dan geloof ik het ook gewoon veel sneller."

Op de vraag wat de studenten zouden willen van christenen om zich heen worden verschillende dingen genoemd, maar de meesten daarvan komen wel overeen met elkaar. Dit zijn dingen als:

- Praten over de vragen 'hoe kijk jij er tegenaan?' en 'hoe ervaar jij dat?' (5/6)
- Herkenning in vragen, zoektocht en twijfel (3/6)
- Acceptatie, geen veroordeling (4/6)

- Kunnen praten met iemand die je begrijpt: kritische vragen kunnen stellen, bevraagd worden, advies krijgen en duidelijke uitleg krijgen (5/6)
- Stimulans om zelf stappen te nemen, maar wel ruimte krijgen en niet gepushed worden (5/6)
- Gesprek/onderwijs met/van mensen met echt verstand van het onderwerp (4/6).

De voorkeuren voor één op één contact of in een groepje verschilden. Een reactie:

"En ik wil wel in de bijbel lezen maar daar moet ik nog even met iemand van m'n kring of met [...] over hebben van: ik wil niet lukraak beginnen, zeg maar. Dus hoe ik dat dan kan doen en ja, hoe, daar wil ik wel graag advies over inwinnen. Want ik wil het wel doen, maar ja, ik zie mezelf toch ook weer niet uit mezelf dat helemaal doen."

Het aanbod van NSL

Op de vraag hoe de studenten denken over het aanbod van NSL, werden er voornamelijk uitgebreide antwoorden gegeven over de Alpha-cursus. Alpha-deelnemers zijn over het algemeen erg positief over de cursus (4/5). Wat er prettig aan wordt gevonden is de open houding, de herkenning, de vorm, het gebruik van beamer zodat theorie meegelezen kan worden, het op regelmatige basis met de zoektocht bezig zijn en de persoonlijke verhalen. De cursus wordt vaak intens beleefd, er gebeurt veel van binnen bij de deelnemers. Hierdoor is 1 persoon na de eerste avond al afgehaakt.

Laagdrempeligheid wordt fijn gevonden, maar voor 1 persoon was dit te veel: haar kringsamenstelling verschilde elke week waardoor gesprekken aan de oppervlakte bleven en elke keer werd teruggekomen op dezelfde dingen. Er wordt veel nadruk gelegd op het weekend, maar de informatievoorziening daarover is slecht en daardoor is het bij 1 interviewee in de soep gelopen. Het liep uit op een dagje gezellige dingen doen. Van de externen noemen 2 van de 3 een slechte informatievoorziening over de cursus überhaupt. De website is onduidelijk. Na de cursus is er geen doorverwijzing of vervolg, in tegenstelling tot wat er bij NSL hierover gezegd wordt. Een paar reacties over de Alpha-cursus:

"En wat vond je daarvan (Alpha-cursus)?" "Ja, ik vond echt héél leerzaam en ook wel, ehm, ja, het had echt wel impact op me, ik vond het echt best wel intensief. Het is maar één keer in de week, maar je bent er eigenlijk constant mee bezig. [...] En het zette me echt wel aan het denken. Maar ik vond het ook echt heel leuk en ja, op een heel fijne manier dat je over van alles kon praten, en heel toegankelijk."

"Dat ze zeg maar aanbevelingen deden?" "Nee. [...] dat vond ik ook wel heel jammer want het had mij heel leuk geleken om nog een soort, ja, een Bèta-cursus te doen. [...] Ze zeiden toen wel van: ja, eerst was dat er wel, een soort van vervolgcursus, maar die is er nu niet of daar zijn nu geen mensen voor."

Naast de Alpha-cursus komen er verschillende reacties:

- Kring wordt verschillend ervaren: de één vindt het heerlijk, de ander zit er totaal niet op z'n plek.
- Mentoraat en de fundamenteenkring zijn niet bij iedereen bekend.
- 2 van de 6 noemen de weinige ruimte vanuit NSV voor eigen beleving en keuzes en dat ze dat erg lastig vinden.
- Open dispuutsavonden noemt iemand als erg leuk, evenals meegevraagd worden voor informele activiteiten.
- Mentoraat wordt erg positief gevonden, dit zijn ook de 2 personen die niet vastlopen in hun zoektocht maar positief vooruit gaan.

Op de vraag wat de studenten prettig zouden vinden binnen NSL komt een enorme lading aan verschillende ideeën:

- 5 van de 6 personen noemden ergens in het interview de zomer. In de zomer ligt alles stil, maar juist dan ondernemen mensen stappen of verliezen ze hun 'goede ritme'. Eén persoon noemt een zomerkring met open kringavonden als optie.
- 3 personen geven aan dat ons interview al een positieve stimulans voor hen was, en dat ze meer 'dit soort gesprekken' zouden willen.
- Het herpakken van de twijfelavonden,
- Meer ruimte voor twijfel en discussie in avonden waar je in gesprek gaat met elkaar
- Boekenadvies (bijvoorbeeld een lijst) (3)
- Sprekersadvies
- Vaker open dispuut (6 keer per jaar)
- Een bijbelleesrooster
- De 40-Days challenge herhalen
- Helpen met alles op een rijtje krijgen
- Een soort mentor.

Ook wordt genoemd dat iets met regelmaat prettig is. Bijvoorbeeld een opvolging van Alpha maar dan meer in de diepte. Een introductie achter de introductie waar bijvoorbeeld voorbereiding gevraagd wordt door dingen te lezen of iets te schrijven. Een regelmatige basis maar ook een eigen tempo kunnen hebben zijn belangrijke zaken daarin. Een reactie:

"Als NSL [...] een soort van, ehm, bijvoorbeeld een lijst met sprekers ofzo, gewoon wie je via internet kan vinden, of boeken die interessant zijn over van allerlei soort onderwerpen, dat daar een beetje soort van lijst wordt verstrekt."

Aantrekken en afstoten

Ik heb alle interviews nog eens doorgenomen en gekeken welke waarden er genoemd werden. Wat trekt de studenten aan en wat stoot ze af? Dit zijn de terugkomende antwoorden over wat afstoot:

- Vaagheid/abstractheid/zweverigheid (4)
- Het gepushed worden (3)
- Stelligheid of labels (3)
- Strikte regels of dingen moeten (4).

Zaken die juist aantrekken zijn:

- Openheid/vrijheid van doen en denken (6)
- Welkom zijn en laagdrempeligheid (3)
- Iedereen heeft z'n eigen proces/manier (inclusiviteit) (6)
- Ratio/nuchterheid (3)
- Duidelijke en goede theorie/onderwijs (op papier graag) (3)
- Persoonlijke verhalen horen/realiteit (4)
- Tips en adviezen (3)

Een reactie:

[Over NSL:] *"Nou, ik vond het fijn om te horen dat ik niet de enigste was [...] wie het zo overviel en die een beetje moeite had met wennen en twijfelen."*

3.3 Conclusie

De interviews laten zien dat deze zes studenten op sommige gebieden erg overeen komen, en op andere gebieden niet. Opvallend is dat alle zes de studenten in hun kinder- en tienertijd het christelijke geloof of God gemakkelijk hebben aangenomen of juist verworpen, en dat bij alle zes de zoek- of twijfeltocht in de studententijd op gang is gekomen of opmerkelijk is gegroeid in heftigheid en diepgang. Dit proces is voor een ieder van hen een intensief proces, voor sommigen heeft dit ook effect op hun gesteldheid. De drie aanleidingen voor de zoek- of twijfeltocht die werden genoemd zijn studie, persoonlijke gesprekken met mensen en NSL zelf. De meesten hebben vragen over de realiteit van God en het effect daarvan op zijn of haar persoonlijke leven. Een groot deel heeft ook vragen over de betrouwbaarheid en inhoud van de bijbel. Wat iedereen wil, is zekerheid over God en hem kunnen vertrouwen. Wat de studenten zouden willen is voornamelijk relationeel, dingen zoals veiligheid, troost, gehoord worden, vervuld worden en antwoord krijgen.

Gesprekken, bijbellezen en Alpha-cursus zijn de meest genoemde stappen die al zijn ondernomen. Het grootste deel heeft momenteel geen bevredigende antwoorden, heeft de zaken niet op een rijtje en blijft steken op het punt waar ze nu is. Opvallend is dat de twee die wél groei zien in hun proces allebei gebruik maken van een mentor. Hoe nu verder weten de meesten niet. Gesprekken en boeken zijn de voornaamste ideeën die naar voren komen.

Wat wel duidelijk is, is dat de studenten het proces zélf in de hand willen houden. Wat zij nodig hebben van anderen is het aangespoord worden en mogelijkheden gefaciliteerd krijgen. Alle vier de manieren van leren zijn belangrijk voor hun leerproces, hoewel theorie vaak eerstgenoemde is en hetgeen wat het belangrijkste gevonden wordt. In gesprek met anderen willen ze kunnen vragen (naar ervaring, informatie en advies) en bevraagd kunnen worden. Belangrijk is dat ze de ruimte krijgen en niet gepushed worden.

Over het algemeen wordt de Alpha-cursus als intensief maar positief ervaren. Aandachtspuntjes zijn de informatieverschaffing en de doorstroom naar 'iets anders'. Verschillende andere initiatieven vanuit de vereniging worden als positief ervaren, zoals open dispuutsavonden, de durftevragenweek en de 40-Days challenge. Een opvallend aandachtspuntje is de zomer. Er wordt nog weinig ondernomen in de zomer, terwijl dat vaak een punt is voor studenten om weer bewuste, goede stappen te nemen in hun proces. Er zijn veel losse ideeën, zoals het heroppakken van twijfelavonden, een boekenlijst en vaker open dispuut. Regelmaat wordt ook ervaren als prettig. Na de Alpha-cursus zouden de studenten wel een vervolg willen zoals een Bèta-cursus (die nu niet altijd van de grond komt) of iets dergelijks. Wat studenten aantrekt is openheid en vrijheid van doen en denken, de ruimte voor ieders persoonlijke proces of manier (inclusiviteit), en het horen van persoonlijke verhalen over Gods realiteit in iemands leven. Wat afstoot zijn vaagheid, abstractheid, gepushed worden, zweverigheid, stelligheid en strikte regels.

Hoofdstuk 4 – Conclusie en aanbeveling

Aanbevelingen voor NSL

4.1 Mentoring

Mijn eerste en belangrijkste aanbeveling is het benutten van mentoring.

Allereerst is een mentor waardevol om de processen van een student te zien en samen te reflecteren en vooruit te kijken. Wat NSL momenteel doet is het aanbieden van allerlei activiteiten zonder gericht te kijken naar wat een student nodig heeft en te zien wat het aanbod met hem doet.

Opvallend is dat in de kinder- of tiener tijd vijf van de zes interviewees het christelijke geloof of God gemakkelijk hebben aangenomen of juist verworpen, en dat bij alle zes de zoek- of twijfeltocht in de studententijd op gang is gekomen of opmerkelijk is gegroeid in heftigheid en diepgang. Dit proces is voor een ieder van hen erg intensief en kan ook effect hebben op de gesteldheid.

Door deze twee bevindingen is het van enorm belang om meer te focussen op het persoonlijke leerproces van iedere participant. De student gaat de eerdere aanname of verwerping herevalueren, dus het referentiekader moet worden erkend in het aanbod. Op basis waarvan werd iets aangenomen of verworpen? Welke ideeën leven er nu? Zijn die veranderlijk (misschien wil de persoon in kwestie wel dat ze veranderen)? Wat is nodig voor een overwogen keuze? Deze en andere vragen zijn belangrijk voor de student om mee bezig te gaan. In mentorschap kan de student bij deze interne processen stilstaan en kan er gewerkt worden naar een bewust gesteld doel. Het is een ingewikkeld en heftig proces, en het is fijn om het samen te doen in plaats van alleen.

Ten tweede is de mentor waardevol om de student te begeleiden binnen en buiten het aanbod van NSL. De vereniging heeft een aanbod wat bestaat uit veel facetten. Uit de interviews kwam terug dat sommigen niet wisten van mentoraat als optie voor hen, het bestaan van Netwerk of de Connectkring en dat er niet altijd een optie werd aangedragen voor na de Alpha-cursus. Veel van hen zijn blijven steken op het punt waar ze toen kwamen, behalve degenen die een mentor hebben. De mentor kan meedenken wat wenselijk is als vervolg op de Alpha-cursus en communiceren wat mogelijkheden zijn.

Daarnaast krijgt de participant moment heel wat informatie te verwerken; door het aanbod van NSL en door wat er allemaal in zijn hoofd afspeelt. Hij krijgt hier geen begeleiding in en moet het zelf uitzoeken. Het is kennelijk voor veel studenten een heftig proces. Een mentor kan met de participant samen de diepte in gaan. Een groep of plenaire activiteit is goed, maar één op één gesprekken halen de diepten naar boven en kan dieper ingegaan worden op inhoudelijke zaken. Door mentoring actief aan te bieden beseft en erkent NSL de intensiteit van het proces.

Als laatste draag ik dit idee aan omdat dit ook uit de interviews zelf kwam. Studenten hebben behoefte aan gesprek met iemand die weet waar hij het over heeft, open is, belangstelling heeft, niet pushed maar wel stimuleert. Op de vraag “Hoe nu verder?” antwoordden meerdere studenten dat ze gesprekken zouden willen. Eén persoon zei:

Ik denk zelf [...] een beetje rustig tempo. Dat je zelf ook gewoon kan focussen op wat jij wil leren en verder wil weten. Dat je veel theorie [...], en dat je daar gewoon echt over kan praten en kan leren van iemand anders.

Wat dan?

Nou, ik zou wel een soort mentor willen ofzo.

Mentorschap kan in verschillende vormen plaatsvinden, het boek *Iedereen een mentor* van Stanley en Clinton (2003) geeft een breed beeld van hoe mentorschap eruit kan zien en staat vol handige tips. Om het mentorschap te laten leven onder leden en niet-leden is het handig om meerdere malen aan te bevelen en mentoren ook zelf op eventuele mentoranten af te laten stappen. De stap voor iemand om een mentor te vragen kan namelijk een grote zijn.

4.2 Evaluatie

Op het persoonlijke proces van de studenten wordt niet geëvalueerd, maar ook wordt het aanbod niet geëvalueerd. Door de snelle doorstroom van commissies en besturen is er nog nooit een goede metingsvorm neergezet. Een aantal keren is er een evaluatie gedaan onder kringleiders en deelnemers van de Alpha-cursus, maar dezen liggen als een stapel kladjes ongebruikt in de kast en zijn praktisch onbruikbaar. Om te weten hoe het aanbod loopt en wat participanten en vrijwilligers vinden is het handig om een goede evaluatie op te stellen en iemand of een aantal mensen te zetten op de analyse en verwerking van de evaluaties. Zo kan het aanbod meegroeien met de vereniging, met de tijd en met de zoekende en twijfelende student.

4.3 Aanspreken van groepen

Waar de kerk voornamelijk ruimte heeft voor de fortissimo's, heeft NSL inderdaad ruimte voor alle vier de groepen. In de interviews kwamen studenten uit alle vier de groepen terug: 2 fortissimo's, 1 tranquillo, 1 spiritoso en 2 legato's. Alle zes hebben ze op een bepaalde manier contact gehad met het aanbod van NSL.

Het is een kracht dat NSL al deze groepen kan aanspreken en hen iets weet te bieden. Een vraag om over na te denken is of zij wel alle groepen wil aantrekken. Er gaat momenteel veel aandacht naar het eerste contactmoment en naar het open en laagdrempelig zijn. Een gevaar is dat maar een bepaalde groep aan de oppervlakte wordt bereikt. Een groep die verder wil, op een diepgaandere manier blijft zo buiten. Een ander gevaar is dat er veel energie wordt gestoken in horizontale activiteiten (verbreden en aantrekken), maar dat de verticale activiteiten (verdiepend en meenemend in een proces) daardoor ondergesneeuwd worden en minder aandacht krijgen dan ze verdienen.

4.4 Aansluiting en communicatie van inhoud

Het hele idee van studenten voor studenten blijkt geweldig te werken. Er is een gedeelde leefwereld en een student voelt blijkbaar snel aan wat een andere student wil of nodig heeft. Ze weten hoe te connecten. Zoals in de conclusie van de literatuurstudie besproken komen de steekwoorden van wat studenten aantrekt redelijk goed overeen met de steekwoorden van het aanbod van NSL. In de interviews komt ook terug dat dingen zijn die studenten verlangen en ook kunnen vinden bij NSL: beiden zijn studierend (nadenkend, kritisch, nuchter, open voor anderen), er is ruimte voor vragen, gesprek en discussie, ruimte voor verschillende ideeën en visies en het samenstellen wat je zelf wil en er wordt weinig commitment gevraagd. De aandacht voor persoonlijke ontwikkeling is er in een bepaalde zin: bij de Alpha-cursus wordt goede, inhoudelijke theorie geboden maar reflectie op de persoonlijke ontwikkeling is er niet (tenzij het individu het initieert).

In de interviews komt terug dat deze stelligheid of vastberadenheid als moeilijk kan worden ervaren, ook al wordt het henzelf niet opgelet. NSL is stellig in bepaalde zaken zoals Jezus als de enige weg tot eeuwig leven (een exclusieve houding) en (homo)seksualiteit. Er is meer ruimte voor niet-leden die participeren dan voor de leden of studenten die christen willen worden. Het is wijselijk na te denken over hoe dit te communiceren zonder studenten af te schrikken of ze te kwetsen.

4.5 Informatieverschaffing

Een terugkomend punt was ontevredenheid over de informatieverschaffing. Meerdere studenten begonnen over het Alpha-weekend: de verwachting wordt groot gemaakt maar de organisatie en uitvoering is matig. Ook is van tevoren niet helder wat er waar gedaan gaat worden op het weekend, wat het spannend maakt voor sommigen. Sommigen zochten via internet meer informatie over de Alpha-cursus bij NSL, maar dit was vaag voor ze. Ook andere informatie was niet duidelijk of onvolledig. Internet is een belangrijk medium om zoekers te informatie te verschaffen, zo vertelde de literatuur al. Een idee is om de informatie op de website flink uit te breiden met informatie over de inhoud van de avonden, praktische informatie en korte verhalen van ervaringen van mensen met de Alpha-cursus met een foto erbij. Kennelijk zijn er internet-zoekers, misschien zijn er wel mensen binnen de vereniging die het leuk vinden om zich bezig te houden met internet-getuigen, door middel van pakkende inhoudelijke informatie over het christendom op de website te zetten of mail-coach te worden.

Meerdere malen werd genoemd dat niet duidelijk was wat de opties waren na afloop van de Alpha-cursus of dat er wel een optie werd genoemd maar dat dit niet van de grond kwam (kerken bezoeken of de Bèta-cursus). Het is wijselijk om een duidelijk beeld te schetsen wat de participant allemaal zou kunnen doen en wie hem daarbij zouden kunnen helpen. Twee interviewees gaven aan dat ze even rust in hun hoofd nodig hadden na de cursus door de intensiteit, maar dat ze daarna wel weer verder hadden gewild in iets.

4.6 Faciliteren

Studenten willen zelf hun proces in de hand houden, maar willen wel gestimuleerd worden en mogelijkheden gefaciliteerd krijgen. Ideeën die de interviewees opperden waren:

- Een goede Bèta-cursus
- Mentoring
- Een (online) lijst met boeken over verschillende onderwerpen die aangeraden worden
- Meer open dispuitsavonden langs verschillende dispuuten. Een stuk of zes per jaar.
- De 40-Days challenge herhalen
- De twijfelavonden weer oppakken

De interviewees zitten boordevol ideeën. Zoekende studenten kunnen wellicht gevraagd worden mee te denken over het bestaande aanbod maar ook over nieuwe initiatieven.

4.7 Inhoud

Een directe vraag aan de interviewees was wat hun manier van leren was: door middel van theorie, sociale interactie, reflectie of ervaring. In hun directe antwoorden en ook door de interviews heen verweven kwam naar voren dat een mix erg belangrijk voor ze is. Eerstgenoemde en benadrukte was

wel de theorie, zoals vanuit de literatuurstudie ook werd verwacht. Voor een goed werkend aanbod kan er nagedacht worden over hoe deze vier manieren in de verschillende aspecten van het aanbod verwerkt kunnen worden.

Studenten hebben vragen over de realiteit van God en het effect daarvan op hun persoonlijke leven. Wat ze graag zouden willen van zingeving/levensbeschouwing/geloof zijn voornamelijk relationele zaken: dingen zoals veiligheid, troost, gehoord worden, vervuld worden en antwoord krijgen. Een focus in het aanbod op de realiteit van God en het effect daarvan voor jouw leven kan zorgen voor een leuke nieuwe draai en nieuwe vormen van aanpak. De zoektocht naar realiteit en relationele zaken vraagt om persoonlijke uitdaging en studenten aansporen actief dingen te doen. In plaats van gesprekken over genezing zouden studenten uitgedaagd kunnen worden om te bidden voor genezing. In plaats van gesprekken over troost zou gebeden kunnen worden voor troost. In plaats van spreken over vervulling kan gevraagd worden voor vervulling. Zo wordt het opeens heel persoonlijk. Dit sluit ook weer aan bij de ervaring als belangrijke leermanier van studenten.

Vragen over de inhoud en betrouwbaarheid van de bijbel zijn ook vragen die studenten stellen. Een idee is speciale avonden te organiseren over hoe je de bijbel kunt lezen, of een mentor kan hier met een mentorant mee aan de slag gaan. Ook over de betrouwbaarheid van de bijbel kan een informatie- of discussieavond georganiseerd worden, waarbij er ook sprekers worden uitgenodigd met veel verstand van het onderwerp. Sterke theorie is hierin belangrijk. Het is prettig als de avond kan worden opgenomen of als er aantekeningen of boeken beschikbaar over zijn.

Een laatste onderwerp is zekerheid van God en op hem kunnen vertrouwen. Zekerheid is een subjectief begrip, en daarom misschien handig om in mentoraat te behandelen. De mentor kan met de mentorant gaan nadenken wanneer iets zeker is en hoe je die zekerheid vast kunt pakken en kunt gaan vertrouwen.

4.8 Leerprocessen

Als laatste aanbeveling noem ik de leerprocessen die eerder beschreven staan bij het literatuuronderzoek. Hoe een student zich voelt en wat voor begeleiding of interventies hij nodig heeft hangt af van het leerproces. Zoekt hij uit eigen beweging? Is hij bezig transformatief te leren? Of leert hij omdat hij een botsing van culturen ervaart? De theorie beschreven hierover in 2.2.2 is erg waardevol. In een kringleiderstraining voor een fundamentelekring, Alpha- of Bèta-cursus kan deze theorie behandeld worden om goed te kunnen inspelen op de noden van de medestudent.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Dit was een relatief klein onderzoek, veel harde conclusies kunnen hier niet uit afgeleid worden. Er zou uitgebreider onderzoek gedaan kunnen worden om meer bevestiging en meer verdieping te krijgen. Het zou interessant zijn om de verschillen tussen de vier groepen (op gebied van religiositeit) te onderzoeken, en ook welke groepen het meest vertegenwoordigd zijn in Leiden. Ook interessant zou organisatorisch onderzoek zijn. Door de vloeibare structuur van een studentenvereniging kan het lastig zijn om een goed aanbod neer te zetten. Evaluerend en verkennend onderzoek zou veel helder kunnen krijgen.

Hoofdstuk 5 – Reflecties

5.1 Persoonlijke reflectie en reflectie op het onderzoek

Zoals al in het voorwoord vermeld wist ik meteen waar ik mijn onderzoek naar wilde doen. NSL en de student liggen mij na aan het hart en ik zat tijdens het onderzoek zelf ook nog volop in het studentenleven. De mooie kant hiervan is dat ik gemotiveerd bleef en enthousiast kan worden over de uitkomsten. Een groot gevaar was de objectiviteit. Vanaf het begin heb ik geprobeerd mijn subjectiviteit te tackelen. Allereerst door het verwoorden van mijn persoonlijke visie op het onderwerp (zie inleiding), maar ook door continu bewust in de rol van onderzoeker te kruipen, zoals in een toneelstuk. Vooral dit laatste heeft mij enorm geholpen, ik stapte het onderzoek in alsof ik nog nooit van NSL of een zoekende student had gehoord. Na een bepaald interview kreeg ik ook terug dat de geïnterviewde vond dat ik goed objectief bleef en geenszins gekleurde vragen stelde. Om de objectiviteit te waarborgen heb ik me ook eerst compleet in de literatuur gestort. De literatuurstudie was nagenoeg af toen ik begon aan de interviews. De topics en interviewvragen heb ik compleet aan de literatuur ontleend. De literatuurstudie vond ik leuk om te doen. Door mijn affiniteit met het onderwerp vond ik het leuk diep in de boeken te duiken en de gevonden informatie zo goed en duidelijk mogelijk te verwoorden. Ik ben begonnen met het 'Handboek Jongeren en Religie', van daaruit ben ik verder gegaan. Ik had het voornemen om 'Bricolage en Bezieling' en 'Zwevende Gelovigen' ook te gaan gebruiken, maar door het handboek had ik al de nodige informatie betreft bricolage en zwevende gelovigen (ik heb de andere twee wel doorgebladerd). Ik had al een compact beeld neergezet, nog meer uitweiding had het naar mijn idee alleen maar onoverzichtelijker gemaakt. Na dit handboek heb ik me vooral gestort op 'Leren' van Bolhuis en het onderzoek 'Student en Zingeving'. Dit waren mijn drie 'hoofdbronnen' voor het literatuuronderzoek.

Ik vond de interviews bijzonder. Het verbaasde me hoe open de studenten waren en dat ik, meestal als vreemde, hun complete verhaal mocht horen en zelfs mocht doorvragen op de meest persoonlijke zaken. Ik vond het een eer en het maakte ook dat ik extra zorgvuldig om wilde gaan met hun gegeven informatie en de verwerking ervan. Ik heb de aanbeveling zo veel mogelijk vanuit hen geschreven, ik hoop van harte dat NSL dit zal gaan oppakken.

Het was de eerste keer dat ik zo'n relatief groot onderzoek deed. Ik vond het erg spannend en heb ook meerdere dagen gefrustreerd in de Universiteits Bibliotheek gezeten omdat ik geen idee had hoe ik verder moest. Het was een heel proces van zoeken. Wanneer ik deze frustratie kreeg was ik geneigd om de scriptie even te laten voor wat het was. Soms ging ik dan toch door, maar soms liet ik het dan ook echt even liggen voor een bepaalde tijd. Hierdoor heeft mijn afstuderen wel wat vertraging opgelopen. Een volgende keer zou ik een studiemaatje moeten zoeken die weet heeft van mijn proces en de inhoud en mij weet te stimuleren of de situatie te relativieren. Het leren omgaan met deze frustraties is wel een leerpunt voor mij.

Het houden van deze interviews was ook compleet nieuw voor mij. De begeleiding die ik hierin kreeg was prettig, maar toch had ik het gevoel 'dat ik maar wat deed'. Als ik de interviews teruglees zie ik een verschil tussen het eerste interview en de laatste; hoe verder ik kwam, hoe meer ik doorhad wat vragen waren die 'werkten' en wanneer iets niet relevant was en ik het kon laten zitten. Een voorbeeld hiervan is dat ik in het eerste interview doorvraag of opmerkingen maak over irrelevante zaken over haar studie die ik in detail te horen kreeg. Dit was niet nodig geweest, ik had beter kunnen vragen of ze het bondiger kon vertellen. In verdere interviews vroeg ik directere vragen als: wat zou jij willen van God? Wat heb je nodig van hem? En daar vroeg ik dan op door.

Mijn onderzoeksdoel was NSL vertellen wie de doelgroep is, wat deze studenten nodig hebben en hoe zij zelf goede begeleiding kunnen bieden. Dit doel is mijns inziens bereikt, ik ben benieuwd wat Azusa-Windesheim en NSL daarvan vinden. Het in kaart brengen van kenmerken en verlangens van de Leidse student kan ook kerken en andere christelijke organisaties helpen in het benaderen van studenten.

Persoonlijk wilde ik graag willen uitvinden hoe NSL organisatorisch kan verbeteren in haar plan voor zoekende en twijfelende studenten. Dit doel heb ik ook bereikt, hoewel het onderzoek meer inhoudelijk was dan organisatorisch. Ik ben uitgedaagd om niet te snel mijn mening op een situatie te plakken, maar goed te luisteren naar de betrokkenen en puur hun ideeën te gebruiken voor een advies. Ik vond het een leuk proces om mezelf een keer helemaal weg te cijferen. Dit heeft mij geholpen in mijn professionaliteit. Ook heeft het mij geholpen in mijn houding: ik heb vaak mijn mening klaar terwijl die misschien helemaal niet matcht met de persoon met wie ik spreek. Ik leer te echt te luisteren en dit mee te nemen. Dit vind ik erg waardevol, om als christen oprecht te luisteren.

5.2 Theologische reflectie

Kennis en leven

Tijdens de interviews kwam naar voren dat de studenten op zoek zijn naar een sterke theoretische onderbouwing, maar wat ook veel genoemd werd was de zoektocht naar de realiteit van God. Abraham Kuiper, stichter van de Vrije Universiteit in Amsterdam, preekt hierover een prachtige preek met als titel 'De vloek van het verstand' (2011). Hij verklaart hier waardoor het verstand de boventoon is gaan voeren in het christelijk denken en daarmee het waarlijke leven met God naar de achtergrond of zelfs helemaal weg is geschoven.

In de eerste eeuw was de martelaar de krachtigste prediker. Hierna kwam het tijdperk van de verbeelding. In de periode daarna werd die verbeelding ontnuchterd door een sterk optreden van het denkend verstand. Het zette de rijke inhoud van het geloof uiteen en kende hiermee het begrip 'rechtzinnigheid' een ereplaats toe in de kerk. Na al die gevoelsbeleving in de kerk wilde men weer nuchter worden en weten waar zij stond. Dit overwicht dat het denken een hele tijd kreeg was door de context van dit verleden goed gerechtvaardigd. Het was het rekenschap geven van een duidelijke ervaring. Kuiper vindt dat deze tijd een perfecte verhouding kende: het leven wekt het denken en het denken brengt het leven tot bewustheid. Volgens hem is het daarna scheef gegroeid, het denken bande de levensstroom weg. Hij doet hier heftige uitspraken over:

"Die gerichtheid op het verstand is dan ook de kanker, waaraan onze kerk is bezweken. [...] Het is het eenzijdige, van het leven afgetrokken denken dat het leven van onze kerk gedood heeft. [...] De kracht van God in het gemoed [is] vervangen door een werkzaamheid van eigen denken of geheugen." (Kuiper, 2011, p. 239)

Even verder zegt hij dit:

"Het is een godsdienst die alle betrekkingen erkent, maar de levensbetrekking met de Oneindige loochent en daarom alle geestelijke werkelijkheid mist. Hoe vloekt dat streven met het schitterend evangelie dat Paulus ons predikt, en waar alles tintelt van leven." (Kuiper, 2011, p. 240)

Dit is iets wat ik ook zie. Kerken, organisaties of mensen zijn in mijn omgeving vaak het één of het ander: óf ze hebben een sterke theoretische fundering, een krachtig denken maar het echte leven met God schiet tekort, óf ze zitten vol sprankelend leven maar missen een sterke fundering, een sterk denken. Als christenen moeten we weer leren deze krachten te bundelen: het sterk weten wat we geloven en waarom, maar ook een sterk geestelijk leven wat vol is van Gods geest. Een studentenvereniging als NSL lijkt hier een uitermate geschikte plek voor. Het denken wordt volop gestimuleerd, maar ook zijn studenten op zoek naar de realiteit van God en een leven met hem. Er zijn studenten vanuit allerlei tradities en met allerlei gaven en talenten. Laat studenten hier bewust van zijn en laat ze niet terughoudend zijn in hun benadering van andere studenten. Laat ze de diepte opzoeken in leven en in kennis. Trek de twee niet uit elkaar maar laat ze in elkaar overvloeien. Zoals in de resultaten naar voren kwam wordt een student getrokken door echtheid van leven en sterke theorie.

Ik denk dat dit resoneert met de gang van zaken in onze huidige Nederlandse samenleving: een duidelijke, sterke theorie met een duidelijke, sterke praktijk. Er wordt onderzoek gedaan naar bepaalde verschijnselen, vervolgens wordt er een toepassing gemaakt. Een voorbeeld hiervan is de tabaksindustrie. Jaren geleden is er onderzoek gedaan naar de effecten van tabak op het lichaam, en zoals welbekend is teer schadelijk voor het lichaam en kan het tot ernstige ziektes leiden. Vervolgens zijn er campagnes gestart tegen het gebruik, de belasting op tabak is gestegen en er mag geen reclame meer gemaakt worden voor sigaretten. Een sterke theoretische onderbouwing had een sterk effect op de praktijk. Het verhaal dat je vertelt is sterk zodra theorie en praktijk met elkaar matchen.

De studentencultuur is een specifieke en uitgebreide: het komt met een eigen taal, interesses, gebruiken, regels en manier van denken. NSL'ers zijn student geworden en kunnen op deze manier goed communiceren met andere studenten. Door deze herkenning kan er een hartsconnectie gemaakt worden. Identificatie is één van de belangrijkste zaken in het geloofwaardig maken van de realiteit van God. Als een persoon zich niet kan identificeren met een ander, lijkt het aangeboden veel minder aan te slaan. Marketing is wat een bedrijf doet om de verkoop van producten of diensten te bevorderen. In de marketing wordt vaak een beroep gedaan op identificatie. Zinnen die gebruikt kunnen worden zijn "heb je ook wel eens...?" of "vind je ook niet dat...?". Het doet een beroep op de gemeenschappelijkheden tussen de persoon en het doel van het product. Herkenning maakt dat je je begrepen voelt. Het aangeboden komt dichterbij en is het overwegen waard. In evangelisatie werkt dit net zo. Het verschil is alleen dat marketing een manipulerend karakter kan hebben. Het zijn trucjes die worden toegepast op personen. In evangelisatie is dat (hopelijk in de meeste gevallen) niet zo. De persoon heeft werkelijk ervaren hoe goed het 'product' is, wenst dat met een oprecht hart ook een ander toe en probeert de persoon te bereiken zonder manipulatie. Er wordt veel gedaan om het hart van de ander te bereiken. Identificatie is hier een middel in. Paulus beschrijft dit in 1 Korintiërs 9:9-22 (NBV):

Vrij als ik ben ten opzichte van iedereen, ben ik de slaaf van iedereen geworden om zo veel mogelijk mensen te winnen. Voor de Joden ben ik als een Jood geworden om hen te winnen. Ikzelf sta niet onder de Joodse wet, maar toch heb ik me eraan onderworpen om hen die er wel onder staan te winnen. En voor hen die niet onder de Joodse wet staan, ben ik als iemand geworden die de wet niet heeft, om hen te winnen. Dit betekent niet dat ik de wet van God heb losgelaten, maar dat ik mij heb onderworpen aan de wet van Christus.

William D. Reyburn werkte in verschillende landen als vertaalconsultant en als wereld vertalingscoördinator bij de United Bible Societies. Hij schreef over missionaire antropologie en één van de onderwerpen is identificatie als missionaire taak. Hij vertaalt het zo:

"Identification is not an end in itself. It is the road to the task of gospel proclamation."
(Reyburn, 2009, p. 472)

Identificatie is geen simplistisch trucje waar op dezelfde manier gekleed of gesproken wordt, en klaar. Het is niet het uitspreken van "sesam, open u!", en het hart van de persoon is open. Het gaat om een werkelijk naast iemand gaan staan. Het is het zoeken naar de realiteit van een persoon en zo ver mogelijk proberen daarin mee te komen. Zo wordt de persoon echt gehoord. Als identificatie goed gebeurt voelt de persoon in kwestie zich ook gekend en gehoord. Het is niet meer de één tegenover de ander, maar de één naast de ander. Dit gebeurt op een sterke manier bij NSL, heb ik het idee. NSL'ers hebben bijna alles gemeen met elke normale student. Het grote verschil is dat de NSL'er (hopelijk) het leven met God kent. De ander kan makkelijk worden uitgedaagd. De twee hebben al zo veel gemeen dat de gedachte "misschien is God dan ook wel iets voor mij", niet zo enorm ver weg meer hoeft te zijn.

Natuurlijk is het te simplistisch om te zeggen dat het kennen van een leven met God het enige kleine verschil met de niet-gelovige student is en dat het een relatief kleine stap is voor een student om ook in een leven met God te stappen. De studentencultuur is een specifieke waarin veel herkenning is tussen de christen en niet-christen, maar een student is niet alleen maar student. De christen heeft naast zijn studentencultuur ook nog zijn christelijke cultuur die veel omvattend kan zijn. Christenzijn kan opvattingen en praktijken kennen op alle gebieden van het leven, en die kunnen nogal

verschillen van een andere student. In hoeverre is het belangrijk deze christelijke wereld vast te houden en in hoeverre mogen we dit ook loslaten?

Zoals in dit onderzoek gezien heeft institutionaliteit aan betekenis ingeboet. De kerkcultuur, in de vorm die zij nu heeft, lijkt niet meer te matchen met onze tijd en cultuur. Het is tijd om als christenen te gaan bedenken wat de kern is van het christenzijn, en de rest los te laten. De oude vorm is verleden tijd. Veel te vaak worden mensen afgeschrikt van het christendom door zaken die er niet of nauwelijks toe doen. In het bereiken van mensen moeten we onze voorkeuren en manieren herkennen en naast ons neer durven leggen. Dit vergt moed, omdat het compleet tegen ons gevoel en verstand in kan druisen. Als God God is, mogen we erop vertrouwen dat de Heilige Geest mensen zijn wil bekend maakt. Hij is God en kan dat veel beter dan wij. Dit kan een andere timing, een andere focus of een andere inhoud hebben dan wij verwachten, en daar is waar moed en vertrouwen binnen komen stappen. Wat overblijft is de boodschap waar wij voor zouden willen sterven.

Een voorbeeld van zo'n los te laten onderwerp is seksualiteit. Momenteel is dat een onderwerp waarmee de kerk veel van haar geloofwaardigheid of ruimte verliest. Of conservatieve christenen nou 'gelijk' hebben of niet in hun ideeën, laten we dit loslaten en laten we focussen op de kern en de Heilige Geest het werk laten doen: in hen, en in ons.

De moeilijke vraag in dit alles is natuurlijk: waar ligt de grens? Identificeren en loslaten betekent dat het gevaar van bricolage, compromis of zelfs syncretisme op de loer ligt. Ik denk dat dit de grootste taak is van christelijk Nederland op dit moment: het loslaten van krampachtig vastgehouden vormen, bezinnen over de kern van ons geloof en vervolgens een hele nieuwe vorm toestaan (en zelfs aanmoedigen!).

Literatuurlijst

Boeken

- Bolhuis, S. (2009). *Leren en veranderen*. Bussum: Coutinho.
- Dekker, G. (1993). *Godsdienst en samenleving*. Kampen: Kok.
- Dijk-Groeneboer, M. van (red.). (2010). *Handboek Jongeren en religie: Katholieke, protestantse en islamitische jongeren in Nederland*. Almere: Parthenon.
- Kuyper, A. (2011). De vloek van het verstand. In J. van der Laan (Ed.), *Van God gesproken: De mooiste preken sinds de bergrede* (p. 237-255). Amsterdam/Zoetermeer: VU Uitgeverij/Meinema.
- Reyburn, W.D. (2009). Identification in the Missionary Task. In R.D. Winter & S.C. Hawthorne (Eds.), *Perspectives on the world Christian movement: A reader* (p. 470-476). Pasadena, California: William Carey Library.
- Schön, D. (1987). *Educating the Reflective Practitioner*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Stanley, P. & Clinton, R. (2003). *Iedereen een mentor: persoonlijke relaties om beter te functioneren*. Hoenderloo: Novapres.
- Taylor, C. (2007). *A secular age*. Cambridge [MA], London: Harvard University Press.

Artikelen en rapporten

- Berg, E. van den, & Hart, J. de. (2008). *Maatschappelijke organisaties in beeld: Grote ledenorganisaties over actuele ontwikkelingen op het maatschappelijk middenveld*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Dekker, G., De Hart, J. & Bernts, T. (2007) *God in Nederland 1996-2006*. Kampen: Ten Have.
- Dijk-Groeneboer, M. van & Maas, J.J.C., van Tilburg University. (2005) *Geloof? FF checke!* Verkregen op 15 mei 2014, van <http://www.tilburguniversity.edu/upload/822533a6-f3a4-45fa-8820-2005-effechecken-vandijk.pdf>
- Donk, W.B.H.J. van de, Jonkers, A.P., G.J. Kronjee, R.J.J.M. Plum (red.). (2006). *Geloven in het publieke domein: verkenningen van een dubbele transformatie*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Hamel, E. van Digitaal Universiteitsblad Universiteit Utrecht (DUB). (2013). *Student studeert ruim 3 uur per dag*. Verkregen op 14 april, 2014, van <http://www.dub.uu.nl/plussen-en-minnen/2013/05/27/student-studeert-ruim-3-uur-dag.html>
- Janssen, J., Prins, M., Baerveldt, C. & Lans, J. van der. (2000). The structure and variety of prayer. *Journal of Empirical Theology*, 13, 29-54
- Kregting, J., & Sanders, J. (2003). *Waar moeten ze het zoeken? Vindplaatsen van religie en zingeving bij jongvolwassenen*. Nijmegen: KASKI
- Sociaal Cultureel Planbureau. (2005). *De sociale staat van Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Vos, J., Wisse, H., Woertman, E. & Perk, N. van der, van Leidse Studenten Ekklesia. (2009). *Rap2010: beleid – onderzoek “student en zingeving” - voorstellen*. Verkregen op 3 april 2014, van http://www.studentenzingeving.nl/Rap2010-_onderzoek_student_en_zingeving_en_voorstellen.pdf

Scripties

- Griffioen, C. & Plas, J. van der., in opdracht van dr. Stefan Paas. (2012). *Missionair studentenwerk: een onderzoek naar het missionaire resultaat van IFES-verenigingen*. Verkregen op 13 april 2014, van <http://www.surfsharekit.nl:8080/get/smpid:14134/DS1>
- Roos, S.E.A. de & Boer, E.M. de. van Universiteit Leiden, in opdracht van Bureau Mooizo & Leidse Studenten Ekklesia. (2010). *Onderzoek Student en Zingeving*. Verkregen op 3 april 2014, van http://www.studentenzingeving.nl/Rapport_Student_en_zingeving_-_publieksversie.pdf

Bronnen vanuit NSL

- Den Boer, A., Dijkstra, H., Liefhebber, M., De Ruiter, E., Schouten, R., Ubbens, D. & Woudt, R. (2012).

Criterion	Indicators	Remarks
Exploration of the situation	- The student describes the context in which the research is done in a proper way and asks critical questions out of the context (relevancy for the practical field) - On base of this the student formulates the goal of the research and the main research-question. - The anticipated outcomes are clearly indicated	10 points (minimum 6 out of 10) ja ja ja 7
Researchdesign	- The design is clearly described: it contains a planning and the steps are clearly. - The student has a do-able research-plan (within the given time) that accords with the research-question. - The main research-question is researchable and divided in sub-questions. Together the answers to the sub-questions will lead to the answer of the main question. - The student accounts for the chosen methods and design and describes how they lead to valid and usefull knowledge . - Instruments are transparant, usefull, suitable and of good quality.	10 points (minimum 6 out of 10) ja ja ja deels, de afstand moet nog verder ingebouwd worden ja 8
Literature	- The student uses relevant and recent (research) literature of bachelor-level, fitting to the research-questions.. - The student uses the founded sources in a critical way. - The student gives the findings out of the literature in a presentable way and comes to a valid evaluation of the literature in regard to the research-question.. - The students describes the important used items	25 points (minimum 12) Heldere opbouw, literatuur goed met elkaar in dialoog gebracht, goed specifiek onderzoek gevonden. 20 punten
Data-collection and analysis	- The student has collected the data independently and in a systematically way - The student has processed the collected data in relation to the research-question - The student shows that he accurate deals with the people who are involved in the research. - The student has analyzed the data unto results in a valid way. - The student has described the results in a clear way. - The described results give the answers to the research-question. - The student has visualized the results in simple schemes, together with the required information which is necessary to interpret them. The result are reliable and controlable. - The student makes a comparison of the results for example the description of the similarities and differences.	25 points (minimum 12) 20 Ja Ja Ja Ja Ja Ja Ja Nee Ja

	• The student presents the conclusions in a accessible way. • The conclusions are related to the research-questions. • Conclusions are coming from the results in a logical way. • The student relates the results on to the literature. • The student describes concrete plans for feedback of the research-results/conclusions to the practice context or he makes a report about the feedback. • The student translates the conclusions to his own practical context. • The student is aware of the possible limitations of the conclusions .	Ja Ja Ja Ja Ja Ja Ja Goed gedaan, de interviews hadden mogelijk nog net met iets meer diepgang gevoerd kunnen worden.
theological reflection	• The student reflects on the made choices. • The student reflects on the research in relation to his own professional development and his professional identity. • The student is able to indicate the learning-effect of this research for himself. • The student is able to indicate the learning-effect of this research for practical field in general.	15 points (minimum 7) 12
report	• The research is presented in a research-report. • Title page is according to the demands. • The student writes a summary of the research-question, the design of the research and the results. • The student writes according to a given format and applies the basic principals for writing a report (lay-out, use of language, APA guidelines) • The report contains examples of interviews/observations and an example of an analysis.	15 points (minimum 7) 15
Final conversation	• The student is able to answer the questions of the teachers out of the research in an adequate way • The student shows the application of the results to the teachers. • The student discusses his own results in a critical way • The student reflects on the process.	The final conversation can change the mark by 0,5 point downwards or upwards

Bijlages

Bijlage 1: het aanbod van NSL voor de zoekende en/of twijfelende student

Alle hieronderstaande informatie komt uit het interview met Annemarieke Voorsluys, het jaarbeleid van het afgelopen jaar en het meerjarenbeleid.

Intern (leden)

- Inhoudelijke toerusting

Doel: de NSL'er de ambassadeur voor God te maken, het middel voor studenten om in contact te komen met God. Eén van de speerpunten in het meerjarenbeleid is *'leden toerusten om in persoonlijk leven getuige te zijn'*. De eerder genoemde toelichting daarop is *"leden stimuleren zich bewust te zijn van hun leefwereld en daarin vanuit een eigen unieke positie te getuigen"*.

Vorm: de vorm verschilt. Inhoudelijke toerusting is een belangrijk speerpunt binnen NSL en zit door verschillende activiteiten en verbanden heen verweven. Voorbeelden zijn een dispuutsavond, studiekring, lezingen of een discipelschapscursus.

- Fundamentenkring

Doel: geloofsopbouw op een laagdrempelige manier.

Vorm: een kring waar studenten bezig gaan met de basis van het geloof. Het verschil met een 'gewone' kring is dat de fundamentenkring *"een overzicht geeft over het geloof"* en dat er *"meer ruimte voor vragen is over de fundamenten, in andere kringen zullen die eerder als vanzelfsprekend aangenomen worden"*.

- Mentoraat

Doel: geloofsgroei. Wat dat inhoudt verschilt per mentorrelatie.

Vorm: een één op één relatie die volledig gericht is op één persoon. In een vertrouwde setting wordt er gekeken wat de mentorant nodig heeft. Hier vloeien gesprekken uit voort, bijbelstudies, adviezen et cetera. Het gaat vaak diep door het vertrouwde en persoonlijke karakter. Studenten met geloofstwijfel wordt aangeraden een mentor te nemen zodat zij er samen mee verder kunnen gaan.

Extern (niet-leden) en intern (leden)

- Sociëteit

Doel: een middel zijn voor het bekendmaken van Christus. Het is een plek waar leden elkaar ontmoeten en waar externen kunnen worden verwelkomd. NSL hoopt dat externen zich thuis kunnen voelen bij NSL.

Vorm: Het afgelopen jaar werd de sociëteit gebruikt als middel gebruikt bij speciale huisgenoten- en vriendenborrels, 'normale' borrels, feestjes en activiteiten zoals Netwerk (niet van NSL) en de Alpha-cursus die in de sociëteit werden gehouden.

- Alpha-cursus

Doel: ten eerste NSL'ers uitdagen om te evangeliseren, ten tweede Christus bekend te maken. De Alpha is een leerschool voor studenten: groeien in het geloof en ervaring opdoen door het leiden van een kring of door in een Alpha-bestuur te zitten. NSL'ers worden hier geprikkeld om hun geloof onder woorden te brengen.

Vorm: een cursus van acht avonden en een weekend om kennis te maken met het christelijke geloof. Op zo'n avond wordt er samen gegeten, is er een praatje over een bepaald onderwerp, wordt er doorgepraat in een kring en is er een afsluitende borrel. De cursus is relaxed: er wordt gefocust op

levensvragen, het is luisteren en in gesprek zijn. Onderlinge liefde, het eten en de vriendschappelijke sfeer zijn belangrijk. De laatste avond is er de kerkenvoorstelavond, waar afgevaardigden van verschillende kerken in Leiden komen om zich te presenteren.

- Bèta-cursus

Doel: geloofsonderwijs bieden dat voldoet aan de behoeften van de deelnemers.

Vorm: het is het vervolg op de Alpha-cursus. Het gaat op dezelfde laagdrempelige manier door, met dezelfde deelnemers en dezelfde kringleiders. De input voor onderwerpen komt vanuit de behoeften van de deelnemers zelf. Er is geen officieel programma, dus het is vrij van karakter. Een Bèta-cursus kan spontaan na een Alpha-cursus ontstaan.

- Happening

Doel: een eerste contactmoment faciliteren tussen christenen en niet-christenen (bestuur en leden van de samenwerkende vereniging en bezoekers). Door de Happenings *“kunnen leden op een laagdrempelige manier met andere studenten in contact komen en kunnen ze hun studiegenoten op een laagdrempelige manier in contact laten komen met het christelijk geloof”*.

Vorm: een toneelstuk organiseren in samenwerking met een externe (niet-christelijke) vereniging. Het is een toneelstuk met een dieper inhoudelijke boodschap over herkenbare problemen waar studenten tegenaan kunnen lopen (bijvoorbeeld eenzaamheid of schoonheidsidealen), een praatje achteraf door de regisseur en een afsluitende borrel waar kan worden doorgepraat over de inhoud.

- Connectkring

Doel: geloofsonderwijs bieden dat voldoet aan de behoeften van de deelnemers.

Vorm: een kring, officieel georganiseerd door samenwerkende christelijke verenigingen. Het is vergelijkbaar met de Bèta-cursus. Het is vrij in karakter; de frequentie, de onderwerpen en de locatie.

- Connectweek

Doel: connecten. Hier wordt bewust op zoek gegaan naar de zoekende en twijfelende student.

Vorm: een bepaalde week in het jaar waar drie of vier grote activiteiten op dit doel gericht zijn. Voorbeelden zijn een lezing, een Happening, een maaltijd en de afwasactie. Ook wordt er een evangelisatieworkshop gegeven om mensen toe te rusten.

- Lezingen

Doel: enthousiasme of interesse wekken voor het geloof

Vorm: één of twee keer in het jaar wordt een lezing aangeboden die in ieder geval toegankelijk is voor externen en interessant voor NSL'ers. Er wordt een onderwerp gekozen dat zowel voor mensen die niet zo bekend zijn met geloven als voor NSL'ers wat te bieden heeft. NSL'ers wordt dan gevraagd mensen mee te nemen. Het jaarbeleid maakt onderscheid tussen lezingen met een geestelijk en met een academisch karakter. Bij de academische lezingen wordt minder gezongen zodat het ook voor externen toegankelijk is.

- Huisgenotenborrels/studiegenotenborrels

Doel: een laagdrempelige manier faciliteren om gesprekken over het geloof te hebben. Het is het eerste contactmoment verschaffen. Ook is het gewoon het verzorgen van een leuke avond voor studenten.

Vorm: een borrel in de sociëteit waar specifiek huisgenoten of studiegenoten worden uitgenodigd. Soms hangt hier een ludiek thema aan vast. De gesprekken over geloof hangen af van het initiatief van NSL'ers zelf.

- Open dispuut

Doel: ten eerste een moment bieden voor externen om kennis te maken met NSL en het geloof. Dit is met oog op het tweede deel van het motto: Christus bekendmaken. Ten tweede is het doel NSL'ers uitdagen om van hun geloof te getuigen op een makkelijke manier.

Vorm: de vorm verschilt, dat besluit elk dispuut zelf. Het kan een normale dispuutsavond zijn met eten, kring en een borrel, maar ook een spel of een lezing of iets dergelijks.

- MisCie-activiteiten

Doel: ten eerste NSL'ers uitdagen en toerusten om te evangeliseren om het ook in hun dagelijkse leven te kunnen toepassen, ten tweede mensen bereiken, Christus bekendmaken.

Vorm: doorgaans 4 evangelisatie-activiteiten per jaar. De vorm verschilt. Een terugkomende actie is de afwasactie waarbij NSL'ers gaan afwassen in een studentenhuus waar studenten van andere verenigingen wonen.

- El Cid

Doel: ten eerste ledenwerving, ten tweede naamsbekendheid en Christus laten zien.

Vorm: de El Cid is de introductieweek voor studenten in Leiden. In deze week komen veel studenten langs, ook studenten die niets met het geloof hebben. Er wordt een handleiding de vereniging in gestuurd waarin wordt gestimuleerd om het geloof en een eerlijk verhaal uit te dragen. Dus evangeliseren door middel van gesprekken, een praise of een Bid en Brunch.

Bijlage 2: interview met één van de respondenten

25-07-2014

Yes. Nou, allereerst: je hebt aangegeven een zoekende of twijfelende student te zijn.

Ja.

Kan je eens wat vertellen over hoe dat is begonnen?

[Stilte.] Ja. Het is eigenlijk... Ik denk dat het bij NSL wel, ehm, wat meer is opgewekt ofzo. Het is echt een omgeving met christelijke mensen en dan, ja, word je wel echt uitgedaagd om erover na te denken denk ik. En, ehm, ja, ik kom niet uit een christelijk gezin, mijn ouders zijn niet gelovig. Ehm, dus ik heb niet echt die omgeving ofzo. Ik ben wel op m'n dertiende ofzo tot geloof gekomen. Maar bij NSL ging ik er meer over nadenken, ben ik wel meer gaan twijfelen. Ook door m'n studie denk ik. Ik heb best wel een exacte studie.

Welke studie doe je?

[Verborgenen in verband met anonimiteit], haha. Ben ik wel meer, wat kritischer geworden denk ik. Rationeler denk ik misschien.

Ja. Kan je vertellen hoe dat zeg maar daarvoor zat? Gewoon, je bent dus niet christelijk opgevoed, maar je kwam wel tot geloof. Hoe ging dat?

Ehm. Ik, ehm, ik ben een keer uitgenodigd door m'n neef bij de jeugdkerk, die is hier in Leiden, in de baptistengemeente. Ehm, en daar ben ik een keer mee gegaan. M'n neef was wel gelovig enzo. En het trok me wel aan. Op een gegeven moment zijn we ook naar Opwekking gegaan. En dat vond ik wel heel vet. Ja, het was allemaal super evangelisch enzo, [onverstaanbaar] en getuigenissen. En van die sprekers die zeiden van: kom naar voren, laat voor je bidden. En ik stond direct vooraan, haha. Dus ik ben best wel evangelisch, denk ik, tot geloof gekomen. En ja, ik heb het idee dat dat nu wat, ehm, nuchterder ben geworden. Ik heb ook niet meer het gevoel, ik ging altijd naar [verborgenen in verband met anonimiteit]. Ik heb er ook wat minder behoefte aan, denk ik. Ik merk dat ik nu wat meer behoefte heb aan een, ja, gewoon een degelijke kerk met een goeie dominee, iemand die ervoor gestudeerd heeft en gewoon weet wat 'ie zegt.

Ja.

Bij [verborgenen in verband met anonimiteit] heb je mensen die prima preken kunnen geven hoor, maar vaak ook getuigenissen enzo, en ook mensen dat je denkt: ja... Ik weet niet, ik kom er toch om wat te leren denk ik. Dat vind ik daar wat minder.

Ja. Want toen je tot geloof kwam. Opwekking, die getuigenissen, alles. Wat was er dan wat jou toen zo aansprak waardoor je dacht: dat ga ik doen?

Ja, ik weet het niet. Ik denk dat ik me heel erg door m'n gevoel heb laten leiden. De sfeer trok me gewoon ontzettend aan, en ja, de muziek ook. Ik was destijds ontzettend fan van Hillsong United en dat soort muziek. Ik luisterde het op de fiets [onverstaanbaar]. Ehm, dus ja, het was vooral m'n gevoel waardoor ik me liet leiden. Ja.

En als je erop terugkijkt, wat denk je er dan van?

Ja, ehm, ja, goeie vraag. Aan de ene kant wel van, ja, zo ben ik echt niet meer. Dat zou ik echt nooit meer doen, denk ik. Maar aan de andere kant, ja, moet ik mezelf ook wel serieus nemen en weet ik dat het toen wel gewoon goed voelde en ik eraan toe was denk ik.

Mhm.

Dus ik, ja, ik schaam me er niet ontzettend voor ofzo. Maar, ja, het is wel, ik ben wel ontzettend veranderd ja. Haha.

Ja. En, zeg maar, van je veertiende tot je ging studeren, hoe ging dat toen met je geloof? Geloofswandel?

Ehm. Ja, het was een beetje... Ik kom zelf uit [verborgenen in verband met anonimiteit], en het was een beetje... Ik had een beetje twee kampen in m'n leven. In [verborgenen in verband met anonimiteit] was, ja, het klinkt gek, maar waar niemand gelooft, haha. Op de middelbare school, m'n ouders en de

vrienden die ik daar had. Ik had niet ontzettend veel vrienden toen, daar, maar goed. Ja, die geloofden allemaal niet en was allemaal, ja, ik was er ook niet mee opgevoed. En toen kwam ik dus naar Leiden en daar leerde ik dus een nieuwe vriendengroep kennen en toen die jeugdkerk daar. [Verborgen in verband met anonimiteit] zat daarbij bijvoorbeeld. En, ja, dat was dan een beetje m'n christelijke wereldje zeg maar. In het weekend ging ik er heel vaak heen om er toch een beetje mee bezig te zijn. Maar ja, dus het verschilde heel erg. In [verborgen in verband met anonimiteit] was ik er totaal niet mee bezig en in Leiden kreeg het dan weer een boost, en ja, dus dat soort, zo ging het ongeveer.

En hoe was dat voor jou?

Ja, ik weet niet zo goed. Ik vond het op zich wel okee ofzo. Ik ging veel naar Leiden. Eigenlijk al m'n vrienden die ik had. Ik had wel een aantal vrienden in [verborgen in verband met anonimiteit], daar ging ik niet ontzettend veel mee om. Echt vrienden die ik had woonden allemaal in Leiden dus ging ik veel naar Leiden. Dus ik zat er ook veel. Dat houdt je wel bezig, zeg maar. Denk ik. Dus. Ja, ik vond het eigenlijk wel oké. Het ging nou eenmaal zo.

Dus het was wel een positieve periode?

Ja, op zich wel. En zeker omdat ik heel veel mensen leerde kennen daar. Heel veel vrienden die ik nog steeds nog goeie vrienden van me zijn. [Verborgen in verband met anonimiteit], en ja, wel meer. Ehm, dus dat is het ook wel een beetje. Wat trouwere, om wat goeiere vriendengroep, zeg maar. En dat vond ik ontzettend waardevol, want ja, ik heb toen best wel een eenzame periode gehad daarvoor.

Een beetje dat sociale vangnet?

Ja, misschien is dat ook wel wat me erg aantrok aan het geloof ofzo. Omdat, ja, omdat er mensen bijkwamen. Maar dat weet ik niet. Haha.

Okee. En toen ging je bij NSL. Wat was daar de reden van?

Ehm, ja, veel mensen over gehoord. Eigenlijk [verborgen in verband met anonimiteit], die heeft heel vaak gezegd: jij moet echt lid worden! Het is echt heel vet. Ja, ik ging gewoon. Ik ging in Leiden studeren en het leek me leuk. [Onverstaanbaar] ging lid worden. En met [verborgen in verband met anonimiteit] ben ik toen een dagje langsgeweest. We hebben allebei niet de El Cid gelopen, maar we zijn een dagje geweest bij NSL. Ja, toen dachten we eigenlijk, het was eigenlijk een hele spontane actie: kom, we schrijven ons allebei gewoon in. En aan de andere kant dacht ik ook wel van: ik hoor dat van [verborgen in verband met anonimiteit], dat ik er veel kan leren, en kring en dat soort dingen. En dat trok me ook wel aan. Ik dacht ja, het lijkt me wel vet om wat meer te investeren in m'n geloof.

Mhm. Wat hoopte je dan van je geloof?

Ja, meer zekerheid denk ik. Ja, dat. Haha. Gewoon meer bevestiging.

Want je zei dat je twijfel vooral begon bij NSL en bij je studie, maar daarvoor zat er dus ook al iets? Of begrijp ik dat verkeerd?

Ja. Ja, misschien wel inderdaad. Ja, wel een beetje. Want het was niet ontzettend twijfelen, maar wel van: ja, ik heb altijd wel m'n leven, tenminste, niet altijd, maar, ehm, naar mate ik ouder werd miste ik toch wel een beetje de echte ervaring van God of het realiteitsbesef van: God bestaat echt, zeg maar. En, ja... Ja, dat was reden voor me om lid te worden. Dus ik hoopte wel echt een goeie boost te krijgen ofzo. En, ja, het is misschien een beetje de andere kant op gegaan, haha. Maar ja, ik denk niet per sé slecht ofzo. Het is ook niet zo dat ik er helemaal vanaf ben ofzo. Maar ja.

Wat gebeurde, je kwam bij NSL. En wat gebeurde er toen met je geloof en waardoor?

Ja, ik weet niet zo goed hoe, wat er, hoe dat precies kwam. Maar, ah misschien, alle mensen om je heen zeg maar, je hebt zo veel christenen, zo veel christenen om je heen opeens. Je was er best wel veel mee bezig, en ja, wat ik vooral vaak merkte is dat ik ja, misschien toch een beetje achterliep ofzo. Dingen toch niet goed, zo goed begreep ofzo. In kring is dat nog steeds, zelfs. Ja. Waar ik het echt gewoon kwijtraakte. Mensen praatten over, ja, bijvoorbeeld, ehm, God ervaren of een relatie hebben met God en dat soort dingen. En dat waren allemaal termen die, dat zijn termen die voor mij niet heel veel betekenden ofzo. En ik kan er niet zo goed mee omgaan ofzo. Dan raak ik heel snel, heel snel raak

ik het punt kwijt ofzo. Dan probeer ik het echt te volgen maar als allemaal dit soort termen op tafel komen, ja, blokkeert er iets. Haha. Dat begrijp ik niet, dat kan ik niet meer goed volgen. En dat, ja. Ik denk dat dat me wel heel erg heeft, ik denk dat ik daardoor wel heel erg ben gaan nadenken. Wat betekent het eigenlijk allemaal voor mij? Wat betekent het nou om God te ervaren? Om een relatie te hebben met God? Dus ik, ja, ik kon er gewoon niet zo veel mee. Ik kon het niet echt realiteit maken ofzo. Ik denk dat dat vooral me heel erg, ik denk dat ik daardoor vooral heel erg ben gaan twijfelen.

Ja. En was dat alleen in die kring?

Ja, vooral wel. Omdat, ja dan spreken ze gewoon meer dat soort, ja dan... Op borrels dan heb je het vaak, tenminste heb ik het vaak gehad over wel wat oppervlakkigere dingen. Dus ja, toch wel, ja, bestaat God of dat soort, iets minder persoonlijk zeg maar. En op kring ben je toch wat persoonlijker en gaat het al snel over een relatie met God en dat soort dingen. En dan, ja, ik, dat is best wel vooral op kring ja.

En was dan, ehm, relatie met God, het grote punt of waren er nog andere grote dingen?

Nou, bijvoorbeeld, ik noemde het als voorbeeld, ik kan het niet opnoemen allemaal. Ja, bijvoorbeeld die Jezus die voor je gestorven is of... Het waren gewoon best wel, voor mij zijn het best wel abstracte dingen ofzo, waar ik niet goed, die ik niet goed kan begrijpen. En er zijn er nog wel meer, maar ik kan ze ook niet allemaal, ik weet het ook niet helemaal. Haha.

Okee. Maar voornamelijk dus persoonlijke dingen?

Ja. Nou, of gewoon thema's, ja, ja, persoonlijke dingen. Haha.

En, ehm, je zei dat dan op kring dat je dan een soort dicht ging. En dan, wat deed je er daarna mee? Wat gebeurde er?

Ja, verschilt een beetje. Soms dan, ja, ik wil niet altijd degene zijn die dat soort vragen gaat stellen van: wat betekent het nou om een relatie met God te hebben bijvoorbeeld. Dus soms vraag ik het gewoon een beetje mee, [onverstaanbaar]. Maar soms dan probeer ik er wel bij stil te staan maar ik merk toch dat er, ja, merk ik toch een soort van afstand ofzo. Als ik een vraag over God stel, dan krijg ik een onbevredigend antwoord. Van dat soort begrippen zeg maar. Ik heb nog nooit echt gehad dat ik dacht van: oh! Zit dat zó! Ja... Het is, ja, het verschilt een beetje. Soms hou ik me heel erg afzijdig en soms probeer ik het wel een beetje, wel wat meer over te vragen.

Ja. Maar het klinkt alsof je er niet echt verder in kwam?

Nee. Haha. Niet echt. Haha.

En wat deed dat met je?

Nou, ik ben er wel heel erg door gaan twijfelen ofzo. Ja, dat het... Wat ik vooral merk, is dat ik, ja, het gewoon niet echt op een rijtje meer heb ofzo. Ik heb het idee dat ik het niet goed genoeg begrijp ofzo. En misschien denk ik er te veel over na ofzo. Ja, dat zal ook wel met m'n studie te maken hebben ofzo, maar... Ehm, mensen praten over dingen waar ik gewoon niet zo goed bij kan. En dat, ja, dat schept wel een soort van, toch wel wat dat ik wat mis ofzo, je soort eenzaamheid ofzo. Ik kan er niet met heel veel mensen over praten. Ook met [verborgen in verband met anonimiteit] wel.

Wie is [verborgen in verband met anonimiteit]?

Dat is m'n vriendin. En daar heb ik toch wel moeite mee, want die is wel gewoon christelijk opgevoed en gaat gewoon netjes naar de kerk, belijdenis gedaan. En dat blijft wel bij mij, dat ik gewoon niet goed bij kan ofzo, en dat geeft wel een soort wel, een soort van afstand. Dus dat, ja... Dat zijn wel moeilijke dingen. Haha.

En heeft NSL jou wel hulp geboden op één of andere manier?

Ehm... Nou ja, het heeft me wel gewoon, ik heb gewoon wel de mensen ontmoet waar ik, ik heb wel gewoon mensen ontmoet waar ik mee kan praten. Twijfels van mij [onverstaanbaar], ook wel weet dat dat een twijfelaar is, maar goed. Het is ook gewoon [onverstaanbaar]. Ik heb altijd al goed met hem kunnen praten en met wat andere mensen. Er waren wel mensen waar ik wel gewoon mee kon praten. En dat was dan fijn. En wat dingen, ik bedoel, NSL was gewoon, NSL heeft ontzettend veel bijgedragen, ontzettend veel vrienden, ik leerde mensen kennen, dus... Ja, ik wil niet zeggen dat NSL

m'n leven nou kapot gemaakt heeft ofzo. Het heeft me ook ontzettend veel gegeven. Maar het heeft me ook, ja, kritischer leren nadenken.

Wat, en klopt het dat je nog steeds een beetje daar zit? In kringen, en dat je het niet zo goed snapt, en soms blokkeert, soms vraagt? Zit je nog steeds op dat punt?

Ja.

Okee.

Ja. Haha.

Mhm. Okee. En wat, ehm, zou jij nodig hebben gehad? Of fijn hebben gevonden? En nog steeds?

Ehm. Ja, ik weet niet zo goed. Ik ben ook wel, ik ben ook nu de laatste tijd op zoek van: wat moet ik nu eigenlijk? Wat heb ik nodig om echt, ehm, om echt sterk in m'n geloof te staan, zeg maar. Ja, ik moet zeggen dat ik het eigenlijk niet zo goed weet ofzo. Ik heb ooit een Alpha-cursus gevolgd.

Bij NSL?

Nee, niet bij NSL. Maar dat ja, was wel oké, was niet een, dat was niet de beste Alpha moet ik zeggen. Er vielen heel veel avonden uit en er waren mensen niet. Maar goed, ik zit nu eigenlijk in een fase dat ik eigenlijk niet zo goed weet hoe nu, ja, hoe ik het moet aanpakken.

Mhm.

Dus ja. Geen flauw idee. Haha.

Maar stel je voor dat alles, ehm, qua omgeving en mensen om je heen mogelijk was...

Haha.

Misschien dat je daardoor niet op je eindpunt komt, maar waarmee zou je wel een beetje of een stapje geholpen zijn?

Ja, goeie vraag... Ehm, misschien gewoon praten met mensen die je een beetje begrijpen ofzo. Die snappen dat ik er niet zo veel van begrijp. Dat soort dingen.

Mhm.

En ja, gewoon, duidelijk kunnen uitleggen of kunnen laten zien wat het nou betekent om christen te zijn en om een relatie te hebben met Jezus of God of weet ik veel. En ja, ja, ik denk dat.

Ja. Dus een soort onderwijs? Informatie?

Ja. Misschien wel.

En zou je dat dan fijn vinden één op één of in een groepje?

Nou, ja, ik heb dus ook bij kring gemerkt dat ik in een groepje niet, soms niet ontzettend ga vragen, zeg maar. Omdat ik me ook een beetje bezwaard voel, zeg maar. Ik wil niet alleen maar het voortouw nemen, alleen maar vragen gaan stellen. De dingen naar mij toe wenden ofzo. Ik bedoel, andere mensen moeten ook gewoon dingen leren. Terwijl ik denk dat als ik één op één ben dat ik dan wel helemaal los kan gaan. Haha. Ja, dus dat is wel beter.

Ja. Okee. En als het groepje daar op gericht zou zijn? Met mensen met dezelfde vragen en dingen zouden zijn?

Ja, dat zou kunnen ja. Dat zou nog wel kunnen. Maar ja, ja... Het is toch best wel, ik denk dat het toch iets heel persoonlijks is. Dat iedereen z'n eigen manier ervaart. Ook z'n eigen antwoorden nodig heeft ofzo. En dat maakt dat in een groepje wel wat moeilijker omdat je ook wel op zoek bent naar andere dingen ofzo. Haha.

Mhm, ja.

Ja. Wie weet.

Vanuit NSL heb je natuurlijk de Alpha-cursus en mentoraat, heb je één van die dingen overwogen?

Hmm. Nee, eigenlijk niet echt. Ja, Alpha-cursus wel over nagedacht, van: misschien moet ik het nog een keer doen. Maar goed, maar eigenlijk nooit verder gekomen dan dat. Het was nooit echt een reële stap.

Want waren er dingen die jou daarin tegenhielden of juist niet?

Ehm... Nou, ja, ik weet het niet zo goed. Ik denk... [Stilte.] Ik had er elke keer toch niet heel erg behoefte aan. Misschien ook met de ervaringen van de afgelopen Alpha-cursus, dat het toch niet zo,

dat het toch niet zo, nou ja, ontzettend gaaf was als ik verwachtte. En dat ik denk van, ja, misschien is het dan nog een keer hetzelfde. Haha. Plus wordt de Alpha-cursus gewoon gegeven door NSL'ers, en ja... Ja, dat is wel de [onverstaanbaar]. Gewoon dat ik tegen dezelfde dingen aan ga lopen als dat ik tegen kring tegenaan loop, zeg maar. Ja.

Ja.

Dat ik het gewoon al gauw niet meer kan volgen ofzo, haha.

Ja. En mentoraat, heb je dat overwogen?

Nee, eigenlijk niet. Dat is toch een persoonlijke mentor?

Ja.

Ja. Nee!

Okee.

Niet over nagedacht.

Want heb je er wel van gehoord?

Ja, wel vaag en je kan verschillende dingen doen, geloof ik, hè?

Mhm.

Ja, eigenlijk nooit gedacht dat het ook was van: misschien dat het me kan helpen. Nee.

Mhm, okee. En ehm, je studie was een andere grote factor in je twijfel. Kan je dat eens toelichten?

Nou, ja, we worden wel heel erg getriggerd om gewoon heel, ja, analytisch na te denken ofzo. Of, ja, goed redeneren. Ja, dingen bewijzen en zeker zijn van wat je weet en wat je eruit kan, wat je daaruit kan weten. Voor zover je dat kan aantonen. Dus ja, ik denk dat dat heel erg, ja, wat professioneler heeft gemaakt ofzo, wat meer, ja, in ieder geval niet zomaar dingen aannemen ofzo. Dat kritischer leren denken. En dat heeft me wel wel getriggerd om ook op het geloof, het gebied van geloof wel meer na te denken. Ja. Dus, ja. Dat wel. Wat ik wel opvallend vond is dat dat toch wel heel erg zo is van: bemoediging ofzo. Er zijn wel redelijk wat docenten geweest en hoogleraren aan de universiteit die echt overtuigd christen zijn. Eén is [verborgen in verband met anonimiteit]. En ja, die is hoogleraar en geeft regelmatig, ja, die komt er gewoon voor uit zeg maar. Die heeft wel eens in het Nederlands Dagblad wat gezegd ofzo. Die schrijft er ook wel over. En dat vond ik wel gaaf om te zien, dat er ook wel gewoon echt harde wetenschappers zijn die ook sterk in hun geloof staan. En dat was wel een bemoediging. Dus ja, dat heeft toch wel getriggerd op het gebied van, ja er zit toch wel wat in ofzo. Het is een beetje, ja, dingen, het klinkt een beetje stom maar dan kunnen slimme mensen dus ook wel geloven, zeg maar. Dus niet alleen iets wat vanuit z'n gevoel komt.

Mhm, ja.

Dus ja, aan de andere kant was het ook wel weer een soort van bemoediging.

Bij natuurkunde heb je dus die nieuwe manier van denken geleerd, lukt dat jou om toe te passen op je geloof?

Nee. Haha. Totaal niet. Maar dat heb ik ook ontdekt ofzo, van het is toch een hele andere manier van denken en doen. En ik bedoel, de natuurkundige manier van denken kun je nergens echt toe passen in het echte leven. Ik bedoel, ja. Het is gewoon een hele andere wereld en een andere manier van denken. Maar goed, daar moet je achter komen. Dat is op een gegeven moment, ja, het is niet altijd makkelijk. Dat je dat ook uit moet zetten zeg maar. Gewoon normaal leven moet leiden.

Dus je denkt dat dat ook niet mogelijk is?

Nou, dat niet per sé hoor. Maar, nou, het is niet mogelijk om het alleen maar, zeg maar, het geloof te kunnen verklaren, dat denk ik niet. Er zullen wel aspecten zijn. Je hebt heel veel, ja, heel veel mensen die schrijven over het geloof en wetenschap en kritisch denken bijvoorbeeld, dat soort mensen. Ja, zijn allemaal wel interessante dingen moet ik zeggen. Maar, ehm, ja, ik vind het ook wel zoiets van: ik heb wel verschillende boeken gelezen en daar staan wel interessante punten in. En dan denk ik van: er zit wel wat in, echt wel goeie, ja, het geeft wel goeie argumenten maar het is nooit echt, ja, dan merk ik toch wel dat geloven toch iets heel persoonlijks is ofzo. Anders erover praten en argumenten om te gaan geloven. Maar dat neemt niet weg dat het wel vet is om te horen allemaal. Dus, ja.

En de twijfel die jij vanuit je studie hebt gekregen, hoe zou jij, wat zou jou daarin helpen?

Ehm, ja, ik denk gewoon, ehm, mensen vinden waarbij ik gewoon kritische vragen zou kunnen stellen, zeg maar. Dingen die opkomen. En ik moet zeggen dat ik er heel erg over zit na te denken wat nou vragen zijn die ik heb, zeg maar. Ja, zoals ik al zei, ik heb het op het moment ook niet op een rijtje. Ik weet dat gewoon, ik weet het gewoon niet, hoe ik er echt in sta ofzo. Wat ik er nou echt van denk. Maar goed, als ik die vragen dan heb heb ik ook mensen nodig die ze kunnen beantwoorden, die een degelijk antwoord kan geven.

En wat zou jou helpen om het wel op een rijtje te krijgen? Wat je nu niet hebt?

Ja... Poe... Ik denk dat ik er gewoon goed over moet nadenken en bij het begin moet beginnen. Ja, wat het nou echt is waar ik tegenaan loop. Ik denk als ik er echt goed over nadenk dat ik dan met een paar echt diepe vragen kan komen, ofzo, waar ik echt mee zit. Maar ja, misschien neem ik niet genoeg tijd voor, ofzo. Om dat soort vragen te formuleren en dat, ja. Eigenlijk moet ik dat eens doen, haha.

Zou je het fijn vinden om gewoon in je eentje te doen?

Ja, ik denk het wel. Gewoon effe zelf kijken hoe ver ik kom en, ja, ehm, ja... [Onverstaanbaar.]

Okee. Want wat is jouw verlangen? Wat is jouw doel, zeg maar?

Nou, ja, ik zie veel mensen om me heen. Ook mensen die gewoon dichtbij me staan, die een ontzettend sterk geloof hebben. En ik ben er ooit aan begonnen en ja, een soort van, of nou ja, afhaken wil ik niet zeggen, maar het staat op een laag pitje. Maar toch zie ik heel veel mensen om me heen die er heel veel mee doen. En die gewoon ontzettend gave dingen doen. Op de universiteit ook. Ja, dat, dat vind ik gewoon ontzettend, dat vind ik ontzettend gaaf. En omdat ze dichtbij me staan kan ik ze ook niet helemaal, moet ik ze ook wel een soort van serieus nemen. Ze blijven toch wel [onverstaanbaar] enzo. Ja, m'n vriendin heeft me ook wel getriggerd om erover na te denken want die heeft ook wel gewoon gezegd van: ja, als je later van je geloof afstapt dan wil ik eigenlijk niet meer verder, zeg maar. Haha. Dus dat, ja, is ook wel een beetje... Dat was ook wel, was ook wel hard.

Ja, heftig...

Ja. Maar goed, ik zie dus heel veel mensen om me heen die er wel heel veel mee doen of gave dingen doen. Dus denk ik ook wel van: ja, er moet wat in zitten. En, ja, het moet toch, het moet toch bereikbaar zijn, zeg maar? Ik moet er toch ook bij kunnen ofzo? In ieder geval probeer ik te begrijpen wat het nou is, wat nou zo'n ontzettende overtuiging geeft. Dat dat me toch wel een drive geeft om erachter te komen, zeg maar.

Maar wat is dan het doel voor jou?

Nou ja, gewoon zo'n sterk geloof hebben, zeg maar.

Maar wat houdt dan een sterk geloof in? Waar bestaat dat uit?

Ja, ehm... [Stilte.] Toch wel een zekerheid zeg maar. Kunnen bouwen op je geloof. Als ik zie hoe [verborgen in verband met anonimiteit] het doet, dat gewoon, ja. Gewoon op mensen afstapt en vertelt over het geloof en er gewoon vol van is zeg maar. Dat hij het gewoon niet in zich kan houden en dat dat, ja. Je merkt gewoon aan hem dat hij gewoon, ja, gewoon sterk staat in z'n geloof en zeker is van, ja, dat het echt een realiteit maakt in z'n leven. En ja, dat vind ik, ja dat bewonder ik wel.

Ja. Dus die zekerheid en realiteit?

Ja.

Okee. Mhm. Wat zou jij, ehm, nu fijn of goed vinden om te doen? Hoe ga je verder komen?

Ja... [Stilte.] Ik weet het echt niet. Haha. Ehm... Ja, ik ben een beetje op zoek naar een wat betere kerk, of nou, een andere kerk. Niet per sé beter, maar. Ehm, gewoon een kerk waar bijvoorbeeld meer voldoening echt. Ik heb wel eens een keer dominee Jacobs horen praten en die vond ik ontzettend goed. En ja, dan denk ik: misschien moet ik daar wat meer heen gaan. Bij m'n ouders om de hoek is een kerk wat ook wel een beetje geloof ik, waar ik ook wel echt behoorlijk goeie preken vind zeg maar. En de ouders van [verborgen in verband met anonimiteit] en hun gezin gaan naar een [verborgen in verband met anonimiteit]. Ja, dat zeg maar voor het eerst ook laten zien dat dat iets is van een ander soort kerk dan ik gewend ben. Ik ging ook wel eens naar de baptistengemeente en

toen naar, daar ben ik snel weggegaan want toen [verborgen in verband met anonimiteit] gegaan. En daar ben ik echt mee opgegroeid. En toen ik met [verborgen in verband met anonimiteit] een relatie begon te krijgen en überhaupt ook toen ik NSL heb leren kennen. Toen ik bij NSL ben gekomen heb ik ook wel ontdekt dat er een hele andere soort kerken bestaan. Ja. Wat traditioneler en ja, ik ben ook bij Fae vaker een keer meegeweest en ik vond het aan het begin nog wel heel raar en heel anders. Dat was heel erg lachen om de zegen aan het begin, dat iedereen zo'n zinnetje zingt. Ik vond het allemaal maar een beetje raar. Maar ja, dat was ook alweer twee jaar geleden dus ik ben ook al, nou ja, wat meer gewend en nu zie ik echt meer van, ah, ik vind het eigenlijk toch wel, er zijn toch wel kerken waar ik mezelf wat meer in kwijt kan ofzo.

Waarin dan?

Ja, vooral ook wat me wel aanspreekt is een dominee die goed weet waar hij het over heeft. Die gewoon gestudeerd heeft. En ja, er zijn echt, dominee Jacobs geeft een enorme indruk af en toe. Die is ontzettend enthousiast over zijn geloof en kan het enthousiast vertellen en weet ontzettend veel, en legt dingen soms ook ontzettend duidelijk uit, vind ik. Dus, ehm, ja, dat soort mensen zijn wel mensen die me verder zouden kunnen helpen denk ik. Dus ja, ik ben vooral een beetje op zoek naar een goeie kerk. Dat is denk ik wat me op dit moment het best kan helpen.

Ja, mooi. Ehm, wat zijn manieren van leren die bij jou passen [laat de opties zien], als je kijkt naar dingen zelf ervaren, leren of krijgen van theorie, kritisch reflecteren op dingen of sociale interactie? Wat zijn dingen die je, die echt bij jou passen?

Ehm... [Stilte.] Ja, ik vind theorie vaak interessant, zeg maar. In het algemeen of over als het over geloof gaat?

Ja, nou ja, algemeen eigenlijk. Natuurlijk uiteindelijk ook op geloof.

Ehm. Ja... [Stilte.] Ehm, ik denk, ehm, ja ervaring is natuurlijk iets wat ontzettend, ehm, [onverstaanbaar]. Ja, dan heb je dingen een keer meegemaakt en dan weet je hoe het is. Dan kun je daarvan leren, zeg maar.

Dus zelf gewoon doen?

Ja, eigenlijk wel. Jezelf erin verdiepen. En dat heeft ook met theorie te maken. Ja, ik kan me ergens ontzettend in verdiepen. Ik heb het ook gemerkt met m'n studie, dat ik sommige vakken heb gevolgd, die vond ik echt ontzettend vet. Ja, werd ik echt getriggerd van: hoe zit het nou precies? Ja, en dan ben ik echt in een boek gedoken en geprobeerd om tot op de bodem te begrijpen zeg maar. Ja, ik heb gemerkt dat ik dat wel ontzettend gaaf vond. Dus ik denk dat theorie ook wel een grote, wel heel belangrijk is voor me. Ja, een beetje ervaring en theorie.

Ja. Zou dat ook bij jou passen op geloofsgebied wat je net beschrijft over die studieboeken en helemaal erin duiken, uitpluizen?

Ja, ik denk het wel. Ik denk dat het überhaupt heel erg bij me past. Dat heb ik wel gemerkt de afgelopen jaren. Maar ik denk dat ik op geloofsgebied nooit echt heel ver kom, ofzo. Het mooie aan natuurkunde vind ik: heel veel dingen kun je zelf uitzoeken. Als je begrijpt wat voor, ja, er worden gewoon dingen, er worden bepaalde zeg maar... Heel veel natuurkundige theorie beginnen met basisaannames eigenlijk. En alles wat daarna gezegd wordt, dat kan herleid worden uit de aannames die je maakt. En dat proces vind ik best wel interessant. Dat je een ontzettend grote theorie kunt maken door echt twee of drie fundamentele aannames te maken, zeg maar. En ja, gewoon dat proces van dingen afleiden uit die aannames vind ik heel interessant. Ja, daar kan ik me helemaal in storten, zeg maar. Ik heb wel gemerkt dat het geloofsgebied heel anders zit, zeg maar. Het is allemaal niet zo zwart/wit.

Wat bedoel je dan?

Nou ja, er zijn geen paar centrale aannames waaruit je het hele christendom kunt herleiden ofzo. Ja, ook omdat het een stuk persoonlijker is, omdat iedereen het toch wel op z'n eigen manier ervaart heb ik het idee. Dus het is gewoon een heel andere soort manier van nadenken. Misschien dat het daarom

voor me wat minder bevredigend is. Maar ja, ik moet daar ook even aan wennen ofzo. Gewoon wat ik zeg, dat het een andere manier van nadenken is.

Ja. [Stilte.] Wat zou jij willen van de christenen om je heen?

Ehm... [Stilte.] Ja, ehm... Ja, sommige mensen zijn eigenlijk al... Er zijn sommige christenen om me heen die ik gewoon echt niet kan volgen. Ehm, ja... Hoe meer ik met ze praat, hoe minder ik ze begrijp, zeg maar, als het om geloof gaat. Haha. En, ja, van dat soort mensen heb ik wel zoiets van: wat is nou je punt? Hoe ervaren je het christendom nou? Wat is nou voor jou wat het zo ontzettend, ehm, het dan zo ontzettend waar maakt, zeg maar? En ja, er zijn een aantal mensen die... Ik heb soms mensen die ik vraag over het geloof en er zijn een aantal mensen geweest die gewoon hele verhalen ophouden die ik gewoon niet kan volgen, zeg maar. Ik snap het gewoon niet. Dus ik denk dat dat, nou ja, dat soort mensen zijn toch wel mensen die sterk in hun geloof staan. Ja, van dat soort mensen heb ik altijd zoiets van: leg het nou een keer goed uit, zeg maar. Wat is nou het punt? Haha. Ehm, ja.

Dus dat ze het meer vertalen naar jouw manier van denken?

Ja, misschien wel. Ja. Ja. Ik denk het wel.

Okee. Mhm. Want denk je dat er, wat zou je leuk vinden wat binnen NSL misschien mogelijk zou zijn?

Ehm, nou ja, ik weet dat NSL wel meer twijfelaars kent, zeg maar. Volgens mij. Niet dat ze er veel, in ieder geval niet mensen die zo erg twifelen zoals ik dat doe. Er zijn er wel tussen die dat wel... Maar, ehm, het zou gaaf zijn om... NSL heeft van die twijfelavonden gehad. Maar is dat afgelopen jaar geweest? Volgens mij is dat al een tijd geleden. Ik vond dat altijd wel gaaf.

Wat gebeurde er op zo'n twijfelavond?

Ja, dan vertelden mensen over, ja struggles met het geloof zeg maar. Wat voor hun moeilijk was. Ik ben daar toen een keer geweest en [onverstaanbaar], maar ik weet in ieder geval dat ik het wel gaaf vond. Ik was toen eerste- of tweedejaars.

Want wat is dan een beetje het idee, het doel van zo'n avond?

Ja, het zijn wel gewoon mensen die vertellen over hun twijfels.

Gewoon herkenning?

Ja, ik denk het wel. Gewoon weten dat er ook andere mensen zijn die met dingen, moeite met dingen hebben.

Ja, mhm.

En ik denk dat NSL daar wel wat meer in mag investeren, ofzo. Ik denk dat, ik heb zelf ook wel een beetje ervaren dat het toch een soort van, een soort van eenzaam ben als twijelaar. Ja, eenzaam is misschien niet het goeie woord, maar er is toch wel onbegrip bij mensen. Ik bedoel, ik weet dat [verborgen in verband met anonimiteit], dat is mijn kringlader, en ik heb een keer gehoord van haar dat ze mij totaal niet begrijpt, zeg maar. Dat ik soms ook vragen stel die voor haar, ehm, [stilte], ja dat ik soms ergens een punt van maak dat ze denkt van, dat ze me ook niet begrijpt, zeg maar. Dus een soort van wederzijds onbegrip, haha. Dus, ehm, ja, misschien dat NSL meer kan investeren in twijelaars en twijfelavonden en dat soort dingen.

Ja. Dus twijfelavonden, goed idee. En hoe zie je dat verder voor je?

Ja... Ehm... [Stilte.] Gewoon van die avonden zoals ze toen waren. Dat is prima. Dat is gewoon ook prima. En, ja, ik weet niet zo goed of je ook wat persoonlijker kan maken ofzo. Maar ik weet niet, omdat het zo ontzettend verschillend is bij andere mensen ofzo.

Ja, maar het gaat nu om jou, wat jij fijn zou vinden, hoe NSL daarin investeert

Ja. Ehm. Ja, ik weet het niet zo goed. [Stilte.] Dit soort praatjes [legt later uit dat hij doelt op dit interview] zouden wel goed zijn denk ik. Ik zou het niet goed weten, hoe NSL het persoonlijker voor me zou kunnen maken ofzo.

Dit soort praatjes? Hoe bedoel je?

Nou, NSL het mij wat persoonlijker zou kunnen helpen zeg maar.

Ja.

Zeg maar, [onverstaanbaar].

Okee. [Stilte.] *En in jouw twijfel- of zoektocht, wat zijn daarin waarden? Wat vind jij belangrijk: wat trekt jou heel erg aan en wat stoot jou heel erg af?*

Ehm. Wat me heel erg aantrekt zijn mensen die... Ik voel meer afstand tot mensen die ontzettend goed kunnen praten over ontzettend veel dingen zonder echt een duidelijk punt te maken. Zeg maar, ik wil daarin weten waar mensen op doelen en wat ze zeggen met, wat ze bedoelen met wat ze zeggen, zeg maar. Er zijn ook mensen om me heen die meer vertellen, meer vragen, meer onduidelijkheid scheppen eigenlijk. [Onverstaanbaar.] En dat stoot me heel erg af. En aantrekken gewoon mensen die sterk in hun geloof staan en duidelijk vertellen erover, dat vind ik heel erg gaaf. En ook twijfelaars die ik tegenkom bij NSL ook. Ja, die zijn ook enorm waardevol. Ehm, bedoel je dat?
Ja. Dat bedoel ik.

Okee.

Zijn er nog meer dingen die je kan bedenken?

Ehm. Ja, nou, wat... [Stilte.] Ja, wat me ook in het geloof wel heeft getrokken is, ja, het zijn eigenlijk de mensen, maar ook, ja wat ik ook bij m'n studie wel eens tegen ben gekomen is, ja is dat toch wel... Ik heb wel ontdekt dat er ontzettend mooie structuur zit in het, in de wereld. En dat klinkt heel zweverig, maar heel veel... [verborgen in verband met anonimiteit] En dat is ook een bemoediging voor me. Van: ja, daar moeten we geen vraagtekens bij zetten. Dat kan gewoon niet zomaar ontstaan. Ja, dus ik denk dat dit niet is wat me aantrekt maar wel een ontzettende bemoediging voor me is. Ja.

Vet!

Haha.

All right. Nou, ik ga even checken of we elk onderwerp hebben gehad. [Stilte.] Ja. Heb jij nog vragen of opmerkingen of dingen waarvan je denkt dat het goed is om...?

Ehm. Nee, het belangrijkste heb ik wel over verteld. Haha.

Nou, bedankt voor je open verhaal. Ik vond het echt bijzonder om te horen.

Ja?

Ja.

Okee.

Bedankt!

Okee. Graag gedaan.

Ik ga nu de recorder op stop zetten.

Duur: 46.41

Bijlage 3: vragen en topics interviews

Topics interviews zoekende en twijfelende studenten

1. A1 Waarom zoek je – aanleiding, disgenoegen, bron
2. B1 Wát zoek je - Verlangens – doelen,
3. C Hoe zoek je nú – C1 welke stappen al genomen, C2 welk punt nu (religieuze praxis nu), waarom, C3 hoe ga je verder komen, C4 manieren van leren die passen (ervaring, theorie, reflectie, sociaal)
4. D1 Hoe zou je willen zoeken – proces beschrijven: wat wel, wat niet – voor me zien
5. E1 Wat zou je willen van mensen om je heen? Christenen
6. F Christelijke studentenvereniging – F1 wat willen, wat mogelijk, F2 wat van NSL's aanbod
7. G Kenmerken van zoeken – G1 waarden in zoektocht, wat is belangrijk/fijn, G2 wat stoot af/wat trekt aan (inhoudelijk)

Vragen interview Assessor Extern

Visie en praktijk

1. Wat is de visie van NSL op de zoekende en twijfelende student?
2. Waar is de visie op gebaseerd?
3. Het meerjarenbeleid zegt dat *NSL leden wil stimuleren zich bewust te zijn van hun leefwereld om daarin vanuit een eigen positie te getuigen*. Wat wordt bedoeld met getuigen? Wat is het doel van het getuigen?
4. Uit welke onderdelen bestaat het aanbod voor zoekende studenten, intern en extern? (doorvragen onderwerpen komt later)
5. Wat is de samenhang van dit aanbod?
6. Ligt er meer nadruk op bepaalde activiteiten/onderdelen? Waarom op die meer en andere minder?
7. Wat is de visie van NSL op het momentele aanbod?
8. In hoeverre sluit het beleid aan op de praktijk? (In hoeverre kijken commissievoorzitters zoals van Alpha naar meerjaren- en jaarbeleid of krijgt dat mee vanuit bestuur?)(Zijn er terugkoppelmomenten?)
9. Elk jaar wisselt het bestuur en wordt er nieuw beleid geschreven. Is de visie, het beleid en de praktijk veranderlijk?
10. Hoe wordt de zoekende en twijfelende student gehoord?

Verschillende onderdelen

Sociëteit: het doel is duidelijk, wat is de vorm? (Huis- en studiegenotenborrels: wat houden deze in?)

Inhoudelijke toerusting: het doel is duidelijk, wat is de vorm?

Happening: het doel is duidelijk, wat is de vorm?

MisCie: het doel is duidelijk, wat is de vorm?

Alpha: duidelijk

El Cid: wat is het doel, wat is de vorm?

Open dispuut: het doel is duidelijk, wat is de vorm?

Pioniersgroep: Het jaarbeleid spreekt over interesse opwekken voor het geloof door middel van onder andere de pioniersgroep. Wat is de pioniersgroep en hoe wordt die interesse opgewekt?

Fundamentenkring: NSL heeft een document met een uitgebreide beschrijving van deze kring, is deze nog up to date? Het doel is duidelijk, wat is de vorm?

Connectweek:

Connectkring:

Bèta:

Mentoraat:

Netwerk:

40D Challenge:

Overig

Wat is de maximale leeftijd die een student mag hebben wanneer hij of zij zich bij NSL wil aansluiten?

Wat is de commitment die gevraagd wordt aan de z/t student in het aanbod?

Kun je 10 woorden noemen die het aanbod inhoudelijk kenmerken?

Kun je een (of meerdere) zoekende of twijfelende student omschrijven die volgens jou goed zou passen in het aanbod van NSL?

Kun je een (of meerdere) zoekende of twijfelende student omschrijven die volgens jou niet zo goed zou passen in het aanbod van NSL?

Kun je vertellen waarom er wel een passend aanbod is voor student 1, en waarom er geen passend aanbod is voor student 2?

Hoe denkt NSL over religieuze institutionaliteit? Wat wordt er (uiteindelijk) van de zoekende of twijfelende student gehoopt qua religieuze institutionaliteit?

Op wat voor manier is er ruimte voor authenticiteit en vrijheid in het aanbod voor de zoekende of twijfelende student?

Op wat voor manier is er ruimte voor experiment?

Op wat voor manier is er ruimte voor pragmatisme en het zelf samenstellen van de eigen religie?

Hoe uitgesproken is NSL op het gebied van ethische zaken als homoseksualiteit en seks voor het huwelijk?

Op welke gebieden is er ruimte voor subjectiviteit en op welke gebieden niet?

Wordt er bewust omgegaan met een leerproces/referentiekader?

Welke rol krijgt kritische reflectie en wetenschappelijke kennis in het aanbod?

Hoe wordt er gereflecteerd op het leerproces?

Wordt er rekening gehouden met een proces? Bewustzijn van het proces?

Wordt er rekening gehouden met de reden van deelname aan het aanbod? Wordt er naar gevraagd en zo ja; hoe wordt hier op ingespeeld?

Bijlage 4: voorbeeldanalyse vraag

Kun je kort iets vertellen over noemenswaardige gebeurtenissen uit je kinder- of tienertijd?	Persoon 1 [...] ik kom <u>niet</u> uit een <u>christelijk gezin</u>. [...] Ik ben wel <u>op m'n dertiende</u> ofzo <u>tot geloof gekomen</u>. [...] Ik ben best wel <u>evangelisch</u>, denk ik, <u>tot geloof gekomen</u>. [...] Ik ging altijd naar <u>Crossroads (evangelische kerk)</u>. [...] Het was vooral m'n <u>gevoel waar ik me door liet leiden</u>. [...] Ik heb toen best wel een <u>eenzame periode</u> gehad <u>daarvoor</u>. [...] <u>Een beetje dat sociale vangnet?</u> Ja, misschien is dat ook wel wat me erg <u>aantrok</u> aan het geloof ofzo.	Persoon 2 Ik ben [...] de <u>klassieke christen</u> geweest zeg ik dan zelf. Ik ben gewoon <u>zo opgevoed</u>, [...] het was allemaal een beetje <u>oppervlakkig</u>, zeg maar. [...]	Persoon 3 Ik ben wel <u>christelijk opgevoed</u>. [...] We <u>namen het</u> wel echt <u>serieus</u>. [...] het was dus echt wel een <u>groot deel van m'n leven</u>. [...] Maar het is gewoon dat ik <u>alles aannam</u>, en niet zelf <u>nadacht</u>. [...] Ik kwam <u>naar Nederland vanuit Suriname</u>. <u>Hoe oud was je toen?</u> <u>Zeventien</u>.
Persoon 4 En je bent niet christelijk opgevoed? Nee. M'n ouders allebei wel. [...] Maar ja, ze hebben er dus nooit meer iets mee gedaan dus ik weet er verder niks van.	Persoon 5 Ik vond vroeger, ik ging wel met een vriendinnetje naar de kerk, vond ik wel leuk. Maar toen op een gegeven moment ben ik daar toen een beetje op afgeknapt. Toen dacht ik nou, ik vind het allemaal maar onzin. [...] Ik ben vanuit huis uit niet christelijk opgevoed. [...] Ik kreeg dan nooit een hostie, en zij wel. [...] "Omdat je niet gedoopt bent". [...] dit is dan een stukje Jezus wat je geeft, maar dat geef je dan wel weer alleen maar aan mensen die daar toevallig mee zijn opgegroeid. [...] ik ging heel vaak bidden en probeerde heel erg op te letten dat ik aardig was tegen mensen, niet ging schelden. En zij had altijd ruzie met haar broers en zusjes en was helemaal niet zo vroom ofzo. [...] Nou, een kerk die zo werkt, dat kan niet goed zijn.	Persoon 6 In mijn puberteit en in mijn tienertijd denk ik dat ik heel erg zeker ben geworden van mijn geloof. Gewoon, door wat bepaalde mensen mij vertelden, door wat ik zag gebeuren. [...] Toen ben ik een tussenjaar gaan doen en in dat tussenjaar heb ik me voornamelijk gefocust op mijn eigen relatie met God, en ook heel erg op: wat wil God voor mij? [...] In die tijd is dus mijn relatie met God ook heel erg gegroeid en best wel een stevige, vaste basis gekregen. Ehm, maar daarvoor was het een beetje, een soort van slingerbeweging.	Algemene bevindingen Vijf van de zes interviewees hebben in hun kinder/tienertijd het christelijke geloof óf makkelijk aangenomen, óf makkelijk verworpen (of er gewoon nooit wat mee gedaan).